

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ

ΧΡΟΝΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΚΑΤΟ ΠΕΜΠΤΟ - ΔΕΚΑΤΟ ΕΚΤΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΕΥΛΑΟΓΟ ΠΟΝΤΙΩΝ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ-ΚΟΜΗΝΗΝΟΙ."
ΑΘΗΝΑ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1945

15-16

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Ξ. Ξενίτας	Για την επιβίωση τῶν παραδόσεών μας	σελ. 353
------------	---	----------

ΙΣΤΟΡΙΑ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Δ. Καλογερόπουλος	Ὁ Μονοκέφαλος Ἀετός τῆς Σητείας	354
Γ. Τηλικίδης	Γεώργιος Δημητρίου Μουρούζη	355
Ἰωάν. Μπράβος	Ἀμισός	356
Ι. Σ.	Χρονικά Κοτυώρων	357
Γ. Κανδηλάπτης (Κάνις)	Για τὰ Χρονικά Κοτυώρων (Μιά ἐπιστολή)	364
Γ. Κανδηλάπτης (Κάνις)	Γεωγραφικὸν καὶ ἱστορικὸν λεξικὸν ἐπαρχ. Χαλδίας	365

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ-ΓΛΩΣΣΑ

Ι. Παμπόκης	Νιώτικα δημοτικὰ τραγούδια	366
Ξ. Ξενίτα	Τραγούδι Ἰμερας	367
(Δ.Κ.Π.) Σταυριώτης	Δίστιχα περιοχῆς Σταυρί	368
Χρυσ. Μυρίδης	Λαογραφικά Μικρᾶς Ἀσίας	370
(Δ.Κ.Π.) Σταυριώτης	Ἀσχολίαι κατοίκων Σταυρί. Β' Ζωολογικά	373
Γ. Κανδηλάπτης (Κάνις)	Ἡ τελετὴ τοῦ «Λουτροπὶ τ' Ἀϊγιάννε»	387
Π. Μελανοφρύδης	Για ἓνα μῦθο (Μιά ἐπιστολή)	388
»	Ἀνέκδοτο	388
Ξ. Ξενίτας	Ποντιακὴ Μουσικὴ	389

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Π. Μελανοφρύδης	Τ' ἄσπρα κατηβάζ'νε ἄστρα	390
-----------------	-------------------------------------	-----

ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΗ

Σύλλογος Ποντίων «Ἀργοναῦται-Κομνηννοί»	Εὐχετήριος χαιρετισμὸς	392
»	»	392
»	»	392
Θ. Κ. Θεοφύλακτος	Μιά ἐπιστολή	392
Ἰ. Παυλίδης	Οἱ Πόντιοι καὶ ὡς ἔμποροι ἐμεγαλουργήσαν στὴν παλαιὰ καὶ στὴ νέα ἱστορία τοῦ ἔθνους	392
Γ. Τηλικίδης	Μιά ἐπιστολή	394
Χρυσ. Μυρίδης	Μητροπολίτης Νευροκοπίου Ἀγαθάγγελος Τσαούσης	394
Ξ. Ξενίτας	Θεόδωρος Γ. Κανδηλάπτης	396
»	»	397
»	»	397
Α. Ἰακωνίδης	Ἀβραάμ Γρηγοριάδης	398
Π. Μελανοφρύδης	Καλλιτεχνικὴ κίνησις Πτολεμαίδος	399
Διεύθυνση	Πρωτοχρονιάτικη γιορτὴ	400
»	Δωρεές στὸ «Ἀρχεῖο Πόντου»	400
»	Δωρεές στὸ περιοδικό μας	400
»	Τυπογραφικὲς ἀβλεψίαι στὸ 14ο τεύχος	400

ΕΙΚΟΝΕΣ

—Φωτοτυπία ἐπιτύμβιας στήλης Γεωργίου Δημ. Μουρούζη	355
—Ἡ συνοικία Πουτζάκ (Κοτυώρων)	360
—Μητροπολίτης Νευροκοπίου Ἀγαθάγγελος Τσαούσης	395
—Θεόδωρος Γ. Κανδηλάπτης	396
—Αἰμίλιος Χ. Ξανθόπουλος	397
—Ἀβραάμ Γρηγοριάδης	398

Προφορὰ τῶν συμβατικῶν τοῦ ποντιακοῦ κειμένου, βλέπε στὰ προηγούμενα τεύχη, στὴν ἴδια θέση.

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ - ΚΟΜΗΗΝΟΙ,"

ΧΡΟΝΟΣ Β' ΤΕΥΧΟΣ 15-16 ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ ΚΑΙ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1945
ΓΡΑΦΕΙΑ, ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 - ΤΗΛ. 29.193

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΞΕΝΟΣ ΞΕΝΙΤΑΣ
ΤΑΜΙΑΣ
ΑΔΚ. ΚΟΓΚΑΔΙΔΗΣ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ
ΝΙΚ. ΑΠΑΤΣΙΔΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ, ΑΓΓΕΛΙΕΣ, ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ
ἀπεσθύνονται στὸ Διευθυντὴ τοῦ περιοδικοῦ, Μενάνδρου 4, Ἀθήνα. ΑΥΤΟΥ ΔΡΧ. 600

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ ΜΑΣ

Καλά. Ἀρκετὰ σοβαρὴ δουλιὰ γίνεται γιὰ τὴ συναγωγὴ καὶ τὴν ἀποθησαύριση τοῦ λαογραφικοῦ καὶ ἱστορικοῦ μας ὀλικοῦ. Καὶ συνέχεια παρουσιάζονται νέα στελέχη ποὺ μὲ ζῆλο καταγίνονται στὴ συλλογὴ τοῦ ὀλικοῦ αὐτοῦ.

Ὅμως ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ζητήματα. Ζητήματα ἐξίσου σοβαρά, πρὶν ἀπασχολοῦν ἀσφαλῶς ὅλους ὅσοι πονοῦν τὸ καθεστῆς ὅπου συνδέεται μὲ τὴ ζωὴ τῆς μακρινῆς μας πατρίδας. Εἶναι τὰ τραγούδια μας. Εἶναι οἱ χοροὶ μας. Εἶναι τὰ μουσικὰ μας ὄργανα. Εἶναι οἱ τοπικὲς φορεσιές μας.

Καταγράφονται, ναί, τὰ τραγούδια μας. Μὰ δὲν ἀρκεῖ αὐτό. Πρέπει καὶ νὰ διδαστοῦν. Νὰ διδαστοῦν γιὰ νὰ διατηρηθεῖ ἡ παράδοση ποὺ θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐπιβίωσίν τους. Ἀπὸ κοντὰ ἔρχονται καὶ οἱ χοροὶ μὲ τὰ μουσικὰ μας ὄργανα, ποὺ τὰ ἴδια ἔχομε νὰ ποῦμε καὶ γι' αὐτά. Καὶ οἱ φορεσιές, εἶναι κάτι ποὺ συνδέονται ἀμεσα μὲ τοὺς χοροὺς καὶ μὲ τὰ τραγούδια μας, ὅταν τὸ ζητήσῃ ἡ περίστασις νὰ δημιουργηθεῖ ἀτμόσφαιρα καθαρῶς ποντιακῇ.

Ἡ σκοπιμότητα ἀπὸ μιὰ παρόμοια ἐπιδίωξη δὲν προορίζεται νὰ ἱκανοποιηθεῖ μόνο τὴν ἀψυχὴ ἐπιστήμη ὅστε καὶ νὰ πλουτίσῃ ἀπλῶς τὴν προθήκη, ὅπου ἐπιδεικνύονται σὲ ὅλες τὶς ποικιλίες τους τὰ ἔθνηκά μας ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα καὶ φανερῶματα. Ἐχει νὰ θεραπεύσῃ καὶ ἀμεσες ψυχικὲς ἀνάγκες τοῦ λαοῦ μας, ἐξίσου ζωτικὲς ὅπως εἶναι καὶ οἱ ὀλικές, ποὺ τὶς ἀποζητᾶμε σὰν κάτι τὸ ἀπαραίτητο :

Ἡ ἀνεκλάλητη χαρὰ ποὺ δοκιμάζουμε ὅλοι ὅταν ἀκοῦμε ποντιακὰ τραγούδια σὲ ραδιοφωνικὴ ἐκπομπή.

Ἡ συγκίνηση καὶ ἡ γοητευτικὴ νοσταλγία ποὺ νοιώθουμε ὅλοι ὅταν παρακολουθοῦμε καμιά θεατρικὴ παράσταση μὲ ἡθογραφία ἢ ὑπόθεση παρμένη ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Πόντου.

Ὁ ἐνθουσιασμός καὶ ἡ κάποια δικαιο-

λογημένη ὑπερηφάνεια ποὺ μᾶς συνεπαίρνει κάθε φορὰ κατὰ τὶς ὁμαδικὲς ποντιακὲς ἐμφανίσεις μὲ τὶς γραφικότερες τοπικὲς μας ἐνδυμασίες, εἴτε κατὰ τοὺς ἐτήσιους χοροὺς τῶν ὁργανώσεών μας εἴτε κατὰ τὴν ἐκπροσώπησή μας σὲ πανελλήνιες τελετές,

Εἶναι σημάδια ὀλοφάνερα πὼς τ' ἀντικείμενα ποὺ ἀποτελοῦν τὸ σημερινό μας θέμα συγκεντρώνουν ἀξιόλογη σοβαρότητα. Καὶ ἡ ἀβίαστη αὐτὴ ἀξιολόγησή τους ἐπιβάλλει τὸ χρέος νὰ προσεχτοῦν καὶ νὰ μελετηθεῖ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο θὰ ἀντιμετωπιστεῖ ἀμεσα ἡ ἐξυπηρέτησή τους.

Ἀπὸ ἀφορμὲς ποὺ μᾶς δόθηκαν τὸ περασμένο καλοκαίρι, γράψαμε δυὸ ἀρθρα σχετικὰ στὸν «Προσφυγικὸ Κόσμον»⁽¹⁾. Κάμαμε κεῖ γενικότερη ἀνάπτυξη τοῦ ζητήματος μέσα σὲ πλαίσιο πανελλήνιο καὶ εἰδικότερα παμπροσφυγικό. Ἀκούσαμε πολλὰς ἐπιδοκίμασιες. Καὶ νοιώσαμε διαθέσεις ἐνθαρυντικῆς.

Δὲ μένει παρὰ νὰ γίνῃ ἡ καλὴ ἀρχή. Οἱ Σύλλογοι καὶ τὰ Σωματεῖα μας ἔχουν τὸ λόγο. Καὶ δῶ καὶ στὴ Μακεδονία καὶ σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Ἄς μὴ περιμένουμε «εὐθετότερους καιροὺς». Οἱ καιροὶ οἱ ἐλληνικοὶ εἶναι καὶ μπορεῖ νὰ μείνουν οἱ ἴδιοι γιὰ χρόνια.

Σὲ καιροὺς χαλεποὺς, χαλεπότερους ἀπὸ τοὺς σημερινούς, γεννήθηκαν καὶ τὰ «Χρονικὰ τοῦ Πόντου». Καὶ ἐπέζησαν.

Θέληση μόνο χρειάζεται. Θέληση δημιουργικῇ. Καὶ τ' ἀποτελέσματα τὰ καλὰ δὲ θ' ἀργήσουν ν' ἀκολουθήσουν γιὰ νὰ στεφανώσουν τὴν προσπάθειαν.

ΞΕΝΟΣ ΞΕΝΙΤΑΣ

(1) Βλέπε «Προσφυγικὸν Κόσμον» τῆς 17-6-45, τῆς 8-7-45 καὶ τῆς 15-7-45.

Ο ΜΟΝΟΚΕΦΑΛΟΣ ΑΕΤΟΣ ΤΗΣ ΣΗΤΕΙΑΣ

Τοῦ ΔΙΟΝΥΣ. Π. ΚΗΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐξ ἐγγράφου, δημοσιευθέντος ἐν σ. 225 τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον Documents ineditis pour servir à l'Histoire de la domination Venitienne en Crète 1380—1485 Paris 1892» ἔργου τοῦ Ἱππολύτου Noiret, πληροφορούμεθα ὅτι κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1414 ὀκτακόσiai ὀγδοήκοντα οἰκογένειαι τῆς ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου Τραπεζοῦτος, φοβούμεναι ἐκεῖ τὰς πίσεις καὶ τοὺς διωγμοὺς τῶν Τούρκων, ἐζήτησαν τὴν ἄδειαν τῆς Δημοκρατίας τοῦ Ἀγίου Μάρκου νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς ἄλλον Ἑνετοκρατούμενον τόπον.

Ἡ Ἑνετικὴ Κυβέρνησις, γνωρίζουσα ἐκ παλαιῶν ἐμπορικῶν μετὰ τῶν Τραπεζουντίων σχέσεων ὅτι «*αὐτοὶ ἦσαν ἱκανοὶ νὰ ζήσωσιν εἰρηνικῶς, δικαίως καὶ ἰδίῳ ἰδρωτί*», ὡς μαρτυρεῖ ἕτερον ἐγγραφοῦν τῆς 9 Δεκεμβρίου 1395, ἀναφερόμενον ἐν σ. 72 τοῦ προμνημονευθέντος ἔργου τοῦ Noiret, ἐπέτρεψε τὴν μετοικεσίαν ταύτην καὶ ὑπέδειξεν ὡς καταλλήλους τοποὺς ἐγκαταστάσεως τὴν *Εὐβοίαν* καὶ τὴν *Κρήτην*.

Τούτων οἱ Τραπεζοῦντιοὶ προετίμησαν τὴν δευτέραν, ὅπου ἵδρυσαν νοτιοανατολικῶς τῆς κωμοπόλεως Σητείας ἐπὶ λοφοπεδίου μετὰ Συνοικισμῶν Πέτρα (ἀρχαίᾳ Σητείας) καὶ Ζαχαρίνου, πόλιν, ἣν καὶ ἀπεκάλεσαν «Τραπεζόνδαν».

Διατὶ ἄραγε οἱ ἐγκαταστάντες ἐχρησιμοποίησαν τὸν ξενικὸν τοῦτον τύπον τοῦ ὀνόματος, ὅστις ἐνθυμίζει τὸν ἑνετικὸν «Trapezonte» εἶναι ἄγνωστον. Ἴσως ἡ ὀνομασία ἐπεβλήθη εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, οἱ ὅποιοι ἤθελον οὕτω νὰ διακρίνωσιν τὴν παλαιὰν ἀπὸ τῆς νέας Τραπεζοῦτος, ἢ ἴσως ἔδωκαν αὐτοὶ οἱ Τραπεζοῦντιοὶ τὸ ὄνομα, διὰ νὰ εὐχαριστήσωσιν τοὺς προστάτας τοὺς

παρασχόντας εἰς αὐτοὺς ἄσυλον.

Τῷ 1931 κατὰ τὴν καλλιέργειαν ἀγροῦ τινος ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἀλλοτε Τραπεζόνδης ἀνευρέθη *ἀεὶς μονοκέφαλος*, ὅστις καὶ κατετέθη ἐν τῷ Μουσείῳ Ἡρακλείου. Τὸ εὑρημα τοῦτο παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς τὸν *Μ. Γ. Καταπότην* νὰ γράψῃ ἐν τῇ «Ἐλευθέρα Σκέψει» (Ἔτος Γ' ἀριθ. 873 τῆς 9 Ἰουλίου 1931) καὶ ἐν τῷ «Μύσωνι» (Τόμ. Β' 1933 σ. 140—1) περὶ τῆς ἐν Σητεῖᾳ ἐποικήσεως τῶν Τραπεζουντίων, νὰ ἀναγράψῃ τὰ τῆς τύχης αὐτῶν καὶ ν' ἀποδώσῃ τὸ οἰκόσημον τοῦτο εἰς εὐγενῆ οἰκογένειαν τῶν ἐν Σητεῖᾳ ἐγκατασταθέντων Ποντίων καὶ δὴ εἰς τὴν τοῦ ἡγέτου αὐτῶν.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν ἐν Κρήτῃ ἐγκατάστασιν τῶν Ποντίων ἐλέχθησαν ἱκανά, ἢ Ἱστορία ὁμῶς ἀναγράφει ὅτι, ἐνῶ οὗτοι ἐζήτησαν διὰ τῆς μετοικεσίας τὴν σωτηρίαν αὐτῶν, δὲν ἀπέφυγον τὸ πεπρωμένον καὶ κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ 1538 καὶ 1648, ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἐσφάγησαν, ἕτεροι δὲ ἡχμαλωτίσθησαν καὶ ἄλλοι διασκορπίσθέντες ἐζήτησαν νέον ἄσυλον.

Καὶ ὡς πρὸς τὸ οἰκόσημον ἔχω τὴν γνώμην ὅτι δὲν εἶναι γνήσιον Βυζαντινόν, ἀλλὰ νόθον, ποιηθὲν ὑπὸ τινος Ἑλλήνος ἢ ξένου, ἐπιδίδοντος νὰ ἰδιοποιηθῇ τὸ ξένον διακριτικὸν σῆμα τοῦ εὐγενοῦς οἴκου τῶν Κερνηνῶν καὶ ν' ἀποδείξῃ διὰ πλαστῶν τίτλων καὶ δένδρων τὴν ἀνύπαρκτον αὐτοῦ συγγένειαν πρὸς τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος Αὐτοκρατορικὸν οἶκον. Καὶ τοῦτο διότι ἡ μὲν Ἱστορία δὲν ἀναφέρει Κομνηνὸν μεταβάντα εἰς Κρήτην, ἢ δὲ οἰκοσημολογία παραδίδει ὅτι οὐδεμία ἄλλη Βυζαντινὴ οἰκογένεια πλὴν τῆς τῶν Κομνηνῶν εἶχεν ὡς ἔμβλημα τὸν

έπιγραφή που την ανακάλυψε άγνωστος Ρώσος ερευνητής. Όπως βλέπει ο άναγνώστης ή έπιγραφή αναφέρει το όνομα κάποιου άγνωστου από άλλες πηγές, Γεωργίου του Δημητρίου Μουρούζη (στο γαλλικό κείμενο δέν αναφέρεται το πατρώνυμο). Ο άγνωστος έρευνητής δίνει στο σημείωμά του τις ακόλουθες λεπτομέρειες για την έπιτάφια στήλη.

«Στό μεγάλο νεκροταφείο των καθολικών της Βαρσοβίας «Πεβοζνκέβοκι», που ιδρύθηκε στα 1796 και είναι ένα από τα μεγαλύτερα νεκροταφεία της Ευρώπης, ανακαλύψαμε τους ταφους δύο ρώσων αξιωματικών—του Άλ. Κιρεβσκι και του Γ. Μουρούζη. Έπανω στον τάφο του Μουρούζη είναι στήλη μια μικρή, από πέτρα στήλη, δύο περίπου πήχων ύψους, στρογγύλη, έλαιοχρωματισμένη, τοποθετημένη επάνω σε τετράγωνο βάθρο. Στο άνω μέρος της στήλης είναι βαλμένα, μέσα σε στεφάνι από δάφνες, πετρίνο μαξιλάρι. Έπανω στο μαξιλάρι είναι καρφωμένα τα διακριτικά της στολής των ούσάρων, στολισμένα από χρυσό άετο και μετάλλιον στρατιωτικής ανδρείας. Επίσης σπαθί και ξιφίδιο, που κρέμονται από τις πλευρές της στήλης. Όλοκληρη ή έπιφανεια της στήλης είναι καλυμμένη από έπιγραφές στην έλληνική και γαλλική που τις αντίγραψαμε, διατηρώντας την όρθογραφία».

Αυτό είναι το σημείωμα του άγνωστου έρευνητή. Ποίος, τώρα, είναι αυτός ο «Γεωργίος του Δημητρίου Μουρούζης» Έλλην αξιωματικός του ρωσικού στρατού που απέθανε στη Βαρσοβία από άγνωστη αίτια και σε ηλικία τόσο νεαρά (27 ετών);

Τά μόνα στοιχεία που μας διαφωτίζουν σχετικά με το έρώτημα αυτό είναι 1) το πατρώνυμο (Δημητρίου) και 2) ή χρονολογία (1804—1831).

Με το όνομα Δημήτριος είναι γνωστοί δύο Μουρουζαίοι:

1) Ο Δημήτριος Μουρούζης, πατέρας του Κωνσταντίνου Μουρούζη για τον όποιον (Κωνσταντίνο) ο Ύψηλάντης λέγει, ότι μετά τον φόνο του Άλεξάνδρου Γκίκα, ήγεμών της Μαλδαυίας έγένετο ο δραγομάνος Κωνσταντίνος Μουρούζης. Για τον Δημήτριον αυτόν γνωρίζουμε από την ίδια πηγή πως γεννήθηκε στα 1730 κι' απέθανε στα 1787.

2) Ο άναφερθείς προηγουμένως Ένδοξος Δημήτριος Μουρούζης, μέγας διερμηνεύς, Ιδρυτής της Μεγάλης του Γένους σχολής, κατηγορηθείς για τα φιλορωσικά του αίσθήματα και κατατομηθείς κατά το 1812. Ο Δημήτριος αυτός έγεννήθηκε στα 1768.

Με τα στοιχεία αυτά μπορεί να στηριχθεί ή εύλογη υπόθεση πως ο τελευταίος αυτός Δημήτριος είναι ο πατέρας του περί ουδ' πρόκειται Γεωργίου Μουρούζη.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΑΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

ΑΜΙΣΟΣ

Του ΙΩΑΝ. ΜΠΡΑΒΟΥ

Με το καράβι της μνήμης θα ξεκινήσουμε σήμερα για ν' άρμενίσουμε προς τα μεσημβρινά παράλια του Κεντρικού Πόντου με σκοπό ν' άγκυροβολήσουμε σ' ένα λιμάνι του, που βαρύθυμοι λογισμοί μας φέρνουν χρόνια πίσω.

Τ' άγκυροβόλι μας θά'ναι στ' άκρογιαλία μιās από τις πιο μαρτυρικές πόλεις, που μιά νύχτα, ξάφνου, το ανέσπερο σελάγισμα των άστεριών της έσβησε κ' ύστερα από τις τόσες της παρακαταθήκες Ένας κόσμος αιώνοβίων όνείρων τόσο τραγικά έδυσε και μετεβλήθη για τον έλληνισμό σ' ένα έφιαλτικό κοιμητήρι μυριάδων άναμνήσεων και θρύλων.

«Έδυσε άρα γε, στ' αλήθεια, για πάντα; «Άπέσβετο και λάλον ύδωρ»;

Διότι συμβαίνει πολλές φορές όνειρα και πόθοι να φαίνονται που δύνουν, μα στην πραγματικότητα να μη πεθαίνουν. Έτσι για την γενιά μας τουλάχιστον νοιώθουμε ότι ούτε πεθάνανε ούτε ξεχάστηκαν—Πώς να ξεχαστούν!

Όλοι μας από τη γωνιά εκείνη της γής, και ειδικώτερα οι πρεσβύτεροί μας, μπορούμε να πούμε ότι με τη συχνή ανά-

μνησι την ζούμε σχεδόν άκόμη αυτή τη ζωή. Και ώρες—ώρες πλανώμεθα μακριά εκεί πέρα, άλλοτε με ζωντανούς και άλλοτε με πεθαμένους, έστω και για λίγες φευγαλέες στιγμές, ένθυσούμενοι μιá δόκλληρη έποχή, έν ώ το μυαλό μας συγχρόνως φτερουγίζει γύρω από τους τόσους βωμούς μας με μιá αδιάπτωτη νοσταλγική τρυφερότητα, μ' έναν άληθινό αίσθηματισμό...

Άς επιχειρήσουμε, λοιπόν, στους βωμούς αυτούς να πλέξουμε λίγα στεφάνια από μερικά σκόρπια φύλλα, μαζεμένα από την Ιστορία και τη ζωή της πόλεως αυτής που λέγεται Άμισός, κι' άς έξετάσουμε πρώτα—πρώτα πως έτυχε να φέρη ή πόλις το όνομα τουτο ως και το της Σαμψούντος.

Η παλαιότερα Ιστορία ούδέν δυστυχώς άναφέρει περί της πόλεως αυτής, δι' ό και είναι άγνωστον, άνεξακρίβωτον, τίνων υπήρξεν αθη κτίσμα και τίς ό άνάδοχος της. Λέγεται ότι έκτίσθη υπό των Ένετών της Παιλανονίας και ότι είχεν έν πρώτοις όνομασθι Ένετή, μετονομασθεΐσα βραδύτερον εις Άμισόν. Παραλ-

λήλως φέρεται ὡς κτίσμα τῶν Φωκαέων, τῶν Ἀθηναίων, τῶν Καππαδοκῶν.

Πάντως, οἱ πρῶτοι Ἕλληνες ἀποικοὶ τῆς Ἀμισοῦ, εἶναι βέβαιον ἱστορικῶς ὅτι ἦσαν Ἴωνες, ὀρμηθέντες ἢ ἐκ Σινώπης ἢ ἐκ Μιλήτου, τοὺς ὁποίους βραδύτερον ἤλθον νὰ συμπληρώσουν ἐπὶ Περικλέους ἀποικοὶ ἐξ Ἀθηνῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀθηνοκλέους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡ πόλις τῆς Ἀμισοῦ μετωνομάσθη Πειραιεύς. Ἀργυρὰ νομίσματα τῆς πόλεως κοπέντα κατὰ τὴν ἑποχὴν αὐτὴν φέρουν τὴν εἰκόνα γλαυκὸς καὶ τὴν λέξιν Πειραιεύς. Τὸ ὄνομα τοῦτο διετηρήθη πιθανῶς μέχρι τοῦ 404 π.Χ. ὅτε ἐξέλιπεν ἡ ναυτικὴ ἡγεμονία τῶν Ἀθηναίων διὰ τῆς ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν καταστροφῆς τοῦ στόλου των καὶ ἡ πόλις ἐπανελάβε τὸ ἀρχικόν της ὄνομα.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος ἐπὶ τὴν δχθὴν τοῦ Ἀλυσος συνεστήθη τὸ Ποντιακὸν κράτος, τοῦ ὁποίου Ἰδρυτὴς ὑπῆρξε Μιθριδάτης ὁ Κτίστης. Τὸ Κράτος τοῦτο, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἀνεπτύχθη χάρις εἰς τὴν διακυβέρνησιν δεξιῶν βασιλέων, ἐκ τῶν ὁποίων ἰδιαιτέρως διεκρίνετο Μιθριδάτης ὁ ΣΤ' ὁ καλούμενος Εὐπάτωρ καὶ Μέγας, ὅστις κατὰ τὸ ἀπὸ 122—63 π.Χ. διάστημα καθ' ὃ ἐβασίλευσε, εἶχε ἀποκτήσῃ μεγάλην αἰγλὴν. Εὐθὺς ὡς ἀνῆλθεν οὗτος εἰς τὸν θρόνον, πρῶτον του μέλημα ὑπῆρξεν ἡ μεταφορὰ τῆς ἑδρας του εἰς τὴν Ἀμισόν. Ἀφοῦ δὲ τὴν ἐκόσμισε μὲ ναοὺς, ἀνάκτορα καὶ ἄλλα καθιδρύματα, ἔκτισε μίαν νέαν συνοικίαν τὴν ὁποίαν ὠνόμασε Εὐπατορίαν, ἐκ τῆς ὁποίας ὀλόκληρος ἡ πόλις Ἀμισοῦ μετωνομάσθη οὕτω. Μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἔτων ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὸ παλαιὸν της ὄνομα Ἀμισός.

Εἶχε λεχθῇ ὅτι, ὅτε ὀλίγον βραδύτερον, ἤτοι τῷ 62 π.Χ., ὁ Πομπήιος ἐκήρυξε τὸν Πόντον ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν καὶ τὸν προσήρτησεν εἰς τὴν Βιθυνίαν περιλαβὼν καὶ τὴν Ἀμισόν, μετωνόμασε αὐ-

τὴν εἰς Πομπηιοῦπολιν, φαίνεται, ὅμως, ὅτι τοῦτο δὲν ἀληθεύει.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ρωμαϊκῆς καὶ Βυζαντικῆς ἐποχῆς ἡ Ἀμισὸς διετήρησε τὸ ὄνομά της τοῦτο.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Φράγκων ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸν διαμελισμὸν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἐν ἔτει 1204 ἡ πολιτικὴ κατοχὴ τῆς Ἀμισοῦ ὀπῆρξεν ἀμφίβολος ἐπὶ σημαντικὸν χρονικὸν διάστημα. Ὁ διοικητὴς αὐτῆς Σάββας στηριζόμενος εἰς τὴν γενναιότητα τῶν πολλῶν ὑπερασπιστῶν τῆς πόλεως καὶ εἰς τὴν καλὴν ὀχύρωσιν αὐτῆς ἀνεκύρυσεν ἑαυτὸν ἡγεμόνα. Ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι ἐννοήσαντες καλῶς τὴν ἐμπορικὴν σημασίαν αὐτῆς, ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 15' αἰῶνος, Ἰδρυσαν ἐμπορικὰς ἀποθήκας ἔξω τῆς πόλεως εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς ἀνατολὰς αὐτῆς. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ μετοίκησις αὐτῶν Τούρκων προσέλαβε διαστάσεις εἰς τρόπον ὥστε, μετ' οὐ πολὺ, νὰ σχηματισθῇ μία ὀλόκληρος τουρκικὴ κοινότης, τελείως ἀνεξάρτητος τῆς ἑλληνικῆς διοικήσεως.

Ἡ κοινότης αὕτη ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων Σαμψούν ἢ Σαμψὸν ἐκ παραφθορᾶς τῶν λέξεων « εἰς Ἀμσόν ». Τοιοῦτοτρόπως δὲν ἄργησε νὰ μεταφυτευθῇ τὸ νέον ὄνομα καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν πόλιν τῆς Ἀμισοῦ.

Ἀτυχῶς, τὸ νέον ὄνομα τοῦτο εἶχε καὶ αὐτὸ περιπετείας. Ἐὰν ἀνατρέξῃ τις εἰς τοὺς φραγκικοὺς γεωγραφικοὺς χάρτας θὰ ἴδῃ νὰ ὀνομάζεται ἡ πόλις Σιμισά, Σιμισό, Σινουσός. Ἐπίσης ὑπὸ τοῦ χρονογράφου Παναρέτου καλεῖται Ἀμινσοῦς.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ τουρκικὴ ὀνομασία τῆς πόλεως Σαμψόν, Σαμψούν, προσέλαβε κατάληξιν ἑλληνικὴν, ὀνομασθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων « Σαμψοῦς », τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο εἶναι τὸ συνήθως χρησιμοποιούμενον μέχρι σήμερον. (Συνεχίζεται).

ΧΡΟΝΙΚΑ ΚΟΤΥΩΡΩΝ *

ΑΠΟ ΤΟ 1914 ΕΩΣ ΤΟ 1922

Τοῦ Ι. Σ.

Ἡ στρατολογία τῶν Ἑλλήνων ἔμπαινε πρὸς ὀλοκλήρωτικὰ σιτὴ φάση τῆς καταστροφῆς τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας.

Κατασκηνώσεις πρωτόγονες, ἐργασία σκληρὴ καὶ ἀπάνθρωπη, αἰσχυρὴ ποιότης διατροφῆς, καὶ ποσότης γλισχρότατη, ὑποσιτισμός, ψεῖρα, εὖφος κλπ., νά, ἡ ἀπλὴ σκιαγραφία τῶν « Ἀμελῶ ταπουροῦ ».

Στὴν ἀρχὴ τῆς ἐπιστροφῆς εἶχαν ἐξαιρεθεῖ οἱ ἱεροψάλτες, οἱ δασκάλοι, οἱ καλόγη-

ροι, οἱ προστάτες οἰκογενειῶν. Μὰ τὸ ρέμα γλήγορα τοὺς πῆρε κι' αὐτούς.

Τὰ περίφημα ἀντισηκώματα.

Συνακόλουθα συστηματοποιήθηκε καὶ διαπλατύνθηκε τὸ σύστημα τῆς ἀπαλλαγῆς, μὲ τὴν πληρωμὴ ἀντισηκώματος, (πειέλ'), ἀπὸ τὴν θητεία αὐτὴ : 50 λίρες γιὰ τὰς ἡλικίας 20—40 καὶ 44 λίρες γιὰ τὰς ἄλλας ἡλικίας. Ἡ ἀπαλλαγή ἦταν προσωρινή. Καὶ χρειάστηκε, ὅσοι πλήρωσαν στὴν ἀρχή, νὰ πληρώσουν—ὅσοι μπόρεσαν—κατεπανάληψη.

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον τεῦχος.

Ιδιαίτερα μέτρα για την 'Ελληνική νεότητα.

Τους νεοσύλληπτους τους πρόσεχαν πολύ. Θά επρεπε να είναι πολύ άσθενικοί, για να γίνει δεχτό το άνετισήκωμα... 'Η γερή 'Ελληνική νεολαία επρεπε να έξοντωθεί. 'Ησαν το νέο σύστημα ξεγυμνάματος, έξανδραποδισμού κι' άφανισμού του 'Ελληνικού στοιχείου.

'Αντιμετώπιση τής νέας κατάστασης.

'Η άπαλλαγή άπ' την στρατολογία ή γαϊ' δουρολογία τών άρρωστων και τών άνίκανων πήρε έξ άρχής τη μορφή τής έπιχείρησης. Γραμματίσκοι και Στρατολόγοι, μαζί με γιατρούς, Τούρκους και δικούς μας, ξεγύμνωναν τους στρατεύσιμους 'Ελληνες, για τη χορήγηση μιās μικρής άναρρωτικής άδειας, για να τους ξαναπεράσουν συντομότατα άπό την ίδια διαδικασία, αύθαίρετα κατά κανόνα. Και έξυπνότατα ο λαός τες τέτοιες και πυραπλήσιες άπαλλαγές τες όνόμασε «τσαντσαρί' φωλέας» — Ιστέος άράχνης... 'Η φράση είχε καταντήσει παροιμιακή.

Μά γλήγορα άρχισε ή άντίδραση ένάντια στη συστηματοποιημένη αυτή έθνική έξουθένωση και λευκή σφαγή. 'Ο πολυμήχανος έθνικός 'Οδυσσεάς έβραλε τα ψυχικά και πνευματικά του άρματα, για ν' άντιμετωπίσει την άπειλή. 'Η φυγοστρατία, πριν άκόμα φτάσουνε στέν προορισμό τους οι «στρατιώτες», πήρε την όψη έπιδημίας. Κάθε σπίτι κ' ένας φυγόστρατος ή δυό—δικοί ή ξένοι. Τες περισσότερες φορές έξαγοράζεται ο έπικεφαλής. Και ομάδες όλόκληρες έπιστρέφουνε στέ σπείτα τους, μετά δυό ώρες πορεία.

Στους γραμματίσκους τής Στρατολογίας γινόντουσαν ύποδειξεις διάφορων τρόπων, για να βολέψουν την διαφυγή άπό την έπιστράτευση, ή άπό το κυνηγητό τής φυγοστρατίας: Κάποιες παραχαράξεις έπωνύμων... για την έξασφάλιση τής άζητησίας μετά την δραπέτευση. Καταχώριση σέ ξεχωρο χαρτί, όρισμένου άριθμού άπό όνόματα στρατολογημένων, που στελνόντουσαν στέ 'Εσωτερικό, στέν τόπο προορισμού. 'Αποτέλεσμα: 'Η έξαγορά του χαρτιού κ' ή έπιστροφή-δραπέτευση.

Τό κυνηγητό τών στρατολογημένων φυγόστρατων άνάμεσα στες συνοικίες, ή έξαπάτηση, οι κρυψώνες, οι μεταμφιέσεις για τη διαφυγή, μέρα ή νύχτα, είνε φαινόμενα καθημερινά.

Πολλές φορές, στη ζήτηση βεβαιώσεων (βεσικά) άπαλλαγής ή έξαίρεσης, παρουσιάζανε δυό χάρτινες λίρες ή κανένα πεντόλιρο χάρτινο. 'Ηταν ο αύθεντικότερος «βεσικός». Προσωρινότητες, έννοείται.

Οι ιδιωτικές πρωτοβουλίες για την έπιβίωση.

Την έποχή αυτή μέσα στέν τόπο άναδείχονται ιδιωτικές πρωτοβουλίες, άξίες για κάθε έξαρση. Είναι οι εύλογημένες πρωτοβουλίες «κοινοτικών παραγόντων του «έλεύτερου στίβου», που θά σώσουν άπ' τόν χαμό ένα σωρό νεανικές και άντρικές ψυχές. Που

θά έξασφαλίσουν την έπιβίωση τής Φυλής, άπό την έπιστημονική πιά, ύπουλη και έξοντωτική νέα πολεμική τακτική τών Νεοτούρκων, με την γερμανική της ύπόκρουση.

Κ' ή πρωτοβουλία αθέτη άναπτύσσει μια δραστηριότητα πλατειά: Για την άπαλλαγή τών άνάπηρων και άνίκανων, τών άρρωστων και τών τέλεια άπορων, που στρατολόγηση και πέταγμά τους, κάτω άπό τες έξοντωτικές συνθήκες που Ιστορίζονται, σήμαινε την άμετάκλητη καταστροφή ομάδων όλόκληρων άπό την 'Ελληνική Κοινότητα και τα περίχωρα.

'Ιδιαίτερη πατριωτική προσπάθεια γίνεται για την άπαλλαγή τών καταζητουμένων φυγόστρατων είτε άπό νέα στρατολόγηση, είτε άπό βαρειές ποινές, στρατοδικεία, κρεμάλες, που κι' αυτές άκόμα είχαν έγκαινιστεί, για όσους δέν ήθελαν έτσι άναντρα κι' άδοξα να μπόθν όλόκορμοι μέσα στέν καταποτήρα μιās προσχεδιασμένης καταστροφής του καθετί που λεγόταν έλληνικό.

'Ετσι, σ' όλο το διάστημα άπό το 1915-17, μόνο οι δύο 'Αδελφοί Καρβόνιδη κρεμάστηκαν μια νύχτα, άπό βαρεία άμέλεια ένός παράγοντα, προθυμότατου κατά τ' άλλα και δραστήριου πάντα, έκτέος άπό κείνους που πέθαναν άπό κακουχίες και ταλαιπωρίες στέ στρατόπεδα.

Κι' όλ' αυτά κατορθώνονταν με την άθέλτη αλλά και άναγκαστική σύσφιξη τών σχέσεων με Τούρκους Ισχυρούς, με δημόσιους ή παλλήλους και στρατιωτικούς, με την δωροδοκία: έξαγορά συνειδήσεων—παλιά τουρκική άμαρτία—μ' έξυπνα ρωμέϊκα κόλπα, συγκάλυψεις και παραποιήσεις γεγονότων και πραγμάτων, άσπου — άκοίμητη προσδοκία—νάρθει ο 'Ομόθρησκος Ρώσος ή ή 'Ελλάδα να λυτρώσει το Γένος το κατατρεγμένο.

Τέτοιοι άναδείχτηκαν πολλοί. Ξεχωρίζουν όμως τα όνόματα τών: 'Αρχιερατικού 'Επιτρόπου Παπαθεοδώρου Κολεσίδη, Μιχαλάκη Φιλιππίδη (Χοστράσερ ή Χόστρατζη, όπως τόν έλεγε ο λαός, άπό τόν τίτλο του έμπορικού οίκου που άντειπροσώπευε), Παπα-Εύσταθίου 'Αβραμίδη, τών έμπόρων Χρήστου Κανέτη, Κωστή Μοσχάκ κ. ά.

'Ομως άνάμεσα σ' όλους αυτούς υπερέχει σέ δράση, πολυμήχανο πνεύμα, πολιτικότητα κ' ένθουσιασμό ο Χρήστος Λεμονόπουλος. Είναι ο άθλητής τών χρόνων εκείνων. 'Ο Κοινοτικός παράγοντας, που μεγάλο μέρος τής τότε νεολαίας σ' αύτέν χωστά το γλυτωμό και τη διάσωσή της στη Ρωσία κ' έδω. Στην πορεία τής μονογραφίας αυτής θά πάρομε ξανά άφορμή ν' ασχοληθούμε με τη δράση του.

Την ίδια έποχή, μάλιστα λίγο πριν, ξεφωτρώνουνε στους κόλπους τής Κοινότητας κανάδυο έκμεταλλευτές τής κοινής δυστυχίας. Κάτι δωρολήπτες μικρής όλκής. 'Ελάχιστοι. Που τους άχρηστεύει σέ λίγο ή δράση τών πιά πάνω Κοινοτικών παραγόντων.

Τόν ίδιο καιρό, και σ' όλο το πολεμικό διάστημα, κάτι μικροπροδοσίες δέν λείπουν. 'Από πείσματα. 'Από κρυφές άντιζηλίες: «Γιατί στρατεύτηκες ο Α και παραμένει ο Β».

Μικροπράματα όμως. Σὲ εἰκόνα γενική, ἡ ἔθνη δὴ δμάδα καὶ ἦσαν, καὶ συνέχισαν, συγκροτημένη σὲ κοινὴ ἰερὴ ἀμυνα...

Ἀπὸ τὸ μαγικὸ ὄνειρο στὴν ἀπογοήτεψη!

Τὸ Πάσχα τοῦ 1916 ὑπῆρξε, ἀληθινά, γιὰ τὸν τόπο μας τὸ «Πάσχα τῆς ψυχικῆς ἐξέλιξης», τὸ «Πάσχα τὸ ἱλαρόν», ὅσοι ἀπὸ τοῦ πνιγμένα, θεοσκοτεινὰ χρόνια. Οἱ Ρῶσοι εἶχαν μπεῖ, τέλος, στὴν Τραπεζοῦντα τὴν 5.4.1916. Ὁ «Χριστιανός, ὁ ὁρθόδοξος Μεγάλος Προσβάτης» πλησίαζε. Ἡ αὖρα τῆς συντομῆς ἀπελευθέρωσης χάιδευε ἀπαλὰ τὴ φαντασία μας.

Τὰ σχέδια δίδιναν κ' ἐπαιρναν. Καὶ οἱ ἐνθουσιαστικὲς συζητήσεις ἦσαν στὴν ἡμερησία διάταξη. Γινόντουσαν «σοβαρότατες» προβλέψεις γιὰ τὸ χρονικὸ διάστημα, ποῦ θάφερνε τὴ λύτρωση ἀπὸ τὸν Ἀσιατὴ Δυνάστη 4 αἰώνων. Στοιχίσματα ἐμπαιναν: «Σὲ δυὸ τρεῖς ἐβδομάδες θὰ εἶναι ἐδῶ. Τί εἶναι ὁ Τούρκος; Ποιὰ του ἡ δύναμη; Τί μένει; Ἡ Τρίπολη, ἡ Κεραιούνη καὶ, ὦ χαρά, ἀμέσως τὰ Κοιτύωρα. Ἀστεριεύσαι, πῶς δὲν θὰ αἰετίζεις;» Ὁ παραγμένος νοῦς μας, τὸ «χαμηλὸ—κατὰ τὴ φράση τοῦ Φρόντ—πνευματικὸ ἐπίπεδο τῶν πολεμικῶν περιόδων» ἐπαιρνε τὸ ζήτημα ἀπὸ τὴν ποσοτικὴν του πλευρὰ. Ποιοτικὴ πλευρὰ δὲν ὑπῆρχε. Γιὰ πολιτικούς καὶ λοιπούς, σταθμητοὺς ἢ ἀστάθμητους παράγοντες, ποιοὺς δεχόταν νὰ συζητήσῃ! Ἦσαν ὁρθό-κοφτὰ ὁ «ἔκτελεστας», ὁ ἀνεδαφικός, ὁ σχολαστικός λεπτολόγος. Ἄς προστεθεῖ, δεῖ γεγονόδες εἶναι, πως ἀρκετὴ ἡμιμάθεια καὶ κάποια φτωχαλίζονεῖα ἔδερνε τὴ συμπαθητικότητά κατὰ τὰ ἄλλα, σὲ ψυχικὰ φανερώματα, κοινωνία ἐκείνη.

Ὡστόσο ὑπῆρχαν καὶ οἱ μὴ ρωσσόφιλοι. Αὐτοὶ περιμέναν τὴ σωτηρία ἀπὸ τὴ μητέρα Ἑλλάδα. Καὶ ἀπευχόντουσαν τὴ ρωσσικὴ κατοχή. Τὴν θεωροῦσαν τροχοπέδη καταστροφικὴ γιὰ τὰ ἔθνη καὶ ἰδανικά...

Ὅπως δὴ ποτε τὴν ἀνακούφιση τὴν διάβαζε στὴν φυσιογνωμία ὁλωνῶν. Καὶ θυμᾶμαι τὸν Ἀρχιερατικὸ Ἐπίτροπο Παπαθεοδώρου, σὺν σήμερα, μὲ τὴν ἀπόλυση τῆς Ὑπαπαντῆς κείνῃ τὴν Κυριακὴ τῆς Ἀνάστασης, πρωτῶ, ν' ἀναφωνεῖ: «Ὁ Χριστὸς Ἀνέστη». Καὶ νὰ προσθέτῃ μὲ φιλελεύθερο Νικοπολίτικο χιούμορ: «Φέτο, μάλιστα, ἀληθινὰ ἀνέστη»!

Ἀλίμονο! Πόσο σκληρὴ ἐμελλε νὰ εἶναι, σὲ λίγο, ἡ ἀπογοήτεψη: Βδομάδες καὶ μῆνες περνοῦσαν. Καὶ ὁ ρωσσικὸς στρατὸς ἔμενε καρφωμένος στὸν Χαρσιώτη ποταμό. Ὡσπου τὸν Μάρτη τοῦ 1917 ἐξέσπασε ἡ ρωσσικὴ ἐπανάσταση. Τὸ μαγικὸ ὄνειρο τῆς ἀπελευθέρωσης, ὅσο τὸ πλησιάζαμε...περισσότερο ἔφευγε. Καὶ τότε οἱ πρὸ μελετημένοι διαπίστωσαν, ὅτι... «ὄνειρο ἦταν καὶ πάει»!

Ἡ τουρκικὴ προσφυγιά.

Καὶ συνεχίζουμε: Ἀμέσως μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Τραπεζοῦντας καὶ τὸ φτάσιμο τοῦ ρωσσικοῦ στρατοῦ στὸν Χαρσιώτη ποταμὸ τῆς Τρίπολης, τὰ Κοιτύωρα, σὺν ἀπρόμακρος

σταθμός, δέχτηκαν τὴν πλήμμυρα τῶν προσφύγων Τούρκων ἀπὸ τὴν Ἀθήνα (Πόντου), Ριζούνη, Ὀφη, Σούρμενα, Τραπεζοῦνη καὶ Τρίπολη. Καραβάνια λαός. Τούρκοι τουρκόφωνοι, Τούρκοι ἑλληνόφωνοι τῆς Ὀφης, τῆς Τόνιας (Θοανίας)—Ἕλληνες ἐξωμότες τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰώνα. Καὶ καραβάνια δυστυχίας, ἀθλιότητος. Καὶ ἡ κρατικὴ περίθαλψη ἐποτυπώδικη, ἐλβετὴν!

Ἡ Ὀρτοῦ προσωρινὴ ἔδρα Νομαρχίας.

Οἱ Νομαρχιακὲς Ἀρχὲς Τραπεζοῦντας ἐγκαταστάθηκαν στὴν Ὀρτοῦ μὲ Νομάρχην τὸν Κοῦρδο Τζεμάλ Ἀζμὴ, περιβόητο γιὰ τὰς ὁμότητες καὶ λαφυραγωγίας του κατὰ τὰς Ἀρμενικὰς σφαγὰς στὴ στενότερη περιφέρειά του τὸ 1915.

Οἱ οἰκονομικὲς συνέπειες.

Ἡ ἀκρίβεια τῆς ζωῆς ἀνέβηκε σὲ ὕψη. Ἀλλὰ καὶ οἱ δουλειὲς περισσεύσαν. Ἡ ἐμπορικὴ κίνησις, τροφοδοτημένη ἀπὸ τὰς δημοπρασίας ἐξπουλήματος τῶν ἀρμενικῶν κατασημάτων, ἔγινε ζωηρότατη. Γυναῖκες ἀντικατάσταναν τοὺς στρατολογημένους ἢ φυγόστρατους ἄνδρες στὰ καφενεῖα τους, στὰ μαγαζιά ψιλικῶν κλπ. Τὰ μαθητούδια τῶν σχολειῶν μας γινόντουσαν, τ' ἀπογεύματα μετὰ τὰ σχολικὰ μαθήματα, ὑπαίθριοι μικροπωλητές. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκες ὄχι λίγες. Δὲν πεθαίνει εὐκολὰ ὁ Ρωμιός...

Καταιγίδας προμηνήματα.

Λίγο μετὰ τὴ μεταφορὰ τῆς ἔδρας Νομαρχίας στὴν Ὀρτοῦ καὶ γιὰ πρώτη φορὰ, τώρα, ἀκούσθηκε ψιθυριστὰ στὴν ἀρχή, δεῖ οἱ Ἑλλήνες τοῦ τόπου θὰ ἐξοριστοῦν.

Καὶ χρειάστηκαν οἱ πολιτικοὶ ἐλιγμοὶ τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου Παπαθεοδώρου Κολοσιδῆ ἀπέναντι τοῦ Νομάρχῃ κ' ἡ ταχτικὴ καὶ οἱ περιποιήσεις τῶν ἄλλων κοινοτικῶν ἀρχόντων καὶ παραγόντων, ἐξέχωρα καὶ τοῦ τότε κοινοτάρχῃ (μουχτάρῃ) Πλάτωνα Γρηγοριάδη στὸν τομέα του, γιὰ νὰ ματαιωθεῖ ἡ μάλλον ν' ἀναβληθεῖ γιὰ ἀργότερα τὸ ἐγκληματικὸ σχέδιο, πάνω ἀπ' τὸ ὁποῖο πλανιόταν, ὅπως πάντα μέσα στὸν πόλεμο, τῶν Γερμανῶν ἡ σκιά, ἡ κακούργα...

Ἀφορμὴ εὐλογόφανη στάθηκε ἓνα γεγονός τυχαῖο κι' ἀναπόφευγο: Ὁ Κοιτωρὴς Ἀχιλλέας Πανελλήρεῖς ἡ Τελὴ Παῦλος δέχτηκε, κατανάγκη, καὶ τροφοδότησε στὸ Συνοικισμό του, τῆς περιοχῆς Καγιάπασα, ὅπου ἔκανε τὸν καπνοπαραγωγὸ, μερικοὺς ἀντάρτες τῆς Σαρψούντας, που φεύγανε πεζὴ γιὰ τὴ Ρωσσία. Αὐτὸ τὸ ἴδιο συνέβη κατὰ τὴν διαδρομὴ τους καὶ σὲ τούρκικα χωριά. Μὰ γιὰ μᾶς ὑπῆρξε ἐγκλημα. Καὶ στάθηκε ὁ λόγος γιὰ ἐκτέπιση μας ὁμαδική!

Ὡστόσο τὸ κυνηγητὸ τῶν φυγόστρατων καὶ τῶν ἑλληνικῶν σπιτιῶν που ἔκρυβαν Ἀρμενίους ἐπαιρνε σοβαρότερη μορφή. Ἡ αὐστηρότητα, τὰ μπλόκα σὲ σπῖτια καὶ συνοικίες, πολλαπλασιάστηκαν.

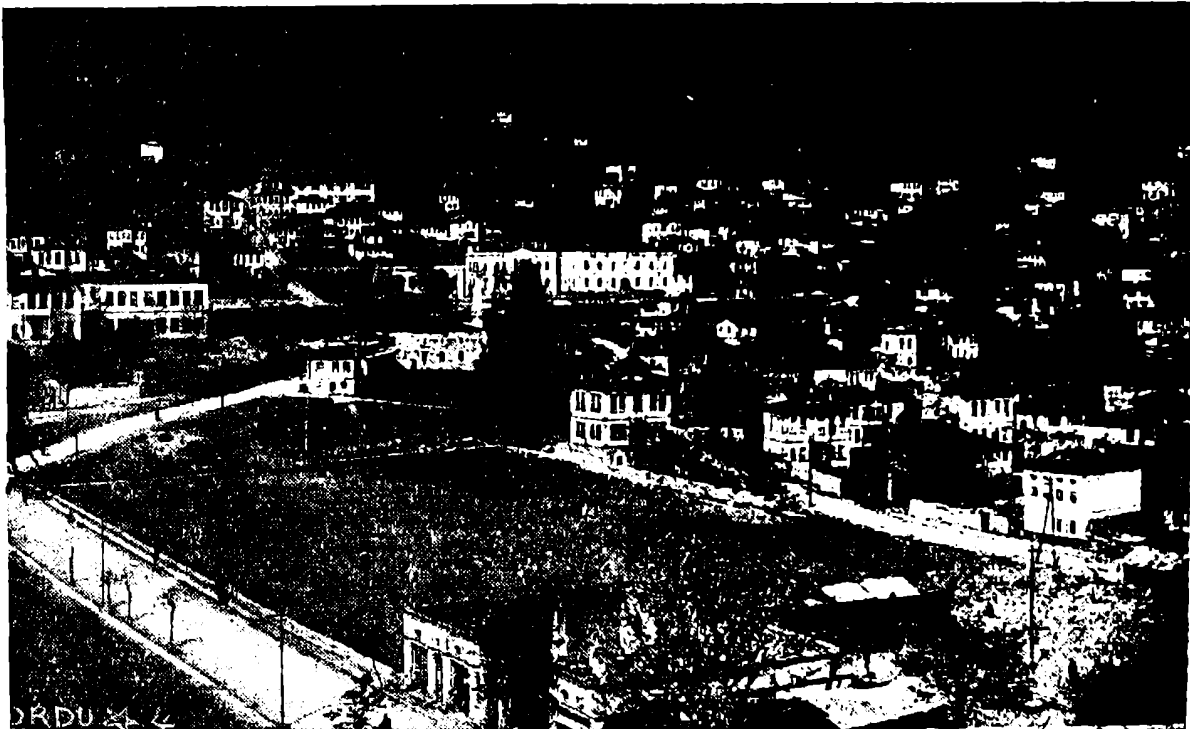
Ριζική αντιμετώπιση της κατάστασης.

Σημειώνομ' ἔδω, δε, με τὴν ἐξόντωση τῶν Ἀρμενίων, οἱ Ἕλληνες τοῦ τόπου δεχόντουσαν καὶ ἄλλο χτύπημα. Ἔως τότε ἴσχυε ἡ στρατολόγησις Ἑλλήνων στρατευσίμων σὴν ἀκτοπλοία. Ἐπιτρεπότανε σὲ κάθε Ἕλληνα ν' ἀγοράζει καὶ νὰ διαθέτει μιὰ βάρκα, με μικτὸ ἑλληνοτουρκικὸ πλήρωμα, με προϊστάμενο Τούρκο στρατεύσιμο, καὶ νὰ ἐκτελεῖ μεταφορὰς στρατιωτικῶν εἰδῶν ἀπὸ τόπο σὲ τόπο. Πολλοὶ βολεύτηκαν μ' αὐτὸν τὸν τρόπο καί, με συνδυασμοὺς ἀτομικῶν μικροεπιχειρήσεων, κατάφεραν νὰ ζοῦν καὶ τὰς οἰκογένειάς τους. Ἡ ὑπηρεσία αὐτὴ περιορίστηκε πολὺ μετὰ τὴ συντριβὴ τοῦ ἀρμενικοῦ κινήματος. Καὶ ὁ ἀ-

τὴς διαφυγῆς, με βάρκες - σκυλοπνίχτες, Ἕλλήνων στρατευσίμων γιὰ τὴν Τραπεζοῦντα. Τὰ ναῦλα πανάκριβα. Λύτρα. Ποιὸς ἔπαιρνε ὑπόψη;

Τὸ λαϊκὸ βαστέρημα οἰκονομικὸς ἀρωγός.

Καὶ σὴν περίπτωση αὐτὴ ἔδρασε πάλι ἡ ἀπλοχεριά, ἡ γενναιοδωρία καὶ ἀλληλεγγύη τῶν Ἑλλήνων Κοινοτριτῶν, ἰδίως τῆς λαϊκῆς τάξης. Κινδύνευε ἓνας ἄπορος φυγόστρατος νὰ πιαστεῖ, νὰ περάσει ἀπὸ Στρατοδικεῖο; Ἐπρεπε νὰ δραπέτεψαι γιὰ τὴ Ρωσσία. Σὲ λίγες μέρες εὑρίσκει τὸ χρειαστὸ ποσὸ, ὅσο καὶ νάτανε φτωχός. Τοῦ τὸ ἐξοικονομοῦσε ἡ δεικάρια τῆς φτωχολογιάς, ἡ συγκίνηση τοῦ ἐ-

Ἡ τουρκικὴ συνοικία Σαράι μαχαλασί ἢ πουτζάκ, ὅπου τὰ δημόσια κτίρια, στὰ κέντρο.

ποκλεισμός ἀπὸ τὴ θάλασσα ὁλοκληρώθηκε στὰ μέσα τοῦ 1916, ὅταν φούντωσε τὸ Ἑλληνικὸ Ἀντάρτικο Κίνημα στὰ βουνὰ τῆς Σαμψούντας, Κάβζας, Μπάφρας κλπ. Ἔτσι ριχόνταν καὶ ἄλλος ἀριθμὸς σκλάβοι στὸν Καϊάδα τῶν ἑξῆς Ἱαπουροῦ.

Τὸ μέτρο σκοπὸ εἶχε νὰ ἀποκλείσει τὴν δραπέτευση, τὴ διαφυγὴ μας πρὸς τὴν Τραπεζοῦντα, τὴ Ρωσσία. Ὅμως ἀποδείχτηκε μάταιο. Πράγματι. Ἀκριβῶς λίγο πρὶν ἀπὸ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1916 οἱ Ἕλληνες τοῦ τόπου ἄρχισαν νὰ κάνουν χρῆση τῆς αὐτομολίας — διαφυγῆς πρὸς τὸ Ρωσσικὸ ἔδαφος. Δὲν ὀρίζαν, ναί, τὴ θάλασσα. Ὅριζαν ὅμως, με τὸ ἐπιδέξιόν τους πνεῦμα, τοὺς Τούρκους ναυτικούς — εὐκολὰ τοὺς ἔριχναν στὰ βρόχια τῆς ἐξαγορᾶς.

Ἔτσι ὕστερ' ἀπὸ πολλὰς διαπραγματεύσεις με Τούρκους ἰσχυροὺς, — ἰδίως Γεωργιανούς ρωσμεθανούς, παλαιούς πρόσφυγες ἀπ' τὸν Καύκασο ὁργανώθηκε γιὰ καλὰ τὸ σύστημα

πορου, ὁ ἔρανος, τὸ μαντήλ'.

Τὸ ταξίδι ἦταν ἐπικινδυνότατο. Βαρκάδα σὲ ἀπόσταση 100 περίπου μίλια ὡς τὴν Τραπεζοῦντα. Οἱ τρικυμίες συχνές. Ὁ κίνδυνος τῆς προσליμνίσσης βέβαιος. Ὅλ' αὐτὰ ὅμως εἶχανε χάσει τὴ σημασία τους. Οἱ φυγύστρατοι προτιμοῦσαν νὰ βροῦν τὸ θάνατο σὴν ὑγρὴ ἀγκαλιὰ τῆς θάλασσας, πασχίζοντας νὰ σώσουν τὴ ζωὴ τους, παρά νὰ τὴ χάσουν στὰ σίγουρα μέσα σὴν ἀνυπόφορη ἀτμόσφαιρα τῶν ἑξῆς Ἱαπουροῦ.

Καὶ πάλι οἱ Ἀρμένιοι.

Προσθέτω, προχωρόντας χρονολογικὰ, καὶ τὸ παρακάτω χαρακτηριστικὸ γεγονός, πού ἐνδιαφέρει: Στὴ Β.Δ. ἄκρη τῆς πόλης, στὸ σπίτι τοῦ συμπατριώτη Θ. Ἰλιδοῦ, πού εἶχε γυναῖκα Ἀρμένισσα, φιλοξενόντων μερικοὶ Ἀρμένιοι, ἀπὸ κείνους πού ἔκρη-

ψαν οι Έλληνες και δεν εξορίστηκαν, αποζώντας με εισφορές ελληνικές.

Τούρκοι του προαστείου Κατσήκιοι, που περνούσαν ταχτικά από μεϊ, τους αντίληφθηκαν κάποτε. Τους πρόδωσαν σιές Αρχές. Ένα απόγονο του Οχτώβρη του 1916 άστυνομικοί περικύκλωσαν το σπίτι. Οι Αρμένιοι άρνήθηκαν να παραδοθούν. Άνοιξε το τουφεκίδι. Ένας σκοτώθηκε. Άλλοι τραυματίστηκαν. Τέλος παραδόθηκαν. Μεταξύ τους και ένας Χατζίκ, τραυματισμένος βαρεια και στα δυο πόδια. Πέρασαν από το Στρατοδικείο της Σαμψύντας. Στόν Χατσίκ, σύμφωνα με κάποια νομική διάταξη, δόθηκε χάρη, διότι στο άναμεταξύ, κατά το διάστημα της θεραπείας του στο νοσοκομείο, του κόψανε το ένα του πόδι. Σώθηκε. Όλο το πιοπάνω γεγονός έως εδώ δεν έχει σημασία. Σημειώστε όμως τόν Χατσίκ. Τόν Αρμένη αυτών θα τόν δούμε άργότερα, σιές 21 Ιουνίου 1921, να εκφράζει με τρόπο κλασσικό άρμένικο την εύγνωμοσύνη του προς τους Έλληνες, που τόν βοήθησαν να μη εξοριστεί, που ύπόφεραν και ταλαιπωρήθηκαν ύστερ' από το παραπάνω έπεισόδιο.

Επιδείνωση οικονομικής κατάστασης.

Στο άναμεταξύ ή κατάσταση προχωρεί σε όλοπλευρη επιδείνωση. Το γερμανικό μεγαθήριο άποστράγγισε τη χώρα από τα τρόφιμα. Η επιβίωση γινόταν προβληματική. Όμως παράλληλα δραστηριοποιείται το ελληνικό μυαλό. Που άρνεϊται να ύποταχτει στην άμηχανία και στο άδιέξοδο. Καί, που οι Κοιτωρίτες, σιενότατη έδειξαν σχέση μ' αυτό σ' όλο το διάστημα της τραγωδίας του Μεγάλου Πολέμου.

Οικονομικές προσπάθειες — Παραγωγή λαδιού, σαπουνιού.

Λάδι στην αγορά δεν υπήρχε. Ούτε σαπούνι. Μά υπήρχε το πολύτιμο γέννημα: Το φουντούκι. Γιατί να μη το εκμεταλλευτούν, να το μετατρέψουν σε λάδι, σε σαπούνι;

Την έλαιοπαραγωγή από φουντούκι τη σφίζεται ένας άπλοϊκός συμπατριώτης, ο Γιάννης Λαζίκιν. Παραγγέλνει την πρώτη στοιχειώδη κιεστική μηχανή. Κατά τα τέλη του φθινοπώρου του 1916 κάνει την πρώτη δοκιμή. Έπιτυχία. Σε λίγο κατασκευάζονται τελειότερες μηχανές.

Ο Μυτιληνός Αύγουστιδης Γαληνός, κάτοικος από χρόνια, ειδικός σαπουνόπαραγωγός, κατασκευάζει πρώτος σαπούνι. Σε λίγο οι δυο παραγωγές γενικεύονται.

Ο στρατός χρειαζόταν σαπούνι. Και ο Ρωμικός κινείται. Εισηγείται την ίδρυση κρατικών έλαιοπαραγωγικών εργοστασίων και σαπύνιοποιείων, με προσωπικό, ποιανούς άλλους; Τους Έλληνες του τόπου. Η εισήγηση γίνεται πρόθυμα δεκτή. Σε λίγο στρατεύσιμοι άρκατοί εργάζονται άθόρυβα στην κρατική αυτή παραγωγή, με Διοικητή τόν <Νοκτά Κομμαντανή> (Διοικητή Τομέα) και έργοδηγό τεχνίτη τόν Γαληνό. Παράλληλα, καμπόσα καταστήματα και σιίτια καταγινόντουσαν με την πα-

ραγωγή λαδιού ή σαπουνιού για κατανάλωση στο Κοινό. Έτσι δημιουργήθηκαν και δυο βιοτεχνίες. Και μια καλή κίνηση στο έμπόριο τών φουντουκιών. Κ' ένας βιοπορισμός και μια οικονομική άνακούφιση-γενικά.

Η πήττα του πεισμένου φουντουκιού, όταν έβγαίνει σε άνώτερη καθαρή ποιότητα, άντικατάστηνε στα φτωχόσπιτα ένα μέρος από το ψωμί, που ήτανε λιγοστό. Σε κατώτερη ποιότητα, χρησιμοποιόταν ως καύσιμη ύλη.

Ηδη από νωρίς, με την έναρξη σχεδόν του πολέμου, ή σκληρή φλούδα του φουντουκιού χρησιμοποιήθηκε πλατιά σαν καύσιμη ύλη στα μαγιάλια, δίνοντας υπέροχη φωτιά άντοχης. Είχε άντικαταστήσει έπάρεια το κάρβουνο. Παρασκευαζόταν, πρώτα, για την άπανθράκωση, μέσα σε γκαζοτενεκέδες, με τρύπες γύρω. Με την εύκαιρία της νέας παραγωγής, λύθηκε και το σοβαρό ζήτημα του φωτισμού. Το πετρέλαιο στην αγορά έλειπε από καιρό. Το βρισκόμενο για την ώρα, και ελάχιστο ήτανε σε ποσότητα και πανάκριβο. Ο κόσμος ύπόφερον. Με την έλαιοπαραγωγή όμως ή άνησυχτική αυτή άνάγκη βολεύτηκε μια χαρά. Ο ύδραυλικός Παναγιώτης Ιακωβίδης κατασκεύασε, ύστερα από δοκιμές, την κατάλληλη λάμπα: Ένας σωλήνας σε σχήμα J ένωνε ένα ντεποζιτάκι με λάμπα τενεκεδένια, όμοια με τες συνηθισμένες. Το λάδι ριχνότανε στο ντεποζιτάκι. Με την πίεσι που άσκούσε το άποθηκεμένο αυτό λάδι και λεπτό καθώς ήσανε, άναρροφίόταν κανονικά κ' έδινε φως Ικανοποιητικότατο. Έφαρμόστηκε δηλαδή «κατά ύπόδειξη, ή άρχή τών «συγκοινωνούντων άγγείων» της Φυσικής.

Έκτος από τα παραπάνω κλεονεκτήματα, διασφαλιζόταν κ' ένας άριθμός στρατεύσιμοι Έλληνες, με τη νέα οικονομική κίνησή.

Ηδη 9 μήνες πριν πετύχαιναν νάμη στρατευτούνε για τα «στροτόπεδα εργασίας» καμ. 70ριά Έλληνες στρατεύσιμοι. Δούλευαν σε στρατιωτικό κατάστημα ραφτικής στρατιωτικών έσώρουχων από κάμποι, έπιταγμένο από ελληνικά καταστήματα. Το προσωπικό δεν έπαρκούσε. Καί, για να μπορέσει να σταθει, μοίραζε μέρος της δουλειάς στα σιίτια, που πρόθυμα άνελάβαιναν τη συμπλήρωση δίχως άμοιβή...

Πάει κι αυτό!

Μά σε λίγο ο άριθμός τών Έλλήνων έργατών έλαιοπαραγωγής και σαπουνοποιίας περιοριζόταν σε 20. Οι λοιποί άντικαταστήνονταν με Τούρκους βοηθητικούς. Βέβαια! Άλλον προορισμό είχαν οι Έλληνες. Προοριζόντουσαν για... «τός αιώνιους μονάς»...

Άλήθεια! Πότε ο Μολόχ χόρτασε από άνθρωποθυσίες; Έπρεπε να έξοντωθούμε. Χέρ νά κιονά Ισέ. Όπωσδήποτε...

Γιατροσόφια για την άποφυγή έκτοπμοϋ — Τάγματα μεταφορās — Άνθρώπινα ύπεζύγια.

Τόν Νοέμβρη του 1916 ή άπειλή έξορίας κάνει πάλι την εμφάνισή της για την πόλη,

γιὰ δεύτερη ἤδη φορά. Προσηματισμένη ὁμως. Τὰ σκηινὰ εἶναι διαφορετικά τόξα. Ἐχουνε μέσα ἀφθονή τὴν πολιτική ἀκροβασία: Ὅλοι οἱ Ροῦμ ἀπὸ ἡλικία 17 ἕως 60 ἐτῶν στρατολογόντουσαν γιὰ τὸ Ἑσωτερικό. Κι' ὅσοι ἀκόμα εἶχαν πληρωμένο ἀντιστήκωμα, μιὰ ἢ καὶ δυὸ φορές...

Τὴν κατάσταση, στὴν περίπτωσι αὐτή, τὴν ἔσωσε κάποιο προηγούμενο: Ἦδη στὴν Κερασούντα, ἀντιμετωπίζοντας παρόμοιο κίνδυνο γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Κοινότητα ἑνας παρρηϊκὸς ἄνθρωπος, ὁ Παυλάκης Πατμανίδης, ἀπὸ τὸ Μπαϊμπούρε, κάτοικος τότε Θεονίκης, εἶχε προτείνει κ' ἔκαμε ἀποδεχτὸ ἀπὸ τὰς Τουρκικὰς Ἀρχὰς τὸ σύστημα μεταφορᾶς τῶν ἐφοδίων τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ σὲ τρόφιμα, ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας τοῦ τόπου, σὲ ἀπόστασι μακρυνή, ἔξω ἀπὸ τὴν Κερασούντα, μιὰ φορά σὲ 15 θήμερο, γιὰ τὴν ἀπαλλαγὴ τους ἀπὸ τὴν ἐπιστράτευση—ἀπέλαση.

Μὲ πρωτοβουλία τῆς Κοινότητος κλήθηκε ὁ ἄνθρωπος στὴν Ὁρτοῦ. Σύντομα, ὕστερ' ἀπὸ διαπραγματεύσεις μὲ τὰς Τουρκικὰς Στρατ. Ἀρχὰς, ὁργάνωσε τὸ σύστημα μεταφορᾶς. Ἐγινε μ' ἐνθουσιασμό δεχτὸ ἀπὸ τὸ λαό. Ὅσοι ἤθελαν, μποροῦσαν νὰ μισθώσουν ἄλλους που δὲν εἶχαν ὑποχρέωσι. Μὰ τὴν πρώτην φορά, γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃς τ' ἀφεντικά, φορτώθηκαν ὅλοι, κι' αὐτοὶ ἀκόμα οἱ Κοινοτικοὶ ἄρχοντες, καὶ μετὰφεραν σὲ ὁρισμένη ἀπόστασι τὸ βάρος κ' ἔκει τὸ παραδόσανε σὲ ἄλλους, γιὰ τὰ παραπέρα.

Τί ταπείνωσι! Ὁ λάκκος λαὸς μεταβαλλότανε σὲ ὑποζύγια, γιὰ νὰ ικανοποιηθῇ τὸ αἶσθημα τοῦ Δυνάστη, τὰ σχέδιά του. Καὶ ὁμως ὁ κόσμος; εὐλογοῦσε τὸ ἐφεύρημα. Ἦταν χίλιες φορές προτιμότερο παρὰ νὰ ριχτεῖ κανεὶς στὴν Κόλαση τῶν «Ἀμελὲ Τραπεζοῦ».

Τὰ φορεῖα τὰ παραδίδαν ἄλλοι στὸν Μερκέζ, σὲ ἀπόστασι 4 ὥρες καὶ ἄλλοι σὲ Μερκέζ, 5 ὥρες ἀπὸ τὴν Ὁρτοῦ, γιὰ νὰ μεταφερθοῦν καὶ νὰ παραδοθοῦν σὲ Κιόλκιοι, ὅπου λειτουργοῦσε Γραφεῖο μ' ἐξοδα τῆς Κοινότητος.

Κατάργησι ἐξευτελιστικοῦ εὐεργετήματος.

Τὸ σύστημα συνέχισε λίγους μῆνες, ἕως τὸ Μάρτη τοῦ 1917. Ἐνὰ μῆνα πρὶν, τὸν Φλεβάρη, ἔτυχε νὰ βρεῖσκει σὲ Κοτύωρα ὁ Βεχίπ Πάδᾶς, Διοικητὴς τοῦ Δ' Σ. Στρατοῦ, μὲ κέντρο τὸ Σούδεχιρ (Ἀντράς). Ὁ ὁργανωτὴς καὶ ἐκπρόσωπος τῆς Κοινότητος τὸν παρακάλεσαν νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὴν μεταφορὰ, που γινόταν ἐκεῖνο τὸ πρωί. Μετὰ τὴν ἐπιθεώρησι, καβάλα σὲ ἄλογο, θέλησε ὁ Σωματάρχης νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐαρέσκειά του. Μὰ πρὶν ἀρθρώσῃ τρεῖς λέξεις, τὸν πρόλαβε ὁ συνοδὸς του Γερμανὸς ἀξιωματικός, τοῦ σφύριξε δυὸ λόγια στ' αὐτό, καὶ ἡ σκηνὴ ἔληξε! Δὲν ἔπρεπε ὁ Βεχίπ ν' ἀνοίχῃ περισσότερο. Γιατὶ σὲ λίγο θ' ἄλλαξαν πάλι τῆς τραγωδίας τὰ σκηινά.

Στὰ πρόθυρα τοῦ ἐκπατρισμοῦ.—Ἐκτίσις χωριῶν.

Ἀρχινοῦσαν ὁριστικὰ πιά οἱ ἀπελάσεις σὲ ἑσωτερικό! Ἡ ἀρχὴ ἔγινε ἀπὸ τὰ ἑλληνοκατοικούμενα ἢ μικτὰ χωριά Κοτυώρων, ὅσα εἶχαν 8—10 χλμ. ἀπόστασι ἀπὸ τὰ παράλια, σὲ τέλη τοῦ 1916. Ἐδῶ οἱ διαταγὰς ἦσαν ἀπροκάλυπτες, δίχως προσχήματα. Ἐξορία ἡγετική, μαζική.

Ἐξορίσθηκαν τὸ Ἰεπέκιοι, Καγιάπαδη, Τελίκκαγιά, Ἀρπᾶκιοι, Ἰουρνάσουγι, Ὀλουκλου, Χαϊτάρ. Ἀλάντζούκ, Γιούτιουκλή, Ἰνᾶρα, Μεδέτδичουρ, Ὀβάτδичουρ, Ἀρτῶχ, Καρατάδ, Κούδοβα κλπ.

Τὰ χωριά τοῦ Γιαϊλλάγιουζι: Ἀλουτδόν, Κιαβούρπικι, Ἀρτᾶς, Σινανλου, Ἀρμούτελη, Σεμέν, Γιούναλαν, (Ἰνταλα), Καβάκλουτζα, Ἀχουρλου κλπ. καθαρῶς ἑλληνικά ὅλα, ἐξορίσθηκαν μετὰ 9 μῆνες, σὲς ἀρχὰς τοῦ Σεβρη τοῦ 1917.

Ἐκτοπισμοὶ ἀνεληντο, καταστροφικοί. Ὁ λάκκος χωριῶν — ὅλα διαρπάχτηκαν ἀπὸ τοὺς περίοικους ἢ συχωριανοὺς Τούρκους, πρὶν ἀκόμα ξεκινήσουν οἱ ἐκτοπιζόμενοι. Τὰ ζῶα καὶ τὰ ὑποστατικά τους κρατήθηκαν ἀπὸ τὰς Ἀρχὰς.

Ἐξανδραποδισμὸς ἀληθινός. Στους ἐξοριστοὺς δὲν ἐπιτρεπόταν ἡ εἴσοδος εἰς τὴν πόλιν. Ἡ ἐλεημοσύνη, τὸ παραμικρότερο βοήθημα σ' ἐκείνους ποὺ τυχὸν δραπέτευαν ἀπὸ τοὺς τόπους τῆς ἐξορίας καὶ περιπλανόντουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἀπαγορεύτηκε μὲ ρητὴ διάταξι καὶ ποινὴ τὸ Στρατοδικεῖο. Τί αἰσχος! Τί βδέλυγμα ψυχικῆς ἐρήμωσης!

Ἀνάθεσι τῆς ἐπιβίωσης σὲς ἐσώτερες ψυχικὰς δυνάμεις—κ' αἰσιοδοξία.

Τὸ χωριὸ Ἰεπέκιοι ἐξορίστηκε τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων, 24 τοῦ Δεκεμβρη 1916. Ἀργὰ κατὰ τὸ μεσημέρι.

Ὑστερ' ἀπὸ πορεία 2—3 ὥρες βραδυάσθηκαν, ἔστησαν τ' ἀντίσκηνα καὶ κάθησαν.

Ὁ Γέρος τοῦ χωριοῦ, ὁ προεστός, ὁ «μειζέτερον», ὁ Νικόλας ὁ Τζουλφᾶς, καθότανε βυθισμένος σὲ φροντίδες καὶ σκέψεις. Ἐξάφνα ἡ ἐκφρασὴ του πῆγε κάτι ἀπὸ τὴν αἰσιοδοξία, κάτι ἀπὸ τὸ γέλοιο. Τράβηξε τρία οὔζα «δοξαπατρί», ἀπάνωτά. Κάλεσε γύρω του τὰ μικρὰ τοῦ χωριοῦ. Ἐβαλε μπρὸς τοὺς καταρτισμένους. «Ἐμπρός, τραγουδήσατε μοι λοιπὸν τὰ Χριστούγεννα». Τραγούδησαν τ' ἀμοῖρα παιδάκια... γιὰ τελευταία φορὰ τὰ περισσότερα, τὴ Γέννησι.

Ὁ Γέρος τὰ φίλεψε. Καί: «Σύρτε, ἀτόρα, ψάλτε ἐμπροστὰ σ' ὅλα τὰ τᾶ-τῆρα. Τὰ συνήθεια συνήθεια. Καὶ ὅλα θὰ ἔρχουν καλά». Εἶπε καὶ ξανακάθισε ξελαφρωμένος!

Οἱ χωριανοὶ ἀκούσαν μέσα σὲ κλάματα τὴν Γέννησι τοῦ Χριστοῦ. Φίλεσαν τὰ παιδάκια μὲ

ὅ,τι είχαν πρόχειρο, κι' ἀκοιμήθηκαν.

Τὸ πρωί γιόρτασαν τὴ Γέννηση μὲ τὸν τρόπο τους. Καὶ πῆραν τὸ δρόμο πρὸς... τὸν Χαμό!

Ἐκτοπισμὸς Πουλαντζακιωτῶν—Αὐθρομητισμὸς Κοτυωριτῶν.

Τέλη τοῦ Δεκεμβριοῦ τοῦ 1916 ἐκτοπιζόντουσαν οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῆς Πουλαντζάκης. Ἐκαμαν σταθμὸ δυτικὰ τοῦ ποταμίσκου Τζι-β(λ' καὶ μιὰ ὥρα περίπου ἔξω ἀπὸ τὴν πολιτεία. Ἡ Πουλαντζάκη ἦταν ἡ γειτονικότερη πρὸς τὰ Κοτύωρα πολίχνη. Ἡ ἐπικοινωνία ἀνάκαθεν, οἱ σχέσεις καὶ φιλίες μεταξὺ τῶν κατοίκων ἦσαν πυκνές. Κ' οἱ συγγενικοὶ δεσμοὶ ὄχι λίγοι. Μερικοὶ ἐξόριστοι, πού διαθέτανε μέσα, εἰσχώρησαν στὴν πόλη καὶ βολεύτηκαν γι' ἄρκετὸ καιρὸ, ὥσπου νὰ περάσει ἡ βαρυσχευωμένη. Ἡ μεγάλη ὁμως μᾶζα τοῦ λαοῦ καθότατε στὸ ὑπαιθρο. Κ' οἱ κακοκαιρίες κείνη τὴ χρονιά, καὶ ὅπως πάντοτε σχεδὸν τὸν χειμῶνα, ἦσαν ἄγριες.

Καὶ χαϊδεύει ἀπαλὰ τὴ μνήμη ἡ συγκίνηση, ἡ στοργὴ καὶ τὰ γεμάτα παλμὸ ἐθνικῆς καὶ πατριωτικῆς ἀλληλεγγύης δείγματα, πού ἀναπτύξαν οἱ εὐαίσθητοι καὶ φιλότιμοι Κοτυωριτεὶς ἐκεῖνες τὰς μέρες. Συναγεσθὸς ὁλάκαυρος εἶχε ξεσηκωθεί. Οἱ κατασκηνώσεις τῶν τραγικῶν γειτόνων εἶχανα γίνεи προσκύνημα. Μὲ πρωτοβουλία τῆς νεολαίας τοῦ τόπου, ἀπ' ὅσους μὲ διάφορα μέσα παραμέναν ἀκόμα, ὁργανώθηκε προσωρινὴ Ἐπιτροπὴ Ἐπισιτισμοῦ καὶ βοηθημάτων. Ἐνεργήθηκαν ἔρανοι σὲ χρῆμα, σὲ εἶδη. Κ' ἡ ἐπιτροπὴ ἐφοδίαζε, κάθε μέρα, τοὺς ἐξόριστους, τοὺς πιδ ἄπορους, μὲ ψωμί, ἐλιές, τυρί, διάφορα ἐρόφιμα, φανέλλες, ροῦχα...

Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ ἑξῆς: Σὲ λίγες μέρες οἱ ἐκτοπιζόμενοι ξεκίνησαν γιὰ τὸ Ἐσωτερικόν. Μὰ ἔσπασε θυέλλα βαρειά. Χιόνι πυκνὸ ἐπεφτε συνέχεια. Καὶ ἄμεσα πρόβαλε τὸ θλιβερὸ ἐρώτημα: «Τί θὰ γίνουν οἱ ἀθέλῃτοι στρατοκόποι μας, οἱ ἐξόριστοι; Θὰ πνιγοῦν. Πρέπει νὰ σωθοῦν». Καὶ ἀμέσως σχηματίστηκαν ὁμίλοι. Πῆραν ἄδεια ἀπὸ τὴν Ἀστυνομία. Νοίκιασαν ἄλογα, μουλάρια. Καὶ κίνησαν νὰ φτάσουν τοὺς ἐξόριστους, νὰ τοὺς φέρουν πίσω. Νὰ τοὺς βολέψουν, ὥσπου νὰ κόψει τὸ κακὸ, στὴν ἀκρινὴ συνοικία τῆς πόλης, ὅπου...

Τὸ πρῶγμα ἔκαμε αἰσθησὴ στοὺς ἀνθρώπους τῆς Ἐξουσίας, στοὺς Τούρκους πολιτικούς παράγοντες τοῦ τόπου. Διαταγὴ ἀπαγορευτικὴ τοὺς γύρισε πίσω, μετὰ μιὰ-δυὸ ὧρες τοὺς ἐνθουσιασμένους νέους. Κι' ἀφέθηκαν οἱ ἐξόριστοι νὰ λύσουν μόνοι τοὺς τὰς διαφορὰς τους μὲ τὴ θυέλλα...

Ταυτὸχρονα ἐξορίστηκαν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς γειτονικῆς κομόπολης Ἀπιάλ.

Ἡ καταστροφὴ τῶν χωριῶν μας.

Οἱ ἐξόριστοι χωρικοὶ μας, μὲ τὰς ἐξαντλητικὰς πορεῖες στὰς ἀπέραντες ἐκτάσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ, μὲ σκόπιμες μετακινήσεις καθὲς τόσο, μὲ τὸ κακόβουλο ἐπίμετρο, τὴ στρατολογία τῶν νέων καὶ τῶν ἀντρῶν ἀπ' ἀνάμεσά

τους, ἐξοντώθηκαν ὅλοι σχεδόν! Ζήτημα ἂν ἐπιζητοῦν τὰ 10 ο)ο. Πῶς νὰ ἐπιζήσουν; Ὁ σαδισμὸς τῶν σφαγέων δὲν ἔλειψε νὰ θέσει σ' ἐνέργεια καὶ ἄλλο μέτρο: Μέσα στὴν καρδιά τοῦ χειμῶνα, στὴ σκληρὴ παγωνιά τῆς ἐνδοχώρας, στρίμωχνε τοὺς ἐξορίστους μας στὰ ζεστὰ τουρκικὰ χαμάμια, τοὺς ἔβαζε, ἀνεξέταστα, κι' ἀπὸ μιὰ ἐνωση, ἀντιεμφικὴ τάχα, καὶ, κουρελιάρηδες καὶ γυμνοὶ καθὼς ἦσαν, τοὺς ἔβαζε ἄμεσα σὲ πορεῖα, γιὰ ἄλλους προορισμούς...

Μέσα στὴν ἀπέραντη δυστυχία ἔκαναν φτερά—κάπου, κάπου—καὶ τ' ἀνθρώπινα αἰσθήματα. Μητέρες ἄφηναν τὰ μωρὰ στὸν δρόμο καὶ συνέχιζαν τὸν Γολγοθὰ τῆς πορείας...

Ὅσοι μὲ χίλια βάσανα ἐπιστρέψαν καὶ καταφύγανε κρυφά, στὴν πόλη, ἦσαν ἐρείπια ἀξιοθρήνητα. Πρισμένοι, παραμορφωμένοι, γυμνοί, πανάθλιοι.

Ἡ συγκινημένη ἐθνικὴ ψυχὴ τοῦ τόπου, τὸ ἴδιο ταλαιπωρημένη κι' αὐτὴ, ἔκανε, μὲ κίνδυνόν της, ὅ,τι μποροῦσε γιὰ νὰ μετριάσει τὴ φρίκη τῆς δυστυχίας τους.

Ὑπαίτιοι τῆς κακουργίας—μιὰ χούφτα μεγιστᾶνες,

Καὶ νὰ σκεφεῖ κανεὶς, ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ ἀνθρώπινη συμφορὰ σκαρωνόταν δίχως λόγο κανένα, μὲ τὴν κακούργα ἐπιστημονικὴ καθοδήγηση τῶν πολιτισμένων! ἄγριανθρώπων τῆς γερμανικῆς Εὐρώπης, καὶ γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τοῦ αἰσθήματος—διάβαζε τοῦ συμφέροντος—μιὰς χούφτας μεγιστάνων καὶ στρατοκρατῶν Τούρκων, αἰσχροῦν ἐκμεταλλευτῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ, πού τόσο κι' ὁ ἱθιὸς δεινοπάθησε μέσα στὸν πόλεμο τοῦ 1914—18, καὶ πού, μὲ τὰς πανάθλιες αὐτὰς ἐνέργειες τὸν ἐξαγριῶναν καὶ τοῦ φανάτιζαν τὴν ψυχὴ του, —κέρδος του μοναδικὸ καὶ θλιβερό, ἀπὸ τὴν ὅλη αὐτὴ αἰσχρὴ ὑπόθεσις. Βέβαια! Δὲν ἔλειπαν τὰ προκαλύμματα τοῦ Ἑγκλήματος: «Στρατιωτικοὶ λόγοι»,—Κουραφέξελα!

Οἰκονομικὴ ἐξόντωση—Ξεπούλημα—Ἐπαλήθεψη σωβινιστικῶν κρωγμῶν.

Ὁ πόλεμος συνεχίζεται ἀδυσώπητος. Τὰ σύννεφα γύρω στὴν Ἐθνικὴ ὑπαρξὴ πυκνῶνουν ὁλοένα.

Ἡ κατακαυμένη μαύρη ἀγορὰ δὲν εἶχε ἐφρευθεῖ ἀκόμα ἐκαῖ. Ὅμως ὁ τρελλὸς χορὸς τοῦ ὑψωμοῦ τῶν τιμῶν, ἡ ἔλλειψη τροφίμων στὴν ἄλλοτε πλούσια σὲ εἶδη διατροφῆς πόλη, ἔπαιρνε τρομαχτικὰ διαστάσεις. Καλαμπόκι δὲν ὑπῆρχε. Ἡ μερὶδα πού ἔδιναν μὲ δελτίο—βερδικά—οἱ φούρνοι, ἀνεπαρκέστατη. Ἐφτιασε μιὰ ὁκᾶ ἄλευρο, ὑποπτικὴ κατασκευῆς, νὰ πουλιέται μιὰ χάριτη λίρα.

Καταντήσαμε αἰσίως στὸ ξεπούλημα: Ἐπίπλων, ρούχων, χάλκινων σκευῶν—καὶ εἶχε τόσα πολλὰ ὁ τόπος, ἔακουστος μὲ τὰ χαλκουργεῖα του, ὅλα Ἑλληνικά. Καὶ οἱ Τούρκοι, ντόπιοι κι' ἄλλομεριτεὶς ἀγόραζαν, «ἀντὶ πινάκιου φακῆς». Ὁ θηριώδικος κρωγμὸς: «Χὲρ νᾶ Κιονᾶ ἰσὲ ἀλατζάγιν» πλησίαζε στὴν τελευταία φάση τῆς ἐπαλήθευσής του.

Βασικά σχέδια Σατανᾶ.

Γνωσιὰ, βέβαια, ἦσαν τὰ σχέδια. Μὰ δὲν τὴν ξεχνᾶω τὴν φρίκη ποὺ αἰσάνθηκα, διὰ μιὰ μέρα ἑνας ἄξιος Τοῦρκος, ποὺ τὸν περαιοῦντο στὸ Στρατιωτικὸ Νοσοκομεῖο τοῦ τόπου μας, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1915, ὡς νοσοκόμος, ἀφοῦ μοῦ διηγήθηκε, τὲς ἀρμενικὲς σφαγές, ποὺ μέσα στὴν πανθαλασσία τοὺς ἀρρώστους, μοῦ εἶπε ἀφελέστατα, γιὰ νὰ μοῦ δείξει, ὁ φτωχός, τὴν εὐαρέσκεια καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη του γιὰ τὲς περιποιήσεις μου: «Τὸ καλὸ ποὺ σοῦ θέλω. Ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ θὰ βροῦνε τὴν τύχη τῶν Ἀρμένιων, ἂν δὲν πάρουν τὴν μεγάλη ἀπόφαση. Τὸ Κράτος εἶν' ἀποφασισμένο νὰ ἔχει μέσα του μόνο Τοῦρκους, Μουσουλμάνους. Μὰς τὸ λέν οἱ «πατριῶτες» βαῖτ' ἂν Περβέρ, ποὺ συχρὸν μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὴν πολιτεία σὰ χωριά μας»...

Ἐκτοπισμὸς μὲ δόσεις...

Καὶ τὸ κακὸ δὲν ἄργησε νὰ ξεσπάσει. Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1917 ἔφτανε ἡ μοιραία διαταγὴ τοῦ Στρατ. Διοικητῆ Δ' Σ. Στρατοῦ Βεῤῥίπ — Παδᾶ, ἀπὸ τὴν ἔδρα του Ἀντρά, (Σούδεχίρ), τῆς περφερέειας Σεπὶν Καραχισάρ (Νικόπολης) τοῦ Πόντου. Τὸ περιεχόμενον ἦταν νὰ ἐξοριστοῦν ἀμέσως, ὑπὸ τὸν τύπον στρατιωτικῆς θητείας, ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ νέοι καὶ ἄντρες ἀπὸ 18 ἕως 55 ἐτῶν, ἔστω καὶ ἂν πλήρωσαν δυὸ ἢ τρεῖς φορές ἀντιστήκωμα. Ἐξαίρεση γινότανε στοὺς στρατεύσιμους, ποὺ εἶχαν ἀναρρωτικὴ ἀδεια, ὥσπου νὰ λήξει ἡ προθεσμία τῆς. Κακὸ πρᾶμα οἱ τύποι, βλέπετε. Ὡστόσο χρειάζονται οἱ ἔρμοι. Βέβαια. Συσκεπάζουν τὸν δόλο, τὸ ἐγκλημα...

Σὲ λίγες μέρες ἐκτελέστηκε. Ὁ τόπος ἐρημώθηκε. Ἐμείναν τὰ γυναικόπαιδα καὶ γέροι ἄνω τῶν 55 ἐτῶν.

Ἀπαλλαγὴ ἔπαιρναν ὅσοι εἶχαν κολλιεργημένα χωράφια, 500 στρέμματα καὶ ἄνω. Μὰ ποῖος εἶχε; Εἶπαμε... οἱ τύποι. Ὅλα κι' ὅλα! Ἀντιγραφοῦ τῆς διαταγῆς πάρθηκε ἀπὸ Τοῦρκο δημόσιο ὑπάλληλο τῆς Στρατολογίας, μὲ τὸ γνωστὸ κόλπο. Στὸ τέλος πρόβλεπε καὶ γιὰ τὰ γυναικόπαιδα... «Γιὰ ὅλους τοὺς ὑπόλοιπους Ρούμ, θὰ ἔχετε σύντομα ὁδηγίες μας μὲ ἄλλη διαταγή».

Στραπατσάρισμα καὶ διακωμώδηση ἐκτοπισμοῦ.

Δὲν ἔμνε ἀμφιβολία. Βαδίζαμε ὀλοταχῶς πρὸς τὸν ἀφανισμό. Κάθε ἐπιστρατευμένος, καθὲς Ἑλληνας ποὺ παρᾶμενε, τὸ ἤξερε καλὰ πιά. Καὶ ἡ ἀντίδραση δὲν ἄργησε. Σὲ λίγες μέρες ὁ τόπος ἦταν γεμάτος ἀπὸ φυγόστρατους. Πλείστοι, οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς ποὺ στάλθηκαν στὸ Ἐσωτερικόν, δραπέτεψαν,

γύρισαν, κρύφτηκαν. Ὅλοι πρόσμεναν εὐκαιρίες νὰ δραπέτεψουνε σιτὴ Ρωσσίᾳ. Πυρετώδης ἦταν ἡ κίνησις γιὰ τὴν ὁργάνωσις ἀποστολῶν.

Τὸ διάβημα γιὰ τὸ λυτρωμὸ.

Ἀλλὰ κι' ἄλλοιῶς δὲν καθήσαμε ἄμερμνοι. Τὸν Ἰούλιο, διὰν ἔφυγε μιὰ βάρκα μὲ φυγόστρατους, τὸ ἀντίγραφο καίνο, σὲ τοσηκικὰ καὶ σὲ μετάφραση ἑλληνικὴ, δόθηκε στὸν δάσκαλο τῆς Κοινότητος Θ. Σ. ποὺ τὸ φύλαξε καταλλήλως, γιὰ νὰ τὸ ὑποβάλει, μόλις φτάσει, στὸ Μητροπολίτη Τραπεζοῦντας Χρυσάνθο, μὲ τὴν παρὰκλήσιν νὰ ἐνεργήσῃ σιτὲς ἐκεῖ Στρατιωτικὲς Ἀρχές, νὰ στείλουν Στόλο, νὰ παραλάβει τὸν πληθυσμόν...

Ὁ Χρυσάνθος πῆρε—ὅπως φαίνεται—ὑπόψη τὲς πιθανὲς ἀνέπειες ποὺ θὰ εἶχε ἕνα τέτοιο γεγονός καὶ γιὰ τὲς ἄλλες παραθαλάσσιες πόλεις τοῦ Πόντου καὶ δὲν ἔκρινε ἀκόμιμα νὰ προβεῖ σιτὸ διάβημα. (Συνεχίζεται)

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Γιὰ τὰ «Χρονικά Κοιτύρων».

Λάβαμε καὶ δημοσιεύσαμε τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν:

Κύριε Διευθυντά,

Παρακολουθῶ μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος τὰ κατ' αὐτὸς δημοσιευόμενα «Χρονικά Κοιτύρων» καὶ συγχαίρω τὸν συγγραφέα αὐτῶν, τὸν μετριοφρόνως ὑπὸ τὰ στοιχεῖα Ι. Σ. κρηπτόμενον, ὅτι πιστῶς καὶ φιλαλήθως ἐξιστορεῖ τὰ περὶ συνοικισμοῦ αὐτῶν [Χρ. τοῦ Πόντου, τεύχ. 13, σελ. 296], διότι δὲν τῷ 1891 μετὰ τοῦ τότε ἐπόπτου τῶν Δημ. Σχολείων τῆς ἐπ. Χαλδίας κ. Ἡλίου Ἀνθοπούλου ἐξήλθομεν εἰς τὸ ποτάμιον Τζιζερης πρὸς παρακολούθησιν τῶν καθιερωμένων θερινῶν ἐξετάσεων συνέτυχον ἐν τῷ χωρίῳ Σαραντάρ' γέροντα ὀγδοηκοντούτην, ὅστις εἰς ἐρώτησίν μου περὶ τοῦ βιοπορισμοῦ τῶν κατοίκων τῶν ποταμίων Τζιζερης καὶ Κιουρτανίου κατὰ τὸν χειμῶνα μοὶ εἶπεν, ὅτι τὸν χειμῶνα οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν ἐκείνων κατήρχοντο εἰς τὰς παραλίους πόλεις χάριν βιοπορισμοῦ, ὡς ἐπεκράτει συνήθεια ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς πόλεως Κοιτύρων, πρὸ τοῦ 1870, κατήγοντο 3 οἰκογένειαι ἐκ τοῦ χ. Παπαβράμ, 2 ἐκ τοῦ χωρίου Σαραντάρ' καὶ 1 ἐκ Λετσούχ' τοῦ αὐτοῦ ποταμίου μετερχόμενοι τὸν σιδηρουργόν, σαγματοποιόν καὶ ὑποδηματοποιόν. Τούτους ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι ἐκ διαφόρων χωρίων τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας, ὅπου διὰ τὴν παῦσιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν μεταλλείων, ὁ ἐκεῖ συσσωρευθεὶς ἑλληνισμὸς ὡς χεῖμαρρος ἐξεχύθη εἰς ὅλην τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἐσχμήτισε πολλὰς ἀκμαίας καὶ εὐάνδρους Κοινότητας.

Γ. ΚΑΝΔΗΛΑΠΤΗΣ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΧΑΛΔΙΑΣ *

ΤΟΥ Γ. Θ. ΚΑΝΔΗΛΑΡΙΟΥ (ΚΑΝΗ)

Κελλία (τό)· έρειπωμένον χωρίον ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ποταμοῦ Σίδης ἢ Τοίτης.

—**Κοσέδας (τά)** Χωρίον, ἄλλοτε Ἑλληνικὸν καὶ μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Ρώσων τοῦ 1829 μεταναστευσάντων τῶν κατοίκων εἰς Ρωσίαν συνφάσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐκ τῶν περὶ χωρίων. Κεῖται μίαν ὥραν μακρὰν τοῦ ὁμωνύμου ὁρους, ἐξ οὗ πηγάζει εἰς βραχίων τοῦ π. Λέκου καὶ ἔχει 250 οἰκογενεῖας. Ἀνήκει εἰς τὴν περιφέρειαν Κελκέτ' καὶ μεῖται ἐπὶ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Ἀργυρουπόλεως—Ἐρζιγγιάν.

—**Κουρτζιούν (τό)**· Ἐν ἐκ τῶν τμημάτων τῆς ἐπ. Χαλδίας, διαφιλονικηθὲν μεταξὺ τῶν μητροπόλεων Χαλδίας, Τραπεζοῦντος καὶ Νεοκαισαρείας κατὰ τὰ τέλη τοῦ 15' αἰῶνος καὶ ἐπιδικασθὲν τῇ Χαλδίᾳ. Εἶναι ἔδρα μουντίρου (ἐπαρχοῦ) καὶ ἔχει 50 χωρία κτηνοτροφικά, ἐξ ὧν τὰ ἐξῆς εἶναι χριστιανικά: ἡ Δέσμαινα, Σαρουπαπᾶ, Γαρακαγιά, Πέκτελα καὶ Ἀντζάλ. Διαρρέεται ὑπὸ ποταμίου συμβάλλοντος μετὰ τοῦ ποταμίου Ἀμρικάντων παρὰ τὴν Τοιτέραν, ὅπου ἡ χειμερινὴ ἔδρα τοῦ Ἐπαρχοῦ καὶ χύνεται εἰς τὸν Κάνιν ποταμόν. Ἐπειδὴ παρέλειψα νὰ σημειώσω ἐν τοῖς προηγούμενοις περὶ τοῦ χωρίου Σαρακαγιά, δηλῶ ὅτι ἐν τοῖς πατρισταρχικοῖς σιγγιλίοις ἐγνώριζετο ὡς Γαργαριῶν καὶ Ασαγάσινα καὶ εἶχε 120 οἰκογεν. ὁμογενῶν καὶ ναὸν τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Οἱ κάτοικοι τοῦ Κιουρτζιούν κατέρχονται τὸν χειμῶνα εἰς τὰς παραλίους πόλεις τοῦ Εὐξ. Πόντου καὶ μετέρχονται διάφορα ἐπαγγέλματα. Δυστυχῶς τὴν περιφέρειαν ταύτην ἀπὸ ἀρχαίων χρόνων μαστίζει ἡ ληστεία, διότι συνορεύει μὲ τὴν χώραν τῶν Τσαπνίδων, τῶν ἀρχαίων Σάνων.

—**Καβούρ - δάγ (τό)**· ἤτοι ὄρος τῶν ἀπίστων, διὰ τὸν ἐνδοξον ἐκεῖ θάνατον τῶν μετὰ τὴν ἄλυσιν προασπιστῶν τῆς πατρίδος, ὧν οἱ ἐναπομείναντες κατέφυγον εἰς τὸ Παλαϊαστρον τοῦ π. Νιβαίνης, ὅπου εὖρον ἐντὸς σπηλαίου τὸν ἐξ ἀσφυξίας θάνατον διὰ τῆς πυρκαϊᾶς ὑπὸ τῶν Τούρκων πρὸ τῆς θύρας τοῦ σπηλαίου καὶ ὧν τὰ ὅσα μέχρι τῶν ἡμερῶν μας διακρίνονται. Ἐχει ὕψος 2500 μέτρων καὶ πλούσια μεταλλεῖα ἀργύρου. Συνέχεια αὐτοῦ εἶναι τὰ ὄρη Ἀγ. Παῦλος καὶ τὸ Καγκέλ'.

—**Κίρκ - Παυλίν (τό)**· ἡ τῶν Τεσσαράκοντα Παύλων, ἀρχαῖον παραμεληθὲν μεταλλεῖον Βυζαντινῆς ἐποχῆς διὰ τὸν ἐκ καταπτώσεως φόνον τῶν αὐτόθι ἐργαζομένων 800 μεταλλουργῶν, ἐξ ὧν οἱ 40 ἐλέγοντο Παῦλοι. Ἀπέχει 1/2 ὥραν πρὸς Δ' τῆς Ἀργυρουπόλεως (ὄρα καὶ Ἀρχεῖον Πόντου τόμ. Β' σελ 147 ἐν λέξει Ἀργυρούπολις).

—**Κιμιδχανῶ (ἡ)**. Ἡ Ὀμήρου «Ἀργύρου γενέθλη», τουρκικὴ ὀνομασία τῆς Ἀργυρουπόλεως.

—**Κοτύλα (τά)**. Χωρίον ὁμογενὲς καί-μενον ἐν τῇ περιφερείᾳ Κελκέτ' καὶ ἀνήκον τῇ ὑποδιοικήσει Ἀργυρουπόλεως μὲ δύο ἐνορίας καὶ ναὸν τοῦ Ἀγ. Κωνσταντίνου ἔχει οἰκογενείας 70 ὁμ. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν περιφέρειαν Κοζάνης.

—**Κίρικλη καὶ Γουρουχλί**. Τουρκικὸν χωρίον ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ ἐκ Κιόσῃδων ἐντεύθεν ρέοντος ποταμίου καὶ τοῦ ποταμίου Ρέξενας μὲ ἐρείπια βυζαντινοῦ ναοῦ καὶ φρουρίου. Διάσημον διὰ τὰς ἀκονόπετρας αὐτοῦ καὶ ἀπαίσιον διὰ τὸν ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ φόνον τῶν ἐξ Ἀργυρουπόλεως καὶ Τραπεζοῦντος Ἀρμενίων τοῦ 1915.

—**Κορρί - ποδίν (τό)** τῆς Ἀργυρουπόλεως ἐνορία Τουρκικὴ καὶ γέφυρα εἰς 10 λεπτῶν ἀπόστασιν τοῦ Ταλταπάν, ἐνθα τὸ Νέον Διοικητήριον μὲ 20 Ὀθωμ. οἰκογενείας.

—**Κορρί-παδίν (τό)**· τῆς Ἀρδάσης, σταθμὸς ταχυδρ. καὶ χωρίον ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ποταμίου Ζύγανας, δθεν ἡ ἀμαξιτὴ ὁδὸς εἰς Τραπεζοῦντα.

—**Κοάδ' (τό)**· καὶ Κοάδ'α καὶ Κοβάδ'α Τμήμα τῆς διοικ. Ἀργυρουπόλεως, ὑπαγόμενον ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν μητρόπολιν Θεοδοσιουπόλεως μὲ τὰ ἐξῆς χωρία καὶ ὁμώνυμον ποτάμιον: Καρμούτ', Σούτωνοι, Κουρί, Καστρικέτα, Γαρακιοζέντων, Σουλαμίσι ἐν ὧν 120 οἰκογένειαι ὁμογενεῖς.

—**Κόπ' (τό)**· Ὁροσειρὰ ἐν τῇ ἐνορίᾳ Ἀγ. Ἰωάννου τῆς Ἀργυρουπόλεως μὲ μεταλλεῖον.

—**Κουρκουλέτσον (ὁ)**· ὁ ὑπὲρ τὴν ἐνορίαν τῆς Παναγίας τῆς Ἀργυρουπόλεως καὶ διάτρητος ἐκ μεταλλῶν βράχος. Ἡ ὀνομασία του ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἐπιχωριάζοντος ρήματος κουρκουλέω=σκεπάζω, καλύπτω, διότι φαίνεται ὡς καλύπτων τὴν ἐνορίαν.

—**Κόρη-Ἀννα (ἡ)**· χωρίον ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀρδάσης. Περίφημον διὰ τὸν ἐκεῖ γενόμενον φόνον τῆς τελευταίας βασιλόπαιδος Ἀννης Δαβίδ Κομνηνοῦ, μὲ πολλὰ ἐρείπια ναῶν καὶ φρουρίου καὶ 70 νῦν τουρκικὰς οἰκογενείας.

—**Κῆπος ἡ Παχιδόπον (τό)**· χωρίδιον ἐκ 15 οἰκογενειῶν καὶ ναὸν τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ π. Ρυακίου.

—**Κοτύλα (τό)**· Παχισᾶ, σήμερον τουρκικὸν χωρίον ἐκ δύο ἐνοριῶν μὲ 50 οἰκογενείας εἰς τὸ ποτ. Ἀτρας ἡ Καραμουσταφᾶ μὲ λαμπροὺς κήπους. Ἀπέχει τῆς Ἀργυρουπόλεως 2 1/2 ὥρας. Ἐχει καὶ ἐρείπια Βυζαντινοῦ φρουρίου. Ἐχει καὶ πολλοὺς καὶ ὠραίους κήπους.

(Συνεχίζεται)

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον τεῦχος.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΟΙΝΟΗΣ

9.

Τσ' Εὐγενούλας.

- Ἦ Εὐγενούλα ἡ μικρὴ κ' ἡ μικροπαντρεμένη,
π' εἶχεν τὰ σπίτια τὰ ψελά, τ' αὐλὲς τὰ μαρμαρένια
καὶ τὰ παραθυράκια τες διπλομανταλωμένα,
ἔξιβεν κ' ἐκαυκίσκουτον : «Τὸ Χάρον 'κὶ φοοῦμαι.
5 Ἔχω τὰ σπίτια μου ψελά, τ' αὐλὲς μου μαρμαρένια
καὶ τὰ παραθυράκια μου διπλομανταλωμένα.»
Σὰν τ' ἄκουσεν κι ὁ Χάροντας, βαρεῖα τὸν κακοφάνθε.
Εὐτὺς, πουλὶν ἀγέννηκε, 'ς σὴν Εὐγενούλαν πάει·
ἐπῆγεν καὶ ἐπάτησεν τὸ σπῖτιν τσ' Εὐγενούλας.
10 Ἦ Εὐγενούλα ἔπσεσ στοῦ Χάρου τὸ κρεβάτι.
Πᾶν κ' ἔρχουντανε οἱ γιατροὶ καὶ γιάτρεμαν 'κὶ παίρει —
κανεῖς γιατρὸς δὲ βρέθηκε, νὰ γιάν' ἡ Εὐγενούλα.
'Εμπαίν' κ' ἐβγαίνουν οἱ γιατροὶ κ' ἐκείνε ψυχομάχει —
ἐμπαίν' κ' ἐβγαίν' ἡ μάνα τες, μυρολογᾷ καὶ κλαίει.
15 «Μάνα μ', σὰν ἔρτει ὁ Κωσταντῆς, νὰ μὴν κακολογήσεις.
Δός τον ἄς φάει, δός τον ἄς πιεῖ, δός τον ἄς ξιφαντώνει.
Δός τονα δυὸ ποκάμισα καὶ δυὸ μαῦρα μαντήλια,
νὰ πὰ νὰ δεῖ τίς ἔμορφες, νὰ πάρει ἄλλη γυναῖκα.»

10.

- Λάλησεν τὸ τραντάφυλλον κι ἀπ' τ' ἀγκαθιοῦ τὴ ρίζα :
«Χαθῆστε, βρωμοχόρταρα, κ' ἐγὼ μυρίζω κάλλια.
Τὸ Μάη τὸ μῆναν ἔρχομαι, τὸ Μάη τὴν ἐβδομάδα.
'Εμὲν κάνουν ροδόσταγμα καὶ στὰ κανιά (1) μὲ βάλλουν,
5 ροδοσταγμίζουν τὸ Χριστόν, τὴν κυρὰ Παναῖα.»

11.

- Ὅλα τὰ κάδτρια χαίρουνταν κι ὅλα βάλλουν παιγνούδια
κι ὁ Ζούνουκος δὲ χαίρεται καὶ εἶναι πικραμένος.
«Ζουνούκο, γιὰ δὲ χαίρεσαι καὶ δὲ βάλλεις παιγνούδια ;
Ζουνούκο, γιὰ δὲ χαίρεσαι καὶ εἶσαι πικραμένος ;»
5 «Σὰν τί καλὸ 'χω νὰ χαρῶ καὶ νὰ βάλω παιγνούδια (2) ;
Σὰν τί καλὸ 'χω νὰ χαρῶ, νὰ μὴ 'μαι πικραμένος ;
Τὸ Κιλπίρι'νι (3) πήρανε κ' ἐμένα φοβερίζουν.
Στεριᾶς μὲ δέρνει ὁ πρίγκηπας, πελάγου ἡ Πουμπουλίνα.
Πέφτουν κανόνια σὰ βροχῇ καὶ πόμπες σὰ χαλάζι,
10 πέφτουν τὰ λιανοτούφεκα σὰν ἄμμος τσῇ θαλάσσης.»

(1) Κανιά=κάνιστρα, κανίσκια.

(2) Ὁ στίχος αὐτὸς λέγεται καὶ σὰν παροιμία, ποὺ τὸ νόημά της εἶν' εὐκολο νὰ τὸ καταλάβει κανένας.

(3) Ὑπάρχει καὶ ἡ παροιμία «Ἐχάσαμε τὸ Κιλπίρι'νι !», ποὺ τὴ λέει κανεῖς ὅταν, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔκαμε μιὰ δουλειὰ ἢ μὲ τὸ νὰ μὴν πῆγε κάπου, ἔχασε κάποιο ὑλικὸ ἢ ἡθικὸ ὄφελος, γιὰ τοὺς ἄλλους ὑπολογισμό, γιὰ τὸν ἴδιον ὁμῶς ἀσήμαντο.

12.

- Πᾶν τὰ πουλάκια στή δροσιὰ κ' ἡ λυγερὴ στή βρύση,
παίρνω κ' ἐγὼ τὸ μαῦρο μου καὶ πάω νὰ τὸν ποτίσω.
Βοίσκω μιὰν κήρην κ' ἐπλυνε σὲ μαρμαρένιες γούρνες.
Λίγο νερὸ τὴν γύρεψα, νὰ πιῶ ἐγὼ κι ὁ μαυρός μου.
- 5 Σεράντα τὰ δῶξα ἔσυρνε κι ἄλλα σερανταπέντε·
κι ἀπάνου στὰ σερανταδυὸ καὶ στὰ σερανταπέντε,
ἡ κόρη ἀνεστέναξε κ' ἡ κόρη ἀναστενάζει.
«Τ' ἔχεις, κόρη μ', καὶ θλίβεσαι καὶ βαριαναστενάζεις ;»
«Ἐγὼ ἀντρὰ στήν ξενιτιὰ καὶ λείπει χρόνους δέκα
- 10 καὶ ἄλλα δυὸ τὸν καρτερῶ, καλόγρια νὰ γένω·
καλόγρια θὲ νὰ γινῶ, τὰ μαῦρα νὰ φορέσω.»
«Κόρη μ', ἀντρα σ' ἐπέθανε στῆς Πόλης τ' ἀργαστέρια
κ' ἐγὼ τὸν δάνεισα πανὶ κ' ἦρθα νὰ μοῦ πληρώνεις.»
«Κι ἂν τὸν ἐδάνεισες πανί, ἐγὼ νὰ σοῦ πληρώσω.»
- 15 «Ἐγὼ τὸν δάνεισα κερί κ' ἦρθα νὰ μοῦ πληρώνεις.»
«Κι ἂν τὸν ἐδάνεισες κερί, διπλὰ νὰ σοῦ πληρώσω.»
«Κ' ἐγὼ τὸν δάνεισα φιλή κ' ἦρθα νὰ μοῦ πληρώνεις.»
«Κι ἂν τὸν ἐδάνεισες φιλή, πᾶνε νὰ σοῦ πληρώσει.»
«Κόρη μ', ἀντρα σ' ἐγὼ εἶμαι, ἐγὼ εἶμαι κι ὁ καλὸς σου.»
- 20 «Ψέματα λές, μαργιόλου γυιέ, ψέματ' ἀποκρινέσαι.
λές μου σημάδια τῆς αὐλῆς κ' ἐγὼ νὰ σοῦ πιστέψω.»
«Ἐλὶὰν ἔχεις στήν αὐλία σου καὶ μέσ' στὸ περιβόλι.»
«Ψέματα λές, μαργιόλου γυιέ, ἡ γειτονιὰ σοῦ τό 'πε.
Πές μου σημάδια τοῦ σπιτιοῦ κ' ἐγὼ νὰ σοῦ πιστέψω.»
- 25 «Χρυσὸν καντήλα κρέμεται στή μέσην τοῦ σπιτιοῦ σου,
τ' ἀνάβεις καὶ στολίζεσαι καὶ πᾶς στήν ἐγκλεσία.»
«Ψέματα λές, μαργιόλου γυιέ, ἡ γειτονιὰ σοῦ τό 'πε.
Πές μου σημάδια τοῦ κορμιοῦ, ἂν εἶσαι κι ὁ καλὸς μου.»
«Ἐλὶὰν ἔχεις στήν κάρδια σου, ἐλὶὰ στὸ μάγουλό σου
- 30 κι ἀνάμεσα στὰ στήθια σου τ' ἄστρο μὲ τὸ φεγγάρι.»
«Ἐσὺ εἶσαι ὁ ἀντρας μου, ἐσύ εἶσαι κι ὁ καλὸς μου.»

Ι. Τ. ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ

ΣΑΤΙΡΙΚΟ ΙΜΕΡΑΣ

Ἀπαγγελία ΜΑΡΙΑΣ Ι. ΣΑΡΑΦΙΔΗ

Σίτα ψύλλιζα τὴν γραῖαν ηῦρα καὶ -ν-ἔναν ψύλλον,
ἀτόσον καὶ τρανός ἔτον καὶ ὅσον ἔναν ὀκύλον.
Ἐσυρα τὸ τριουφέκι μου κ' ἐσκότωσα τὸν ψύλλον
καὶ τὸ μάτ'ν ἄτ' ἐλάγκεψεν καὶ ὅσον ἔναν μῆλον,
τ' ἰντέρῳ τ' καὶ τ' ἀλείμματα τ' ἐῤῥεῖσαν ἐφτὰ γάτ'α.
Ἐπλυσσα κ' ἐξερίασα κ' ἐποῖκα τα χαλάτ'α.
Ἐπῆγα ἐγὼ ἐπούλτσα τα, ρίζα μ', κι ἀπέσ' σὴν Πόλην,
ἐγέμ' ζαγκίντ'ς καὶ πλούσιος καὶ ἄμον τὸν Νεμλόγλην.
Ἐκ'σεν ἄτο κι ὁ βασιλᾶς κ' ἐποῖκ' ἐμέναν φίλον,
Ἐποῖκ' ἐμέναν ζιπτιὲν ἀπάν' καὶ καὶ σὸν ψύλλον.
Σίτα γύριζα σὸ παζάρ' καὶ ἡ Ἰεσέ μ' ἐχάθην.
Γιὰ τὸν ψύλλον ἂν ἐρωτᾶς, ἄσ'· σὸ μολύβ' ἐδάρθην.

Ξ. ΞΕΝΙΤΑΣ

ΔΙΣΤΙΧΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΤΑΥΡΙ

Συλλογή (Δ.Κ.Π.) ΣΤΑΥΡΙΩΤΗ

- 432 'Αφκά σὸ σπαλερόπο σου, εἶν' δύο σακκουλόπα
πῶς εὐτάς καὶ φουσκῶντες ἄτα, γίν' ντανε τουλουμόπα.
- 33 'Αφκά σὸ σπαλερόπο σου, νιό εἶν' ἄτὰ ντὸ σεῖουν;
δέσον τὸ σπαλέρι σ' καλὰ, φροῦμαι γιάμ κυλλούν!
- 34 'Αφκά σὸ σπαλερόπο σου περδίκας λαταρίζ'νε
σ' ἄλλουνοὺς ἄγρῳ φαίν' ντανε, ἐμέναν ἐγνωρίζ'νε.
- 435 'Αφκά σὸ σπαλερόπο σου, πουλλόπα εἶν' κρυμμένα,
'κὶ ἀφήντες ἄτα νὰ κελαηδοῦν, φυλάτ'ς ἄτα δεμένα.
- 36 'Αφκά σὸ σπαλερόπο σου πουλλόπα κρεμαγμένα
σὴ σπαλερί' σ' τὰ δέματα, ἔεις ἄτα τυλιγμένα.
- 37 'Αχαρον ὁ [κεμενιζειζή], ὁλόρθα ἐκοιμέθεν
ῶσα θ' ἐκαλογνέφιζεν, ἀφκάκαικα εὐρέθεν.
- 38 'Αχ, ἐγκλησόπον ἐμορφον, θὰ χτίζω σ' 'Αεβῆμαν
ἥμποιος θὰ χαλάν' ἄτο, ἄς ἐχ' ἄτὸς τὸ κρίμαν.
- 39 'Αχ! ἐγκλησόπον ἐμορφον μὲ τ' ἄσπρα τὰ περβόλα
χτισμένον ἀπέσ' σὸ λιθάρι' κι ὁλόερα τεβόρα.
- 440 'Αχ, μέλι μ' καὶ δεκέρι μ', ἄχ, μέλι μ' καὶ δεκέρι μ'
ἀπόψ' ὥσα ἐμέρωσεν, ἐκείσ'ν' ἀπάν, σὸ χέρι μ',
- 41 'Αχ, οὐρανέ μ', γιὰ πρόσταξον, νὰ χάτ' ἡ κακοςύνῃ
νὰ ἐρτ' ἄμον τὸ πρωτιζ'νόν, ἐγάπ' κ' ἡ καλωσύνῃ.
- 42 'Αχ, οὐρανέ μ', ντ' ἐποῖκα σε καὶ φέρεις με δυσκολίας
ἐλέπ'ς με βασανίλουμαι, πῶς βασιτᾶ ἡ καρδία σ' ;
- 43 'Αχπάσκουμαι καὶ μαναχὸς μακρὰ σὴν ξενητεῖαν,
τρουγόνα μ', ἔλα μὲ τ' ἐμέν, νὰ ὀφτάς με συντροφίαν.
- 44 'Αχπάσκουμαι καὶ σὰ μακρὰ, σὴ Ρουσίαν θὰ πάω
ἀφήνω σ', ἄρνιμ', μαναχόν, τροπνὸν κριμαν ἐφτάω!
- 445 'Αχπάσκουμαι νὰ ἐρχουμαι, 'ἔ' ἐρχῆσαι μετ' ἐμέναν,
τὰ σεβταλούκια νι' ἐποῖκα, ἐπήγανε χαμένα.
- 46 'Αχπάσκουμαι νὰ ἐρχουμαι, τὸ σεβταλούκ' 'ἔ' ἀφήν' με,
ἐτδόκεψεν σὸ καρδόπο μ' καὶ πολεμᾶ νὰ γλύν' με.
- 47 'Αχπάσκουμαι νὰ ἐρχουμαι τὸ σεβταλούκ' κρατεῖ με
ἐγόνεψεν σ' ὠμία μου κι ὅσον πάει κα πατεῖ με.
- 48 'Αχπάσκουμαι νὰ ἐρχουμαι, φροῦμαι κάτ'ς σοεῦ' με
κι ἂν χάνταν τὰ παράδας-ι-μ', ἄλλο τσί θὰ σαεῦ' με ;
- 49 'Αχπάσκουμαι σὴν ξενητεῖαν, γιὰ ἔλα ἄς φιλῶ σε,
ἐνθυμοῦμαι τὸ φίλημα σ' καὶ ἀπαροθυμῶ σε.
- 450 'Αχπάσκουμαι σὴν ξενιτᾶν, γιὰ πάω γιὰ 'κὶ πάω
καὶ γιὰ τ' ἐσέν, ἄρνόπο μου, καὶ παλαλὰ θ' εὐτάω.
- 51 'Αχπάσκουμαι σὴν ξενιτᾶν, δὸς με καὶ τὴν κουκούλα μ',
χειμῶνας ἐν' τυλίουμαι, καὶ 'κὶ κρυών' ἡ γούλα μ'.
- 52 'Αχπάσκουμαι σὴν ξενιτᾶν, ἐσέναν π' ἂν θέλεις παίρω
κι ἂν κάθεσαι καὶ ἀναμένεις, ντ' ἔταξα σε θὰ φέρω.
- 53 'Αχπάσκουμαι σὴν ξενιτᾶν, ἐσέναν ποῦ θ' ἀφήνω ;
καὶ γιὰ νὰ παρ'γορεῦκουμαι, γιὰ τ' ἐσέν δᾶκρᾶ ξύνω.
- 54 'Αχπάσκουμαι σὴν ξενιτᾶν, ἔχω στεναχωρίαν,
ποῖον καρδίαν ταενεῦ' σ' αἶκον χωρισίαν ;
- 455 'Αχπάσκουμαι σὴν ξενιτᾶν, ἔχω βαρὺν καρδίαν
ντ' ἐποῖκες με ναί, ὁκύλλ' κουτάβ', 'ἔ' ἀνασπάλλω καμμίαν.
- 56 'Αχπάσκουμαι σὴν ξενιτᾶν, ἔχω δύο μουράτα,

- ἂν ἔκ' ἐπορῶ ν' εὐτιάγ' ἄτα, θὰ γίνουμαι κομμάτα.
 57 Ἀχπάσκουμαι σὴν ξενιτῶν, καμμίαν ποὺ ἔκ' ἐπῆγα,
 ἀτόσον ποὺ νουνίζ' ἄτο, σίτ' ἔστεκα ἐλύγα.
 58 Ἀχπάσκουμαι σὴν ξενιτῶν, καν'νὰν τιδὲν ἔκ' λέγω
 σὰν πιδᾶβαίνω τὸ Γουλάτ', κάθουμαι καὶ καὶ κλαίω.
 59 Ἀχπάσκουμαι σὴν ξενιτῶν, κανεῖς ἔκ' γιανασεύ' με,
 ἄς ἐν' καλὰ ἢ πεθερά μ', ἔρται καὶ λαλαδεύ' με.
 460 Ἀχπάσκουμαι σὴν ξενιτῶν μὲ τὰ δύο καρδίας,
 σὸ ἔναν ἔχω τὴ σεβιάν, σ' ἄλλο τ' ἀροθυμίας.
 61 Ἀχπάσκουμαι σὴν ξενιτῶν, ὀλίγον μεθυσμένος,
 ἄς ἀποχαιρετίζω σας, μὴ λέρ' ἐν' χολασμένος.
 62 Ἀχπάσκουμαι σὴν ξενιτῶν, πονεῖ καὶ τὸ κιφάλι μ'
 μάννα, δὸς με τὴν ἄδειαν, ἄς παίρω καὶ τὴν κάλη μ'.
 63 Ἀχπάσκουμαι, σὴν ξενιτῶν, πορπατῶ στέρᾱ στέρᾱ,
 ἄς ἔρχουν παρεβγάλλ'νε με, θεία μ', τὰ περισιτέρᾱ σ'.
 64 Ἀχπάσκουμαι σὴν ξενιτῶν σὸ τῶλι τὴ Ρουσσίαν
 καὶ πῶς νὰ ὑποφέρω γῶ, τ' ἀρνί' μ' τὴ χωρισίαν.
 165 Ἀχπάσκουμαι σὴν ξενιτῶν τὰ χόνᾱ εἶναι πόλλᾱ,
 θὰ παγών'νε τὰ χέρᾱ μου, ἄδᾱ σὴ ὀκύλλ' τὰ τῶλλᾱ.
 66 Ἀχπάσκουμαι σὴν ξενιτῶν, τὴν κάλη μου ἀφήνω,
 κανεῖς νὰ μὴ πειράζ' ἄτιν, τὸ αἷμαν ἄτ' θὰ πίνω.
 67 Ἀχπάσκουμαι σὴν ξενιτῶν τραβωδῶ καὶ θυρίζω
 καὶ μὲ τὰ τραβωδίας-ι-μ' τὰ ἔμορφα κλαινίζω.
 68 Ἀχπάσκουμαι σὴν ξενιτῶν, φοοῦμαι τ' ἀρρωστίας
 κι ἀηλὶ ἐκεῖνον π' ἀρρωσταίν' σὰ τῶλλᾱ τὴ Ρουσσίας.
 69 Ἀχπάσκουμαι σὸν Ἀεσέρ' ἄσκεμα τὰ κιτίδᾱ
 κ' οἱ παιδάντ' ἐρματώθανε, ἄσ' σὴν κορ'φὴν σὰ νύχᾱ.
 470 Ἀχπάσκουμαι σὸν Ἀεσέρ', μὲ κάμποσους γιοσμάδας
 θὰ πύμ' εὐφτάμε μουαπέρ' καὶ μὲ τὰ τονανμάδας.
 71 Ἀχπάσκουμαι σὸν Ἀεσέρ', σὴ Σουμελὰν θὰ πάω
 ἢ κάλη μ' ἔκ' πάει μετ' ἐμέν, ἔκ' ἔβρω ντό ν' εὐτάω.
 72 Ἀχπάσκουμαι σὸν Ἀεσέρ', σὴν ψή μ' ἔκ' εὐρήκω ἔδι,
 φοοῦμαι γιάμ σκοτών'νε με, κ' ἢ μάννα μ' ἄλλο ἔκ' ἔχει.
 73 Ἀχπάσκουμαι σὸν πόλεμον ἄμον διδιρεμένος
 σ' ἔναν κορίτσ' παντέμορφον εἶμαι βουρουλεμένος.
 74 Ἀχπάσκουμαι σὸν πόλεμον ἀτλῆς καὶ καβαλάρης
 Παναγία μ', βοήθα με, τρανὸν νὰ ἐν' ἢ χάρη σ'.
 475 Ἀχπάσκουμαι σὸν πόλεμον ἀτλῆς καὶ καβαλλάρης
 κ' ἢ κάλη μ' καταρᾶται με: «νὰ ἔρται τὸ χαπάρι σ'»!
 76 Ἀχπάσκουμαι σὸν πόλεμον, θὰ πάω σὸ Γεμένι,
 ἄς ἐλέπω σας τ' ἀρνόπο μ' μαναχὸν θ' ἀπομένῃ.
 77 Ἀχπάσκουμαι σὸν πόλεμον Θεὸς νὰ βοηθᾶ με,
 ὁ θάνατον ἐν, ἐμπροστά μ' κι ὁ Χάρον ἀκλωθᾶ με.
 78 Ἀχπάσκουμαι σὸν πόλεμον, κάθ'κά, ἀρνί μ', καὶ κλάψον.
 νὰ κλώσκουμαι μὲ τὸ καλόν σ' ὅλτς τ' ἄοις λαμπάδας ἄψον.
 79 Ἀχπάσκουμαι σὸν πόλεμον, λύεται τὸ καρδόπο μ',
 φοοῦμαι ἄλλο ἔκ' ἔρχουμαι καὶ παίρ' ἄλλος τὸν τόπο μ'.
 480 Ἀχπάσκουμαι σὸν πόλεμον, μὲ δύο νιχτόπα:
 τὸ ἔναν εἶναι τ' ἄρματα καὶ τ' ἄλλο τὰ κορ'τζόπα.
 81 Ἀχπάσκουμαι σὸν πόλεμον μ' ἔλλενικὸν μαρτένι,
 θὰ φτάγ'νε με κιρ-σεβιαλὴν σὴ Σταυρί' τὸ κορτένι.
 82 Ἀχπάσκουμαι σὸν πόλεμον μὴ κλαῖς μ' ἄέτς' παρῶρας,
 θὰ ἔρχουμαι ἀγλήγορα, μὴ γίνεσαι τὴ χώρας.

(Συνεχίζονται)

ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΑ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ

ΤΟΥ ΧΡΥΣ. ΜΥΡΙΔΗ

Ἡ λέξις λογογραφία ἀπὸ τοῦ 1884 ἐχρησιμοποιήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ν. Γ. Πολίτου ὡς δηλωτικὴ τῆς ἐπιστήμης τῆς ἐξεταζούσης τὰς κατὰ παράδοσιν διὰ λόγων, πράξεων ἢ ἐνεργειῶν ἐκδηλώσεις τοῦ ψυχικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τοῦ λαοῦ.

Πρὶν ὁ ἴδρυτής τῆς ἐλληνικῆς λογογραφίας Ν. Γ. Πολίτης εἰσαγάγῃ τὸ 1884 τὴν λέξιν λογογραφία ὡς δηλωτικὴν τῆς νέας ταύτης ἐπιστήμης ἐν Ἑλλάδι, εἶχεν ἀρχίσαι νὰ καλλιεργῇται αὕτη ἀπὸ ἐνδιαφέροντος φιλολογικοῦ, ἀρχαιολογικοῦ καὶ κυρίως πατριωτικοῦ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐνότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον εἰς ἀπάντησιν τῶν τὰ ἐναντία ἰσχυριζομένων καὶ ἰδίως πρὸς ἀναίρεσιν τῶν ἀβασίμων θεωριῶν τοῦ Falmerayer εἰς τὸ ἔργον του περὶ Μορέως (Stuttgart 1830).

Ὁ ἐκ Κερασσοῦντος τοῦ Πόντου Ἰωάννης Βαλαβάνης εἰς τὸν πρόλογον τῆς κωμωδίας του «Εἰσαγμένης παιγνία» ἐκδοθείσης εἰς ποντιακὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα ἐν Ἀθήναις τὸ 1860, γράφει: «Καὶ λέξεις καὶ φράσεις καὶ παροιμίαις τῶν ἐκασταχοῦ πόλεων καὶ χωρίων δημοσιευθήτωσαν. Οἱ ἀλλόφυλοι μὴ ἀρκοῦμενοι οἱ ἐγγύμνωσαν ἡμᾶς τῶν προγονικῶν κειμηλίων, θέλουσι στερεῆσαι καὶ τῆς δόξης οὗτι ἑλλήνων ἐσμέν ἀπόγονοι. Διὰ τῆς δημοσιεύσεως τούτων δείξομεν ὅποια ἄλυσιν συνδέει ἡμᾶς μετὰ τῶν προγόνων. Ἡ διὰ τούτων ἀπόδειξις τῆς ἐλληνικῆς ἡμῶν καταγωγῆς ἰσχυρότερα ἐστὶν ἢ διὰ τῶν μνημείων τῆς τέχνης· διότι περὶ τούτων μὲν εἶπεν ἂν τις οὗτι ἑλλήνες μὲν κατεσκεύασαν αὐτά, ἔμειναν δ' ἡμῖν κληρονομία, τὴν γῆν αὐτῶν κατοικοῦσιν, ἀλλ' ἢ δι' ἐκείνων ἀπόδειξις οὐδεμίαν ἀντίρρησην ἐπιδέχεται».

Σήμερον ἡ λογογραφία ἔχει πολὺ εὐρυτέραν σημασίαν. Συμπληρῶναι τὰς ἱστορικὰς μελέτας, ὅπως καὶ αἱ περὶ τὰ νομίσματα καὶ τὰς ἐπιγραφὰς μελέται. Καὶ δι' αὐτὸ ἡ χρησιμότης αὐτῆς εἶναι γενικὴς ἀνεγνωρισμένη ὑπὸ πάντων τῶν προηγουμένων λαῶν.

Πρὶν ἡ λογογραφία ἐμφανισθῇ ἐν Ἑλλάδι ὡς αὐτοτελὴς ἐπιστήμη σχετικαὶ πραγματεῖαι ἐδημοσιεύοντο εἰς διάφορα περιοδικὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου κατόπιν διαγωνισμῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐλάμβανε μέρος καὶ ὁ ἀκαταπόνητος σοφὸς καθηγητὴς τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Ν. Γ. Πολίτης, ὁ ὁποῖος ἐπειδὴ μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν ἐπιστημονικότητος, πολυμαθείας καὶ σαφηνείας διεπραγματεύετο τὰς μελέτας του, ἐβραβεύετο ἐκ τῶν πρῶτων, αἱ δὲ μελέται του ἐδημοσιεύοντο εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου.

Γλωσσικὰς καὶ λογογραφικὰς πραγματείας ἐστελλον εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον Κων)πόλεως διάφοροι συλλογεῖς, περι-

οριζόμενοι συνήθως εἰς συλλογὴν ὕλικου τῆς πατρίδος των, ὅπως ὁ Συμ. Μανασσείδης ἐξ Αἴνου λογογραφικὰ Αἴνου, ὁ Γ. Παπαδόπουλος ἐκ Νισύρου λογογραφικὰ Νισύρου, ὁ Δημοσθένης Χαβιαρᾶς ἐκ Σύμης γλωσσικὸν καὶ λογογραφικὸν ὕλικὸν Σύμης, ὁ Ἀλέξανδρος Ρηγέθης ἐξ Ἀρτης λογογραφικὰ Ἀρτης, Π. Γ. Θεοδωρίδης ἱατρὸς ἐν Προύσση γλωσσικὸν καὶ λογογραφικὸν ὕλικὸν Κίου τῆς Βιθυνίας, Γόνιος ἐκ Κάτω Σουδανῶν τῆς Ἡπείρου, συλλογὴν τῶν ζώντων ἐν Ἡπείρῳ μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, Ἰωάννης Σταματέλος σχολάρχης ἐν Λευκάδι, συλλογὴν τῶν ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Λευκαδίου λαοῦ, Ν. Γ. Πολίτης ἐξ Ἀθηνῶν γλωσσικὸν καὶ λογογραφικὸν ὕλικὸν τῆς Ἑλλάδος, Βλάσιος Σκορδέλης, Θράξ σχολάρχης ἐν Φιλιππουπόλει συλλογὴν ἐθνικῶν μνημείων σωζομένων κατὰ τὴν περιφέρειαν τῆς Φιλίππουπόλεως καὶ Στενημάχου, Ἐμμανουὴλ Μανωλάκης ἐκ Καρπάθου γλωσσικὴν ὕλην τῆς νήσου Καρπάθου, Κωνσταντῖνος Κουρτίδης Θράξ, γλωσσικὴν ὕλην περὶ Σουφλίου καὶ ὁ ἀδελφὸς του Περικλῆς Κουρτίδης λεξιλόγιον Ἀδριανουπόλεως, Ἰωάννης Βαλαβάνης ἐκ Κερασσοῦντος τοῦ Πόντου, γλωσσικὰς λογογραφικὰς μελέτας περὶ Πόντου, Ἰωάννης Παρχαρίδης, γλωσσικὰ τοῦ Πόντου, Εὐκλείδης Θροσμουλόπουλος Κορυθίου, λογογραφικὰ Κορυθίων τοῦ Πόντου, Ἐλευθέριος Παπασανανιδῆς Πόντιος, γλωσσικὴν καὶ λογογραφικὴν μελέτην Τριπόλεως Πόντου, Ἀμισοῦ καὶ Θοανίς, Χορτόπουλος ἐκ Σινώπης, γλωσσικὸν καὶ λογογραφικὸν ὕλικὸν Σινώπης, Θεόδωρος Μελλίδης Πόντιος λογογραφικὰ τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας, Κ. Ἡλίου ἐκ Χαλδίας γλωσσικὴν ὕλην ἐπιχωρισουσῶν λέξεων, Γρηγόριος Παπαδόπουλος Ζουντούρης γλωσσικὴν ὕλην ἐξ Ἀργυρουπόλεως καὶ τῶν πέριξ χωρίων καὶ οὕτω καθέτης. Τινὲς τῶν συλλογῶν ἦσαν ξένοι πρὸς τοὺς τόπους, περὶ ὧν ἐπραγματεύοντο, ἀλλ' εἶχον διαμείνει καὶ εἶχον ζῆσαι ἐπὶ ἱκανὸν χρονικὸν διάστημα εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους, ὥστε ἐγγόριζον καλῶς τὰ κατ' αὐτοὺς καὶ ἐπομένως καὶ τοῦτων ἡ ἐργασία ἀπέβαινε συνήθως χρήσιμος.

Ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος ἐσκέφθη νὰ ἀπασχοληθῇ εἰς τὴν μελέτην τῆς διαλέκτου τοῦ Πόντου καὶ τὴν λογογραφίαν αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ ῥηθεὶς Ἰωάννης Βαλαβάνης⁽¹⁾. Ἡ πρώτη λογογραφικὴ μελέτη του ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ ἐν Κερασσοῦντι περὶ τὸν γάμον ἔθιμα» ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ περιοδικῷ «Πανδώρα» ἐν Ἀθήναις τόμ. 9 (1859) σελ. 509—512 καὶ 518—519. Γλωσσικαὶ καὶ λογογραφικαὶ μελέται τοῦ Ἰωάννου Βαλαβάνη εἶνε κατεσπαρμέναι καὶ εἰς τὰ περιοδικὰ «Ἐπτάλοφος» Κωνσταντινουπόλεως, «Εὐξείνιος Πόντος» καὶ «Ἀστὴρ τοῦ Πόντου» Τραπεζοῦντος, «Ἑλληνικὸς Φιλολο-

(1) Α. Α. Παπαδοπούλου, Ἰωάννης Βαλαβάνης (Ἀρχαῖον Πόντον ἐν Ἀθήναις τόμ. 3 (1931) σελ. 280).

γικός Σύλλογος» Κωνσταντινουπόλεως, «Ἀρχαία Κορσική» ἐν Ἀθήναις καὶ «Ἀρχαίον Πόντου», περιοδικὸν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιτροπῆς Ποντιακῶν Μελετῶν, πολλά δὲ γλωσσολογικά καὶ λαογραφικά ἔργα τοῦ ἀνέκδοτα εὐρίσκονται εἰς τὰ ἀρχαία τοῦ ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (1).

Ὁ Α. Α. Παπαδόπουλος εἰς τὴν βιογραφίαν τοῦ Ἰωάννου Βαλαβάνη («Ἀρχαίον Πόντου» τόμ. 3 (1931) σελ. 230—231) ἀναφέρει: «Ὁ Βαλαβάνης ὥρισεν ὡς σκυπὸν τῆς ζωῆς του τὴν μελέτην τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἐθίμων τοῦ Πόντου καὶ κυρίως τῆς Κερασσοῦντος. Ἐρευνητὴς ἀκαταπόνητος περιήρχετο πόλεις καὶ χωρία, ἐπεσκέπτετο παντὸς εἶδους βιοτέχνας καὶ εἰς τὰς οἰκίας καὶ εἰς τὰ ἐργαστήριά τῶν καὶ ἐμάζευσεν τὸ γλωσσικὸν καὶ λαογραφικὸν ὕλικόν. Λεξιλόγια, παραμύθια, παροιμίαι, ᾄσματα ποικίλα, αἰνίγματα, ἔθιμα, προλήψεις καὶ δεσιδιαιμονίαι, παιδιαί, οἰκιακὴ βιοτεχνία κ.τ.λ. ἀποτελοῦν τὸν μέγαν ὄγκον τοῦ γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ αὐτοῦ ὕλικου.

Ὡς συλλογεὺς δὲ Βαλαβάνης ὑπῆρξεν ἀριστος. Κατέγραψε τὸ γλωσσικὸν ὕλικόν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ ὅπως ἀκριβῶς τὸ ἤκουσεν, ἤτοι φωνητικῶς ἀναλλοίωτον, καὶ ἀπέδωκε τὰς σημασίας τῶν λέξεων πολὺ καλὰ. Καὶ εἰς τὴν προσπάθειάν του νὰ ἀναγάγῃ τὰς δημοτικὰς λέξεις εἰς τὸν θησαυρὸν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἐτυμολογικῶς καὶ σημασιολογικῶς ἐπέτυχεν πολλάκις.

Ἀπὸ ἀπόψεως φωνητικῆς καὶ γρυμματικῆς ὁ Βαλαβάνης διέσπειρε σαφῶς τὰ ἰδιώματα τῆς Ποντικῆς διαλέκτου, τοῦτο δὲ μαζὶ μὲ τὰς πολλὰς ἐπιτυχεῖς ἐρμηνείας τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων ἀποτελεῖ τὸ ἐπιστημονικὸν μέρος τῆς ὀγκώδους γλωσσικῆς συλλογῆς».

Ὁ Σ. Ἀριστάρχης, εἰσηγητὴς ἐπὶ τῶν διαγωνισμάτων Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου, εἰς τὴν ἐκθεσὶν του ἀναγνώσθησαν τὴν 6 Μαΐου 1865 κατὰ τὴν ἐπέτειον ἐορτὴν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συλλόγων, ἀναφέρει: «Ὅτι ὁμως ἀνάγεται εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν θέσεων, τῶν μνημείων, τῶν χειρογράφων, ὅτι διεσώθη ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ, αἰὼν λέξεις ἀρχαίαι, παροιμίαι, ᾄσματα δημοτικά, παραδόσεις, ὅτι περιστρέφεται περὶ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν, τὴν νεωτέραν ἡμῶν ἱστορίαν καὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀρχάς, τοῦτο οὐδεὶς ἄλλος εὐστοχώτερον δύναται νὰ πραγματευθῇ ἢ ἁνὴρ ἐγχώριος (2).

Τὸ 1869 ὁ ρηθεὶς Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως προεκήρυξε τὸν Συμβουλίδειον διαγωνισμόν (3) μὲ θέμα περὶ

Πόντου, τοῦ ὁποῦ ὁ θέματος τὸ πλεῖστον μέρος ἀφεώρα τὴν συλλογὴν γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ὕλικου τοῦ Πόντου. Εἰς τὸν διαγωνισμόν αὐτὸν μόνον Πόντιοι ἔλαβον μέρος, ὁ Π. Τριανταφυλλίδης καὶ ὁ Ἰωάννης Βαλαβάνης, ὁ ὁποῖος καὶ ἐβραβεύθη (1), ἦσαν δὲ οἱ ἐνδεδειγμένοι, διότι διὰ τοὺς μὴ Ποντίους ἡ τῆς αὐτῆς ἐργασίας δὲν εἶναι εὐχερὴς.

Βλέπομεν εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς συνεδριάσεως τοῦ ἀνωτέρου συλλόγου τῆς 8 Μαΐου 1877 τὰ ἀκόλουθα: «Ὁ κ. Χορτόπουλος ἐκ Σινώπης ἀπέστειλε συλλογὴν ἐκ τεσσαράκοντα σελίδων περιέχουσαν 405 λέξεις, περιγραφὴν τῶν ἐθίμων κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ ἁγίου Βασιλείου, τῆς Ἀναστάσεως, τῆς Πεντηκοστῆς, τῆς Μεταμορφώσεως, τῶν Χριστουγέννων καὶ τὰ κατὰ τὸν γάμον ἔθιμα, ἐτι δὲ τὰ περὶ τῶν ἀποφράδων ἡμερῶν καὶ βρυκολάκων» καὶ περαιτέρω. «Ὅπως ἀποβῶσι μαρποφόρα ἀνάγκη νὰ ὑποβληθῶσι εἰς ἐπιστημονικὴν εἰσαβάσανον, ἥτις κατὰ μέρος τουλάχιστον πρέπει νὰ γίνῃ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συλλογέως, ὅστις ζῶν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῇ εἶναι ἀρμοδιώτερος παντὸς ἄλλου, ἵνα προελιάνῃ τὴν ὁδὸν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῶν κατὰ ταξιν» (2).

Ὁ Ι. Ν. Σταματέλος σχολάρχης ἐν Λευκάδι ἀπέστειλεν εἰς τὸν προαναφερθέντα Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον Κωνσταντινουπόλεως διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα μελέτην ἐπιγραφομένην «Μελέτη τῆς Τραπεζοῦντιας διαλέκτου», τὴν ὁποίαν συνέταξεν ἔχων ὑπ' ὄψιν του, καθ' ὃ ὁ ἴδιος ἀναφέρει, δέκα ἐννέα ᾄσματα τοῦ Πόντου δέκα τρία ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ Passow, πέντε ὑπὸ τοῦ Legrand ἐν τῷ «Recueil de chansons populaires grecques Paris 1874 καὶ ἐν ὑπὸ τοῦ Π. Τριανταφυλλίδου ἐν τῷ δράματι αὐτοῦ «Οἱ Φυγάδες». Σχετικῶς μὲ τὴν μελέτην αὐτὴν τοῦ Ι. Ν. Σταματέλου βλέπομεν εἰς τὰ πρακτικὰ τοῦ ἐν λόγῳ συλλόγου τῆς συνεδριάσεως τῆς 9 Μαΐου 1876 τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις: «Ὁ κ. Σταματέλος ἡσχολήθη εἰς θέμα οὐδὲν ἕτερον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἔχων ἢ 19 μόνον καὶ ταῦτα παρ' ἄλλου ἐκδιδόμενα Τραπεζοῦντια ᾄσματα» ἐπαινοῦμεν μὲν τὸν ζῆλον τοῦ νεαροῦ Σταματέλου πλὴν παρατηροῦμεν αὐτῷ ὅτι ὥφειλεν ἀπέχειν θέματος, ὅπερ τοσαῦτα ἄλλα προσαπῆται οὐδόλως δ' ἐσόμεθα αὐστηροὶ παραβάλλοντες αὐτὸν πρὸς ζωγράφον τὸν ζωγραφίσαντα τὴν εἰκόνα ἀνθρώπου, ὃν οὕτε εἶδεν, οὕτε φωτογράφημά τι τουλάχιστον ὑπ' ὄψιν

πολλῶν παρασῆμων καὶ ἀπέκτησε μεγάλην φήμην καὶ περιουσίαν. Ἀκολουθήσας κατόπιν τὸν ρωσσικὸν στρατὸν κατὰ τὸν ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878 προσεβλήθη ὑπὸ τυφοειδοῦς πυρετοῦ καὶ ἀπέθανεν ἐν Βουκουρεστίῳ, ὁπόθεν μετεκομίσθησαν τὰ ὀστά του τῷ 1885 εἰς τὴν ἐν τῇ νήσῳ Ὑδρᾷ μονὴν τῆς δσίας Εὐπραξίας καὶ ἐτάφησαν ἐν τῷ ἐκεῖ οἰκονομικῷ τάφῳ τῆς συζύγου του τὸ γένος Δοκού, ἑκτὸς τοῦ ἀνωτέρου διαγωνίσματος ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ Γεωργίου Συμβουλίδου ὑπάρχει καὶ ἕτερον δισχιλιδράχμον διαγώνισμα ἐν Ἀθήναις.

(1) Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος ἐνθ' ἀνωτέρω τόμ. 9 (1875) σελ. 223, τόμ. 19 (1888) σελ. 89 καὶ τόμ. 20 (1891) σελ. 53.

(2) Ἑλλ. Φιλολογ. Σύλλογος ἐνθ' ἀνωτέρω τόμ. 11 (1878) σελ. 223—224.

(1) Χρυσ. Μυρίδου, «Συμβολὴ εἰς τὴν βιβλιογραφίαν τοῦ Πόντου» σελ. 19—21.

(2) Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος περιοδικὸν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμωνύμου συλλόγου τόμ. 3 (1867) σελ. 19.

(3) Ὁ ἀγωνοθέτης Γεώργιος Συμβουλίδης ἐγαννήθη ἐν Τραπεζοῦντι τῷ 1825, ἐσπούδασεν τὴν ἱατρικὴν ἐν Ἀθήναις καὶ συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του ἐν Γαλλίᾳ. Μεταβὰς δὲ κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1854—1856) εἰς Ρωσσίαν κατετάχθη ὡς δόκιμος ἱατρὸς ἐν τῷ ρωσσικῷ στρατῷ, ἐν τῷ ὁποίῳ προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ στρατηγοῦ ἀρχιάτρου τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς τῶν λογαφῶρων, ἐτιμῆθη διὰ

αὐτοῦ ἔσχεν, ἀλλὰ τὴν συντομωτάτην καὶ ὅλως ἀνεπαρκῆ περιγραφὴν ἄλλου, τούτου μὴ ἰδόντος τὸ πρῶτόν του· τοῦτέστι γενικαί ἐπὶ διαλέκτου μελέται εἶσι δυνατοί καὶ τελεσφόροι μόνον παρὰ τοῦ ζήσαντος ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐν τῇ χώρῃ, ἐν ἣ ἡ διάλεκτος αὕτη λαλεῖται καὶ ἐξαικιωθέντος πρὸς ταύτην, ἢ παρ' ἄλλου ἢ ἄλλων λαβόντος καὶ ἔχοντος ὑπ' ὄψιν τέλειον τῆς διαλέκτου ταύτης λεξιλόγιον, καὶ ἐν γένει ὅλην τὴν ἐν τῷ θέματι ἀναγκαίαν ὕλην. Διότι πῶς δύναται τις πραγματευθῆναι περὶ τῆς προφορᾶς καὶ τῶν ἐπικρατούντων φθονγολογικῶν νόμων διαλέκτου τινός, ἢν οὐδ' αὐτὸς ἤκουσεν οὐδ' ἐξ ἄλλου πιστόν τι ἀπεικόνισμα ἔσχεν; Τοῦτο γίνεται ἐπὶ τῶν νεκρῶν γλωσσῶν, ἐν αἷς κατ' ἀνάγκην περιοριζόμεθα ἐν τοῖς περιορισθεῖσι γραπτοῖς αὐτῶν μνημείοις» (1).

Ἄλλ' ὁ I. N. Σταματέλος, ἡ δὲν ἔλαβε γνῶσιν τῶν παρατηρήσεων αὐτῶν ἢ ἀπὸ σκουπτοῦ ἢ γνόντων αὐτὰς ἐδημοσίευσεν μετὰ τρία ἔτη τὴν ἐν λόγῳ μελέτην του εἰς τὸν «Παρνασσὸν» περιοδικὸν σύγγραμμα τοῦ ἐν Ἀθῆναις ὁμωνύμου συλλόγου, τόμ. 4 (1880) σελ. 303—317, ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Θεόδ. Γραμματικόπουλον νὰ δημοσιεύσῃ εἰς τὸ ἐν Τραπεζοῦντι περιοδικὸν «Ἐξέλιξις Πόντος» ἔτος Α' (1880) ἀριθ. 7 καὶ 8 «ἐπανόρθωσιν σφαλμάτων λεξιλογίου τῆς Τραπεζοῦντιας διαλέκτου» καταχωρηθέντος ἐν τῷ περιοδικῷ «Παρνασσῷ». Ἄλλ' ἔκτενῃ καὶ ἐμπεριστατωμένην ἀνασκευὴν τῆς μελέτης ταύτης τοῦ I. N. Σταματέλου ἀνέγνωσεν ὁ εἰδικὸς περὶ τὰ γλωσσολογικὰ καθηγητὴς τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς Δημοσθένης Οἰκονομίδης ἐν τῇ συνεδριάσει τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως τῆς 4 Ἰουνίου 1890, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπὶ κρίσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ I. Σταματέλου ἐν τῷ Δ' τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ «Παρνασσῷ» δημοσιευθέντος λεξιλογίου τῆς διαλέκτου τοῦ Πόντου», δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ αὐτοῦ συλλόγου τόμ. 22 (1891) σελ. 152—160.

Ὁ Δημοσθένης Οἰκονομίδης ἐν προοίμῳ μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρει καὶ τὰ ἑξῆς: «Κυρίως εἶπεν μία καὶ μόνη ὑπάρχει διάλεκτος τοῦ Πόντου καὶ οὐχὶ ἰδιαιτέρα τῆς Τραπεζοῦντος, ἰδιαιτέρα τοῦ Ὄφως, ἄλλη τῆς Οἰνός, ἄλλη τῆς Κερασσοῦντος ἢ Ἀργυροπόλεως καὶ καθεξῆς, ὡς τινὲς ἐσφαλμένως ἐνόμισαν τὰ τοπικὰ ἰδιώματα ὡς διαλέκτους ἐκλαβόντες. Ἡμεῖς τουλάχιστον φρονούμεν ὅτι τότε μόνον ἔδει νὰ παραδεχθῶμεν διαφόρους τοῦ Πόντου διαλέκτους, ὅτε σχεδὸν ἀδύνατος ἢ πάνυ δυσχερὴς ἦθελεν εἶναι ἡ συνεννόησις μεταξὺ Τραπεζοῦντιου καὶ Ἀργυροπολίτου, ἢ Κερασσοῦντιου καὶ Οἰνός, ἢ Ὄφως καὶ Τριπολίτου καὶ καθεξῆς· ἀλλ' ἐξ ὅσων ἡμεῖς γινώσκωμεν, πάντες οἱ τὰ παράλια καὶ μεσογειότερον κατοικοῦντες (πλὴν τινων ἰσως τῆς Καππαδοκίας κατοίκων) μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σχεδὸν ὁμιλοῦντες γλῶσσαν ἀρχαῖοντως καλῶς συνεννοοῦνται, καθόσον μάλιστα ὁ μὴ κοινὸς

τοῖς πᾶσι θησαυρὸς λέξεων καὶ τύπων οὗ ἐστι τοσοῦτον σημαντικὸς». Ἀφοῦ δὲ ἐκθέτει τοὺς λόγους ὁ Δημ. Οἰκονομίδης δι' οὗς τὰ τοπικὰ ἰδιώματα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῶν διάλεκτοι, συνεχίζει ὡς ἀκολούθως: «Ἡ διάλεκτος αὕτη [τοῦ Πόντου] καθόλου εἶπεν καίπερ τὰ μάλιστα διεφθαρμένα καὶ ἱκανὰ σὺν τῷ χρόνῳ ξένα στοιχεῖα προσεληφύια, οὐχ' ἦσαν λίαν ἐνδιαφέρουσα καὶ ἀξία ἰδαιτέρως μελέτης καὶ ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης τοῦ χάενι ὑποστὰς· διότι ὡς καὶ νῦν ἔχει ὑπὸ τὴν πενιχρὰν καὶ ἐθελῆ αὐτῆς ἐσθῆτα κρύπτει λαμπρὰ τῆς ἀρχαιότητος κειμήλια, πολύτιμον ἀληθῶς φέρουσα ἐν ἑαυτῇ θησαυρὸν τύπων καὶ λέξεων ἀρχαίων, ὧν οὐκ ὀλίγαι τοσοῦτον ἄγνωστοι καὶ δυσδιάκριτοι κατέστησαν, ὥστε μόνον ἐγγώριος περὶ τὰ γλωσσικὰ ἐνεργὴς δύναται νὰ ἀνιχνεύσῃ καὶ ἐξακριβώσῃ αὐτάς». Πρὶν δὲ τελειώσῃ τὸ προοίμιόν του προσθέτει: «Ἀλλὰ εἰ εἴπωμεν πρὸς δικαιολογίαν τοῦ κ. Σταματέλου, ὅστις οὐ μόνον μακρὰν τοῦ Πόντου φαίνεται γεγεννημένος, ἀλλ' οὐδὲ κἂν γινώσκει τὰ στοιχειώδη τῆς διαλέκτου τοῦ Πόντου, τῆς ὁποίας λεξιλόγιον ἔσχε τὴν ἐκ μὴν ἵνα δημοσιεύσῃ».

Ἐκ τῶν προεκτεθέντων δὴλον γίνεται ὅτι μόνον οἱ διανοούμενοι ἐγγώριοι ὡς γνωρίζοντες τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, τὴν προφορὰν καὶ τοὺς φθονγολογικοὺς νόμους τῆς διαλέκτου τῆς περιφέρειας τῶν εὐστοχώτερον δύνανται νὰ πραγματευθῶσι περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος καὶ τῆς λαογραφίας τῆς πατρίδος τῶν.

Οἱ ἐκπατρισθέντες τὸ 1922 Θράκες καὶ Πόντιοι καὶ μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῶν ἐν τῇ ἐλευθέρῃ Ἑλλάδι, ἐγκαίρως, τὸ 1928, ἐπελήφθησαν τῆς συλλογῆς καὶ δημοσιεύσεως πολυτίμου γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ὕλικου τῆς ἐγκαταλειφθείσης πατρίδος τῶν εἰς τὰ περὶ οὗτοῦ αὐτῶν, οἱ μὲν Θράκες εἰς τὰ «Θρακικά» καὶ «Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ», οἱ δὲ Πόντιοι εἰς τὰ «Ἀρχεῖον Πόντου», «Ποντιακὰ Φύλλα» καὶ «Χρονικά τοῦ Πόντου». Καὶ ἡ ἐργασία αὕτη συνεχίζεται. Οἱ Μικρασιάται ὁμως ὑστερήσαντες εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτό, μόλις μετὰ δέκα ἔτη, τὸ 1938 ἤρχισαν τὴν ἐκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ τῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Μικρασιατικὰ Χρονικά», εἰς τοὺς τρεῖς ἐκδοθέντας τόμους τῶν ὁποίων ὀλίγα σχετικῶς μετὰ τὴν λαογραφίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐδημοσιεύθησαν.

Οἱ Μικρασιάται, ἐξ ὧν τουλάχιστον γνωρίζομεν, καὶ ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν φαίνεται ὡλιγόρησαν τῆς περισυλλογῆς τοῦ γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ὕλικου τοῦ τοποῦ τῶν ὡς τουλάχιστον ἐξάγεται ἐκ τῆς κατωτέρω ἐκθέσεως τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως ἀναγνωσθείσης ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς 30 Μαΐου 1882 ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς Ἀθανασίου Παπαδοπούλου Κεραμέως (1).

«Στρέψατε ἤδη, κύριοι, τὰ βλέμματα ὑμῶν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος Ἀσίας καὶ τῶν παρακει-

(1) Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος ἐνθ' ἀνωτέρω, τόμ. 10 (1877) σελ. 208.

(1) Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος ἐνθ' ἀνωτέρω, τόμ. 16 (1884) σελ. 313.

μόνων χωρών. Ὁ ἀχανὲς οὐρανὸς χωρὸς, ὃν κατοικοῦσι διακόσιαι μυριάδες ὁμογενῶν, εἶναι διηρημένος εἰς ποικίλους φυσικὰς περιφερείας, ὧν ἕκαστη ἀντιπροσωπεύει διάφορον γλωσσικὸν ἰδιῶμα καὶ παραδόσεις λίαν περιέργους, συμβαλλούσας εἰς τὸν ἡμέτερον ἀγῶνα. Ἐκτὸς τῶν μερῶν τοῦ Πόντου, αἵτινα ἡρευνήθησαν ἱκανῶς, ἐκτὸς ἐλαχίστου μέρους τῆς Βιθυνίας, καὶ τῆς νοτιοῦ ἀκτῆς τῆς Καρίας, οὐδεμία τῶν ἐπιλοίπων ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάσσανος Ἀσίας ἀπέστειλεν ἡμῖν ἄχρι σήμερον τὰς δευτέρας εἰς τὸ Ζωγραφικὸν διαγώνισμα ἐκθέσεις. Ἐκ τοῦ νομοῦ δὲ τοῦ Ἀϊδινίου, ἐν ᾧ ποικίλοι ἰδιωτισμοὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπάρχουσιν (οἷον ἐν Σμύρῃ καὶ τοῖς περικύκλοις, ἐν ταῖς δυοῖς Φωκαίαις, Μαγνησίᾳ καὶ τοῖς πέριξ, ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Νυμφαίου, ἐν τῇ Ἐρυθροῦκῃ Χερσονήσῳ, ἐπὶ τῶν ἀκτῶν καὶ τοῖς μεσογείοις τῆς Καρίας, ἐν τῷ Καϊστερίῳ πεδίῳ, ἐν τῷ τοῦ Μαιάνδρου καὶ ἐν τοῖς ἄνω μερεσὶ τοῖς πέραν τῶν σημείων ἐνθα λήγουσιν αἱ ἐκ τῆς Σμύρνης σιδηροδρομικαὶ γράμμαι) οὐδεμία ἀπολύτως γινώσκειται γλωσσηματικῇ (1) πραγματεία. Προχωροῦντες δὲ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσιατικῆς χερσονήσου ποικίλους ἐπίσης ἰδιωτισμοὺς θέλει ἀπαντήσῃ εἰς ἀπόκεντρα καὶ ὀρεινὰ τινὰ μέρη, ἐν οἷς διεσώθη ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἀπειλουμένη ἤδη νὰ ἐκλίπῃ διὰ παντὸς ὅθεν καὶ μετὰ τοῦ τουρκομανικοῦ στοιχείου ἐπιμειξίας ταῦτα δὲ λέγοντες ἐν οὐμέν τὸ Γκιόλδε τῆς Μαιονίας, μέρη τινὰ τῆς Φρυγίας καὶ τὰ ἐν Καππαδοκίᾳ, Κιλικίᾳ καὶ Παμφυλίᾳ ὀρεινὰ χριστιανικὰ χωρία, ὧν οἱ κάτοικοι ὁμιλοῦσιν ὅλως ἰδιαζόντως, εἰ δὲ ἀπὸ τινων ἐκ τῶν μερῶν τούτων κινδυνεύει νὰ ἀπολεσθῇ διὰ παντὸς ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ, ἀρκεῖ ἴσως νὰ ἀναφῶμεν ὅτι μόνον τὴν οὐ μακρὰν τῶν Κούλων κωμόπολιν Γκιόλδε, ἐν τῇ ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς νεωτέρας γενεᾶς ἐξέλιπεν ὁλοτελῶς ἡ πάτριος γλῶσσα. Ὅτε δὲ πρὸ δύο περὶπου ἐτῶν ἐπεσκέφθην τὴν μεσόγειον αὐτὴν κωμόπολιν, ἦν ἐγίνωσκον ἐξ ἀκοῆς ὡς ἑλληνίζουσιν τῇ φωνῇ, μάλιστα περιέμενον νὰ ἀκροασθῶ ὁμιλίαν τινὰ ἐν τῇ πατρίᾳ γλῶσσῃ μόνον δὲ εὐάριθμοι τινες γράται, ὀλίγων ἡμερῶν βίον μετροῦσαι εἴτι, διασώ-

(1) Γλωσσηματικὸς=ὁ ἀνήκων εἰς ἐξήγησιν ἀγνώστου ἀπρηχαιωμένης λέξεως (Λεξ. Σακελ.).

ζουσι νῦν τὴν παλαιὰν τῆς κωμοπόλεως διάλεκτον, ἥτις, ἐὰν δὲν ἐπέλθῃ φρονεῖς ὅπως ἀνοπτευθῇ διὰ τοῦ σχολείου, ἢ τουλάχιστον, ὅπερ καὶ κυριώτερον ἡμῖν, περισυλλεχθῇ ὑπὸ τινος τῶν ἐν Κούλοις πεπαιδευμένων ἢ διασωζομένη εἴτι καὶ συνιστώσα αὐτὴν ὕλη, ταχέως καὶ ἴσως μετὰ μίαν πενταετηρίδα ὅλως ἐξαφανισθῇ. Διὰ τοῖς λοιπὸν ἐκ πασῶν τῶν ὑπομνησθεισῶν χωρῶν ἐλλείπουσιν ἄχρι τοῦ νῦν πληροφορίαι ἀναγόμεναι εἰς τὸ Ζωγραφικὸν διαγώνισμα; Τίνας ἔνεκεν οἱ ἐν αὐταῖς διδάσκαλοι, λόγιοι, ἱεροὶ καὶ ἱερεῖς, δὲν σπεύδουσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἐθνικοῦ τουτου καθήκοντος, ὅπερ ἐπιβάλλεται παντὶ πεπαιδευμένῳ ὁμογενεῖ, ἤδη μάλιστα ὅτε διὰ τοῦ διαγωνίσματος τούτου (τοῦ Ζωγραφικοῦ) καὶ βραβεῖοι καὶ ἀμοιβαὶ ἀπονέμονται;

Καὶ κατὰ τὸ μετέπειτα μέχρι τοῦ ἐκπατρισμοῦ τῶν Μικρασιατῶν διαρρεῦσαν χρονικὸν διάστημα δὲν εἶναι γνωστὸν ἂν ἔγινε καμμία ἐργασία σχετικῶς μὲ τὴν λαογραφίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διὰ τοῦτο ἐπείγει νὰ γίνῃ συστηματικὴ ἔρευνα ὑπὸ ἀρμοδίων διανοουμένων καταγομένων ἐκείθεν πρὸς ἀποθησαύρισιν καὶ διάσωσιν τοῦ πολυτίμου γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ πλούτου αὐτῆς, ἀλλ' ἵνα γίνῃ τοῦτο ἀποτελεσματικῶς πρέπει ἡ ἐργασία αὕτη νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῆς Ἀκαδημίας, τοῦ ἐπισήμου τούτου ἀνωτέρου πνευματικοῦ κέντρου, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπάρχει Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν εἰδικοῦ περὶ τὰ λαογραφικά, τοῦ κ. Γ. Μέγα.

Ἐλπίζομεν ὅθεν ἡ τελευταίως συσταθεῖσα «Μικρασιατικὴ Ἑστία», ἡ ὁποία μετὰ τῶν κυριωτέρων μελημάτων τῆς ἔθετο καὶ τὴν ἀποθησαύρισιν τοῦ λαογραφικοῦ ὕλικου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας νὰ συνεχίσῃ ἀπροσκόπτως τὸ ἔργον τῆς πρὸς διάσωσιν τῶν λαογραφικῶν μνημείων τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὰ ὁποῖα ἡ πάροδος τοῦ χρόνου καὶ ὁ κατακλυσκὸς τὸν τόπον μὲς ὀθνείας πολιτισμοῦ ἀπειλοῦν νὰ ἐξαφανίσουν. Καὶ αὐτοὶ οἱ Τούρκοι ἀπὸ τοῦ 1929 ἐπέδόθησαν μετὰ ζήλου εἰς τὴν περισυλλογὴν καὶ δημοσίευσιν λαογραφικοῦ ὕλικου τῆς χώρας τῶν εἰς ἰδιαίτερον περιοδικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Halk bilgisi haberleri». Ἐκτοτε ἐξέδωσαν καὶ ἄλλα λαογραφικὰ βιβλία.

ΧΡΥΣ. ΜΥΡΙΑΔΗΣ

ΑΣΧΟΛΙΑΙ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΤΑΥΡΙ

Β'. ΖΩΟΛΟΓΙΚΑ (1)

Τοῦ (Δ.Κ.Π.) ΣΤΑΥΡΙΩΤΗ

Μὲ τὸν ὅρον «Ζωολογικά» χαρακτηρίζονται ἐνταῦθα γενικῶς αἱ ἀσχολίαι, αἱ ὁποῖαι ἀναγόνται εἰς τὸν κύκλον τοῦ ζωικοῦ βασιλείου. Ἀναλυτικώτερον περιλαμβάνονται εἰς τὸ παρὸν θέμα αἱ ἀσχολίαι περὶ τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν πετηνοτροφίαν καὶ τὴν μελισσοκομίαν κα-

θῶς καὶ ὅλαι αἱ σχετικαὶ πρὸς αὐτὰς ἐργασίαι ὅπως λ. χ. τὰ ζωοτεχνικά καὶ πετηνοτεχνικά μέσα, τὰ γαλακτοκομικά εἶδη κλπ. Καταχωροῦνται πρὸς τοῦτοις ὑπὸ τύπον λεξιλογίου τὰ ὀνόματα τῶν διαβιούντων ἐν τῇ περιοχῇ Σταυρί ζώων, πετηνῶν, ἐρπετῶν, ἐντόμων καὶ ἐν τέλει παρατίθενται τὰ ὀνόματα ζώων (βοδιῶν, ἀγελάδων, αἰγῶν, προβάτων, ἱππῶν, σκύλλων, ὀρνίθων καὶ γάτων) καθὼς

(1) Βλέπε πρῶτο μέρος τῆς μελέτης στὸ 11|12 τεύχος σελ. 252.

καὶ κλητικαὶ ἐπιφωνηματικαὶ λέξεις καὶ μόρια, δι' ὧν ἐπιδιώκεται ἡ προσέλευσις ἢ ἡ ἀπομάκρυνσις αὐτῶν.

Κτηνο-τροφία Ὡς ἐλέχθη εἰς τὸ προηγούμενον μας ἄρθρον, ἡ κτηνοτροφία ὑπῆρξεν ἡ πρώτη καὶ κυριωτέρα ἀσχολία τῶν κατοίκων. Τὸ ὄρεινὸν ἐδαφος, ἂν δὲν εὐνοοῦσε τὴν καλλιέργειαν σιτηρῶν, ἦτο προσφορώτατον διὰ τὴν κτηνοτροφίαν. Τὰ χλοερὰ ὄροπέδια καὶ αἱ ἐκτεταμέναι παρόχθιοι κοιλάδες, ποτιζόμεναι ὑπὸ πολλῶν πηγῶν, παρείχον, ἰδίως τὸ καλοκαίρι, ἄφθονον νομὴν.

Διὰ τοῦτο ἡ κτηνοτροφία ἀποτελοῦσε τὸν βασικὸν πόρον ζωῆς ἐν τῇ χώρῃ. Ἐπομένως ἦτο φυσικὸν ὁ πληθυσμὸς νὰ καταγίνεται ἐπιμελῶς εἰς τὴν διατροφήν τῶν ζώων. Εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν ὅποτε ἐλειτουργοῦσαν πολλὰ παρχάρια, ἡ κτηνοτροφία ἀπασχολοῦσε πολλοὺς ἄνδρας. Ἀφότου ὁμως ἤρχισαν νὰ ξηνητεύωνται οἱ ἄνδρες, ὅλαι αἱ κτηνοτροφικαὶ ἀσχολίαι ἀνελήφθησαν ὑπὸ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδιῶν ἀκόμη.

Πλῆθος διατηρουμένων ζώων Κάθε οἰκογένεια ἀναλόγως τῶν ἀγροκτημάτων της καὶ τῶν διατεθειμένων ζωοτροφῶν, διατήρει ἓνα βόδι ἢ ἓν ζεῦγος βοδιῶν, 1—3 καὶ πλέον ἀγελάδας καὶ 5—20 αἰγοπρόβατα. Αἱ πτωχότεραι οἰκογένειαι, πού διεθέτον καὶ ὀλιγωτέρας ζωοτροφίας, διατήρουν μόνον γαλακτοφόρα ζῶα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀπαραίτητα διὰ τὴν συντήρησίν των.

Ἐπαγγελματίαι κτηνοτρόφοι ὑπῆρξαν ὀλίγοι. Τοιοῦτοι ἀναφέρονται ὁ Παναεὺς ἁγᾶς, ὁ Τσάκων καὶ ὁ Σαλίχ'ς εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν ἅπαντες. Εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν μέχρι ἡμῶν δὲν συναντῶμεν εἰδικοὺς κτηνοτρόφους ὡς ἐν Ἑλλάδι οἱ σαρακατσαναῖοι καὶ οἱ βλάχοι.

Παρχάρια Αἰτία τοῦτου ὑπῆρξεν ἡ κατάργησις τῶν Παρχαρίων, δηλ. τῶν θερινῶν βοσκοτόπων, ὅπου ἐστήνοντο πρόχειροι ποιμενικαὶ καλύβαι καὶ μάνδραι διὰ τὰ ποίμνια τῶν αἰγοπροβάτων καὶ τὴν ἀγέλην τῶν μεγάλων ζώων καὶ ὅπου διέμενον ταῦτα ἐνόσφ' ἐπέτρεπον αἱ καιρικαὶ συνθῆκαι (Ἀπὸ 21ης Μαΐου μέχρι 15ης Αὐγούστου ἢ 14ης Σεπτεμβρίου).

Ἐπειδὴ τὸ «περὶ παρχαρίων» θέμα εἶναι ἀρκετὰ ἐκτεταμένον, περιοριζόμεθα ἐνταῦθα μόνον εἰς τὰς κτηνοτροφικὰς ἀσχολίας, πού ἐλάμβανον χώραν εἰς τὰ παρχάρια, ἐπιφυλασσόμεθα δὲ νὰ ἐπανέλθωμεν ἐκτενῶς ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦτου εἰς εὐθετώτερον χρόνον.

Τὰς ἐργασίας εἰς τὰ Παρχάρια (περιποιήσεις, ἄρμεγμα, δρουβάνισμα, μεταφορὰ κλπ.) ἐξετέλουν γυναῖκες καλούμεναι ρομάννες. Τὰ ζῶα ὠδηγοῦντο εἰς τὴν βοσκήν ὑπὸ τῶν βοσκῶν. Δὲν ἔλειπον καὶ οἱ ποιμενικοὶ σχύλλοι (τδοπανόδκυλλα).

Τὸ ἄρμεγμα ἐγένετο πρωτὶ καὶ βράδυ. Ἐλάμβανε χώραν σὲ εἰδικὸ μέρος διὰ τὸ ἄρμεγμα τὸ λεγόμενον «περᾶ». Ἐκεῖ ἀντὶ καθισμάτων ἦσαν τοποθετημέναι εἰς δύο παραλλήλους σειρὰς μικραὶ πέτραι, ἐπὶ τῶν ὁποίων καθήμε-

ναι αἱ ρομάννες ἢ μία ἀπέναντι τῆς ἄλλης, ἄρμεγαν, τὰ διὰ τοῦ ἀναμεταξύ των σχηματιζομένου διδρόμου διερχόμενα αἰγοπρόβατα.

Τὸ πρωῒνὸν ἄρμεγμα ἐλέγετο *πριζ' νάρ'* (πρωῒζ' νόν), τὸ δὲ ἀπογευματινὸν ἢ ἑσπερινὸν «βραδιζ' νόν».

Ράτσα ζώων Ἐπικρατοῦσα ράτσα μεγάλων καὶ μικρῶν ζώων ἦτο ἡ ἐγχώριος. Διὰ τῆς διασταυρώσεως ὁμως αὐτῆς μὲ ξένας ράτσας ἐπατεύχθη ράτσα ἀγελάδος μικροσώμου, ἀλλὰ πολὺ γαλατερῆς. Τὰ πλατύουρα καὶ παχύουρα πρόβατα, οὐλούδα ἐπιτοπίως λεγόμενα, δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ζήσουν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Παρυάδρου. Διὰ διασταυρώσεως τοῦτων μετὰ τῆς ἐγχωρίου ράτσας, προήλθε νέα τοιαύτη ἡμιπλατύουρος καὶ γαλακτοφόρος. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ὁ ἀριθμὸς τῶν αἰγῶν ἡλαττώθη πολὺ, ἠύξθη δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν προβάτων καὶ τῶν μεγάλων ζώων. Τοῦτο ἐπαβλήθη ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς προστασίας τῶν φυτειῶν καὶ γενικῶς τοῦ πρασίνου ἀπὸ τὰς καταστροφάς, τὰς προερχομένας ἀπὸ τὰς αἰγας.

Ἡ διατροφή τῶν κατοικιδίων ζώων κατὰ τὸν χειμῶνα ἀπασχολοῦσε σοβαρῶς τοὺς χωρικοὺς. Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ Σεπτεμβρίου μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Μαΐου τὰ ζῶα ἐκλείοντο εἰς τοὺς σταύλους. Ἡ περιοχὴ ἐκαλύπτετο ἀπὸ παχὺ στῶμα χιόνος. Κατ' ἀνάγκην τὰ ζῶα ἐτρέφοντο ἀπὸ τὰ ἀποθέματα τῶν χορτῶν, φύλλων (γαζᾶ) καὶ ἀχύρων, τὰ ὁποῖα περισυνελέγησαν εἰς τὸν ἀχύρωνα.

Διαχείμασις Γενικῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοικιδίων ζώων ἐλαττώνεται κατὰ τὸ φθινόπωρον. Κάθε οἰκογένεια διατηροῦσε τόσα ζῶα, ὅσα θὰ ἤμποροῦσε νὰ διαθρέψῃ τὸν χειμῶνα. Τὰ στείρα ἢ ἀκατάλληλα καὶ τὰ ἡλικιωμένα (γεροντικά) ἐπωλοῦντο διὰ τὰ σφαγεῖα τῶν πόλεων ἢ ἐσφάζοντο ὑπὸ τῶν ἰδιοκτητῶν των. Εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν τὸ κρέας ἀλατιζόμενον ἢ μετατρεπόμενον εἰς γαβουρμὰν (καβουρμὰ) ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς οἰκογενείας.

Ἐνταῦθα κατὰ τὸ φθινόπωρον.

Αἱ αἰγες ἐστέλλοντο «Κατέφορα σὸ χεῖμαδιόν» δηλ. εἰς τὸν κατήφορον στὰ χαμηλά, πρὸς διαχείμανσιν. Ἐκεῖ ὁ χειμῶν ἦτο ἡπιώτερος καὶ ἤμποροῦσαν νὰ ἐξέρχωνται διὰ βοσκήν. Ἐτρέφοντο δὲ μὲ χλωρὰ κλαδεμάτα (βλ. λ.) πεύκης ἢ ἐλάτης, τὰ λεγόμενα τδίκουτα.

Ἡ περιποίησις τῶν κατοικιδίων ζώων εἰς τοὺς σταύλους καὶ εἰς τὰ Παρχάρια ἦτο ἀσχολία τῶν γυναικῶν κυρίως. Ἦτο δὲ ἀσχολία πολύμορφος. Αἱ γυναῖκες ἐσπόγγιζαν τὰ μαντρία καὶ μετέφερον τὴν κοπρίαν εἰς τοὺς ἀγρούς ἢ τοὺς κήπους μὲ τὸ κοπροκάλαθον. Ἄρμεγαν τὰ γαλακτοφόρα ζῶα, ἐστράγγιζαν τὸ γάλα, ἐφτειαναν τὸ ξύγαλα, ἐδρουβάνιζαν καὶ κατεσκεύαζαν τδ'ορτάνα καὶ τὰ κοιλίδα.

Ἐχοῦδκωναν τὰ μεγάλα ζῶα, ἐβγαζαν τὰ

σάχια, ἔχτιζαν τὰ κουδκούρρα καὶ ἐν γένει ἐτάγιζαν, ἐπόειζαν, ἐλημερνίαζαν. ἔχτένιζαν καὶ ἐκαθάριζαν αὐτά.

Ἡ φύλαξις τῶν ζώων κατὰ τὴν βοσκήν ἦτο ἔργον τῶν ἀνδρῶν. Φύλαξις τῶν ζώων. Δὲν ἀπεκλείετο ὁμως τὴν ἐργασίαν αὐτὴν νὰ ἐκτελοῦν καὶ γυναῖκες καὶ παιδιὰ. Συνήθως ἡ φύλαξις ἀνετίθετο εἰς ἐναγγεληματίας βοσκούς ἢ βουκόλους. Οὗτοι κατ' ἔθιμον ἀνελάμβανον ὑπηρεσίαν μετὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου (23 Ἀπριλίου) μέχρι τ' Ἀσσερῆ (15 Αὐγούστου) ἢ μέχρι τοῦ Σταυροῦ (14 Σεπτεμβρίου), ἡμέραν τῆς παντελοῦς διαλύσεως καὶ ἐρημώσεως τῶν Παρχυρίων. Ἡ ἀμοιβὴ τῶν βοσκῶν ἦτο εἰς χρῆμα σπανίως δὲ εἰς εἶδος.

Εἰς τὰς ἐνορίας, πρὶν ἀναλάβουν τὴν φύλαξιν τῶν ζώων οἱ ἐπαγγελματῖαι βοσκοὶ ἢ βουκόλοι ἢ εἰς περιπτώσιν ἐλλείψεως τοιούτου, τὰ ζῶα μικρὰ ἢ μεγάλα ἐφυλάττοντο καὶ ὠδηγοῦντο εἰς τὴν βοσκήν ὑπὸ τῶν κατοίκων μὲ τὴν «λαχίδα» δηλ. μὲ τὴν σειρὰν καὶ ἐκ περιτροπῆς ὑπὸ τῶν ἰδίων χωρικῶν. Ἡ λαχίδα ὠρίζετο κατ' ἔθιμον καὶ εἶχε βάσιν τὸν ἀριθμὸν τῶν ζώων δηλ. ὃ ἔχων ἐν μόνον ζῶον ἐφυλάττε τὴν ἀγέλην ἢ τὸ ποιμνιον μίαν μόνον ἡμέραν, ὃ ἔχων 2 ζῶα ἐφυλάττε δύο ἡμέρας κ. ο. κ. Τοιοῦτοτρόπως κάθε οἰκογένεια ὑπερχρεοῦτο νὰ φυλάξῃ τὸ ποιμνιον τῶν αἰγοπροβάτων ἢ τὴν ἀγέλην τῶν μεγάλων ζώων τόσας ἡμέρας, ὅσα αἰγοπρόβατα ἢ ὅσα μεγάλα ζῶα εἶχε.

Κάθε συγγενολογί μιάς ἐνορίας ἐφυλάττε χωριστὰ τὰ ζῶα του. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον συνέβαινε νὰ φυλάττουν τὰ ζῶα μιάς ἐνορίας 4—8 παιδιὰ (ἀγόρια καὶ κορίτσια) ἢ νέοι καὶ νεάνιδες.

Ἡ λαχίδα ἔπαυε αὐτομάτως εὐθύς ὡς ἀνελάμβανε τὴν ἐργασίαν ὁ βοσκός. Τὸ ἔθιμον τῆς λαχίδας διατηρεῖτο καὶ διὰ τὴν διατροφήν τοῦ βοσκῆ ἐὰν ἦτο ξένος. Κάθε οἰκογένεια ἐτροφοδοτοῦσε τὸν βοσκὸν τόσας ἡμέρας ὅσα ζῶα κατεῖχε. Ὅταν ἐξητελεῖτο ἡ σειρὰ τῶν οἰκογενειῶν ἐπανήρχιζε ἡ λαχίδα πάλιν ἐξ ἀρχῆς.

Μία ἀπὸ τῶς κυριωτέρας ἀσχολίας τῶν κτηνοτρόφων εἶναι τὸ ἄλμεγμα. Τὸ ἄρμεγμα ἦτο κυρίως ἔργον τῆς οἰκοδοσποίνης. Ἀνετίθετο ὁμως καὶ εἰς ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας (μεγαλύτερη ἀδελφή, νύμφη κ.λ.π.).

Τὰς ἀγελάδας καὶ τὰ γιδοπρόβατα ἄρμεγαν μέσα εἰς τὸ παρχάτ' ἢ τὸ ἄλμεχτέρ' καὶ ἀμέσως ἐκόλλιζαν ἢ ἐδίν'ναν ἢ ἐβυζάλιζαν τὰ μουσχάρρα, τ' ἄρνια καὶ τὰ κορίττα. Ἐπειτα ἀπεχώριζαν τὰ μικρὰ καὶ ἐτακτοποιοῦσαν αὐτά, ἐγκλείοντες τὰ μὲν ἄρνια καὶ ἐρίφια εἰς τὸ «ἀρνοστάλ» τὰ δὲ μοσχάρια εἰς τὸ «μουδκενάρ».

Ἀκολούθως διύλιζαν (ἐστράγγιζαν) τὸ γάλα μὲ τὸ ὕλιστέρ', ἔβραζον καὶ τὸ ἐπηζον ξύγαλα (γιαούρτι). Εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ

βρασμένου γάλακτος ἐσηματίζετο παχὺ στρώμα καϊμακίου, (γαλατὶ' σίρ'). Ὅμοιον ἐσηματίζετο καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γιαούρτης (ξυγαλί' ἢ κοβλακί' σίρ').

Ὅμοιος αἱ γυναῖκες κατεγίνοντο εἰς τὴν παρασκευὴν διαφόρων ἄλλων γαλακτοκομικῶν προϊόντων ὡς λ. χ. τὸ μιντσίν, τὸ στυπαμάτ', τὸ τάν', τὸ παδκιτάν', τὸ τδοκαλίκ' ἢ ὕλιστόν, τὰ τδορτάν' καὶ τὸ βούτυρον.

Ὅλως ἰδιαιτέραι φροντίδες καταβάλλονται εἰς τὸ δρουβάνισμα, δηλ. τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ βουτύρου ἀπὸ τοῦ ξύγαλα. (*)

Τὸ πετάλωμα ἦτο ἐν χρήσει διὰ τὰ ἐργαζόμενα ζῶα. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἀγελάδες ἐπεταλῶνοντο. Τὸ σύστημα τοῦτο ἦτο εὐεργετικώτερον διὰ τὰ μεγάλα ζῶα, διότι ἐπροστάτευε τοὺς πόδας των κατὰ τοῦ πετρώδους ἐδάφους καὶ ἀπεφεύγετο τὸ ταπάχ' (ἀφθώδης πυρετός) ἀσθένεια προκαλοῦσα πληγὰς καὶ ρωγμὰς εἰς τὰς χηλάς των. Τὰ ζῶα τὰ ὅποια διέμενον κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας εἰς τὰ παρχάρια δὲν εἶχον ἀνάγκην πεταλώματος, διότι τὸ ἔδαφος ἦτο μαλακὸν ἐπειδὴ ἦτο σκεπασμένον μὲ χόρτα καὶ πρὸ πάντων μὲ ζυγούδα (βελονόφυλλον χόρτον).

1) Ἐπιστεύετο ὅτι τὰ ζῶα παθαίνουν ἀπὸ βασκανία. Ὡς ἀντιφάρμακον ἦτο ἐν χρήσει τὸ γήτεμαν. 2) Δὲν ἐπετρέπετο εἰς ξένον, νὰ κοιτάξῃ τὸ γάλα μέσα εἰς τὸ ἄλμεχτέρ' διότι θὰ βάσκανε τὰ ζῶα.

3) Ὅταν τὰ γαλακτοφόρα ζῶα ἐτρωγον «κιμιγιά» (μυθικὸ φυτὸ) ὅλο τὸ γάλα των μετεβάλλετο εἰς βούτυρον. Δὲν ἐπετρέπετο τὸ μυσεῖκὸν νὰ ἀνακοινωθῇ εἰς κανένα, διότι ἀμέσως τὸ ζῶο, τὸ ὅποιον ἔφαγε τὸ μυθικὸ χόρτον θὰ ψοφοῦσε.

4) Ἀπὸ τὸ πέταγμα τῆς ὁρδοῦς ἢ ὁρδοταίνας (μυθικὸ πουλὶ) κατελάμβανεν ἐν θὰ γίνῃ καλὴ ἐσοδεία.

5) Ἡ βροχὴ τῆς πρωτομαγιάς, ἡμποροῦσε νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς κόλλισμαν (μαγιά) γιὰ ξύγαλα-γιαούρτη.

6) Τὴν 1ην Μαΐου (Στάμαν Καλομηνῆ) τὸ πρῶτὸ πολὺ ἐνωρὶς ἢ περιποιουμένη τὰ ζῶα, κατέβαινε στὸν σταῦλο καὶ χτυπῶντας ἐπὶ τῆς ράχους τῶν ζώων, ἐξόρκιζεν αὐτὰ νὰ «ἀλλάξ'» νὰ εἰς τὸ χούϊν ἄτουν», «νὰ γεννοῦν θελ'κά», «νὰ ἔχ'νε πολλὰ γάλαν» κ. τ. ε.

7) Ἐθεωρεῖτο ἀμαρτία, τὸ ζέξιμο ἀγελάδος.

3) Τὴν παρομονὴν τοῦ Ἀγ. Κωνσταντίνου (20 Μαΐου) ἐχαράσσοντο τὰ οἰκογενειακά σημάδια ἐπάνω εἰς τὰ ἄφτια τῶν ζώων. (κόψιμο ἄκρου, ἀνοιγμα μικρῆς τρύπας, τομὲς διάφορες κ. τ. λ.).

(*) Σχετικὰς λεπτομερείας βλέπε μελέτην τοῦ Ἰ. δίου Ποντ. Φύλλα, ἔτος Β', ἀριθ. τεύχους 16, σελ. 192—194.

Πτηνο-
τροφία

Ούδεμία ειδική εργασία άπασχο-
λοῦσε τοὺς χωρικοὺς ὅσον ἀπορᾶ
τὴν πτηνοτροφίαν. Ἐθεωρεῖτο ἡ
σχολία ἀνωφελής, ἐφόσον συνεπὴ-
γετο ἔξοδα διατροφῆς κατὰ τὸν βα-
ρὺν καὶ μακροχρόνιον χειμῶνα. Ἐκτὸς τούτου
αἱ ὀρνίθες προξενούσαν μεγάλας ζημίας εἰς
τοὺς λαχανοκήπους. Ἀρκεταὶ οἰκογένειαι δια-
τηροῦσαν 3—10 ὀρνίθες καὶ ἓνα πετεινὸν καὶ
τοῦτον ὄχι διότι ἦτο ἀπαραίτητος διὰ τὰς
ὀρνίθας, ἀλλὰ διὰ πετεινομαχία, ἡ ὁποία προ-
ξενούσε μεγάλην εὐχαρίστησιν εἰς τοὺς χωρι-
κοὺς. Τὰ παραγόμενα ἄβγά μόνις ἐπαρκοῦσαν
διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων. Τελευταίως ἡ
μεγάλη ζήτησις ἄβγῶν, ὑπὸ τῶν παραθερι-
ζόντων ἐν Σταυρί Τραπεζουντίων, προώθησε
τοὺς χωρικοὺς νὰ στρέψουν τὴν προσοχὴν
τῶν πρὸς τὸν κλάδον αὐτὸν τῆς γεωργίας.

Μελισσο-
κομία

Ἄν καὶ ἡ μελισσοκομία εὐδοκι-
μοῦσε ἐν Σταυρί, ὀλίγοι χωρικοὶ
κατεγίνοντο μὲ τὴν εὐχάριστον
αὐτὴν ἀπασχόλησιν. Ὡρισμένοι
ἐξ αὐτῶν διατηροῦσαν «μελισσο-
νάρι» καὶ κατεῖχον ἐκ πείρας μικρὰς μελισ-
σοκομικὰς γνώσεις διὰ νὰ περιποιῶνται με-
λισσια.

Ἀσχολίαι αὐτῶν ἦσαν ὁ καθαρισμὸς τῶν
ἐγχωρίων κηπευτῶν (εὐρωπαϊκὰ δὲν ὑπῆρχον),
ἡ περισυλλογὴ τῶν ἀφροσμῶν καὶ ἡ ἐγκατά-
στασις αὐτῶν εἰς νέας κυψέλας, ὁ τρυγητὸς
καὶ ἡ τακτοποίησις διὰ τὴν διαχείμασιν.
Κατὰ τὴν διαχείμασιν αἱ κυψέλαι μετεφε-
ροντο ἐντὸς ὀρωμάτων, ἀφοῦ προηγουμένως
ἐκλείοντο ἐρμητικῶς ὅλας αἱ τρύπαι διὰ κό-
πρου.

Οἱ μελισσοκόμοι (πρακτικοὶ) μὴ ἔχοντες
ἐπαρκεῖς γνώσεις μελισσοκομικὰς ἐγίνοντο αἰ-
τιοὶ τῆς καταστροφῆς τῶν μελισσῶν, λίαν εὐ-
φυῶς δὲ ἀπέδιδον τοῦτο εἰς τὴν βασκανίαν.
«Τὰ μελεσσίδα ἐνεβζῆαν (βοήσαν) ἄσ-
ο' ὁμάτ'».

Ἐπίσης καὶ ὅταν προσεβάλλοντο ἀπὸ κηρό-
σκωρον δὲν ἐγνώριζον τὰ μέσα τῆς περιστο-
λῆς τοῦ κακοῦ. Καὶ τοὺς ἀφροσμοὺς πολλάκις
δὲν ἠδύναντο νὰ περισυλλέξουν. Τοὺς ἀφηναν
νὰ καταστραφοῦν ἢ νὰ φύγουν μακράν.

Ἐπὶ τὸν πολλὰ μελιτοφόρα φυτὰ (μελισσο-
χόρταρον, θύμυρον, ρήγανη, τριφύλλι κλπ.)
ἀπὸ τὰ ὁποῖα προήρχετο ὡραῖον εὐώδες μέλι.
Ἐπὶ τὸν ὁμοῦ καὶ τσιφίν (βλ. λ.) ἀπὸ τὸ ὁ-
ποῖον προήρχετο τὸ παλαιὸν μέλι (βλ. λ.). Διὰ
νὰ ἐμποδίσουν οἱ μελισσοκόμοι τὰ μελισσια
διὰ νὰ μὴ συλλέξουν μέλι ἀπὸ τὸ τσιφίν, κα-
τέστρεφον ἐγκαίρως τὰ ἄνθη του.

Ὁ τρυγητὸς ἐγίνετο τὴν νύκτα μὲ καπνὸν. Ἐ-
νοίγετο ὀπισθεν ἡ κυψέλη καὶ ἀφαιρεῖτο τῇ βο-
ηθείᾳ καπνοῦ, τὸ μέλι μέχρι τοῦ σταυροῦ. Ἐπει-
τα αἱ μελοκηρήθραι ἐθερμαίνοντο ἐντὸς μεγά-
λου χαλκίνου λέβητος καὶ ἐστραγγίζοντο εἰς τὸ
«μελοπάν» μὲ νερὸν καὶ παρήγετο τοιοῦτοτρό-
πως τὸ μελοπλάκμαζον (βλ. λ.), τὸ ὁποῖον κατ'
ἐθίμον διενέμετο εἰς τοὺς γείτονας διὰ νὰ μὴ
«ὀμματίζῃ» τὸ μελεσσίδα.

Ἐν τέλει τὸ ἀκάθαρτον κερὶ ἔβραζε μὲ ἄ-

φθονο νερὸ καὶ ἐστραγγίζετο εἰς τὸ «κεροπάν».
Αἱ ξένοι ὕλαι συνεκρατοῦντο εἰς τὸ παννὶ καὶ
τὸ ταθαρό κερὶ ἔτρεχε μέσα σὲ εἰδικὸν δο-
χεῖον. Ἐκεῖ πηγνυόμενον ἐλάμβανε τὸ σχῆμα
τοῦ δοχείου. Τὸ καθαρὸν μέλι ἐφυλάττετο
μέσα εἰς τὸ μελοπίθαρν.

Δὲν ἐπετρέπετο νὰ μετρήσῃ κανεὶς
ἑθίμα τὰς κυψέλας. Δὲν ἐπετρέπετο νὰ
στέκεται κανεὶς καὶ νὰ βλέπῃ τὰς
μελισσας ἐργαζομένας.

**Λαϊκαὶ δοξασίαι καὶ παροιμίαι γύρω
ἀπὸ τὴν μελισσοκομίαν.**

1) Τ' Ἀεργί' τὴν ἡμέραν τὸ μελεσσίδ'
πα' κ'ι κάμν' (δοξασία).

2) Τ' Ἀεσοφίας τὸν πλάνον τὰ μελεσ-
σίδα ἐδῶκαν (δοξασία).

3) Ἀμον μελεσσίδ' κάμ' (παροιμία).

4) Νὰ τρώς τῇ μελεσσίδι' τὸ σκατόν.
(εὐθυμολογία).

5) Ὁ ζαρνμάτ'ς, τὸ κοτσὸν τὸ μελεσ-
σίδ' ἄτ' πα ἐγνωρίζ'. (παροιμία).

Λεξιλόγιον.

α) Ζωοτεχνικὰ-κτηνοτροφικὰ.

Ἀζούλι(γ)ον (τό)= 1) τὸ μὴ στριμμέ-
νον 2) τὸ μὴ εὐνουχισμένον ζῶον.

αἷα (ἡ)=τὸ μεταξὺ τῶν τριχῶν τῆς αἰ-
γὸς μερινὸ μαλλί, τὸ τιφτίκι.

αἷατένεν (τό)=τὸ καμωμένο ἀπὸ αἷαν,
τὸ τιφτικένιο.

αἰίδι' μάλα(ἡ)=ἡ ψώρα τῆς αἰγός.

ἀλμε(γ)άδ' (τό)=τὸ ἀρμεγόμενον ζῶον,
τὸ γαλακτοφόρον.

ἀλμέγω=ἀρμέγω.

ἀλμεχτέρ' (τό)= τὸ δοχεῖον γιὰ τὸ ἀρ-
μεγμα, ἡ καρδάρια.

ἄλοτιδ'ίνα ἢ ἄλοτιστέρ' (ἡ)=μεγάλῃ
πέτρα ἢ λίθινῃ πλάκα μὲ εὐρεῖαν ἐπι-
φάνειαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐδίδετο ἁλάτι
εἰς τὰ ζῶα.

ἄλοτιστέρ' (τό)= μέσον δι' οὗ προσε-
φέρετο εἰς τὰ ζῶα τὸ ἁλάτι.

ἀνάλμεχτον (τό)=τὸ μὴ ἀρμεγμένο.

ἀπορρεπιδέκεται, λέγεται ἐπὶ θηλυκοῦ
ζώου ὅταν βγάξῃ ἀπὸ τὰ γεννητικὰ
του ὄργανα ἱεῶδεις σῦσις κατὰ τὸν
ὄργανισμὸν τῆς γενετισίου ὁρμῆς ἢ κα-
τὰ τὸν τοκετόν. (Ἀπ' τό: ρῦπος=ἀκα-
θαρσία).

ἀρναπούτσ'κον (τό)= ἀρσενικόν. Ἀ-
παντᾶται μόνον εἰς αἰνιγμα.

ἀρνικόν (τό)=ἀρσενικόν.

ἀρνιστίν (τό)= νεαρὴ προβατίνη πού

γεννᾶ μόλις μπαίνει εἰς τὸ β' ἔτος τῆς ἡλικίας τῆς.

ἀρνομάλλ' (τὸ)=τὸ μαλλὶ τοῦ ἀρνίου.
ἀρνομάννα (ἡ)=1) μάννα ἀρνίου 2)
μτφ. ἡ γυναῖκα, ποὺ περιποιεῖται κα-
λὰ τὰ παιδιὰ τῆς 3) τύπος ἐκτρέφων
πολλὰ καὶ καλὰ ἀρνιά· πρβλ. ἀρνοτόπ'
(τὸ) βλ. λ.

ἀρνοστάλ' (τὸ)=γωνία τοῦ στάβλου,
περιφραγμένη μὲ σανίδια, χρησιμεύ-
ουσα ὡς διαμέρισμα διαμονῆς τῶν
ἀρνίων, λέγεται καὶ ἀρνί' σταλὶν (τὸ)
βλ. λ.

ἀρνοτόπ' (τὸ)=τόπος ἐκτρέφων πολλὰ
ἀρνιά 2) διαμέρισμα γιὰ ἀρνιά.

ἄχούρτζ (ὁ)=ἡ ἀγέλη, τὸ κοπάδι τῶν
μεγάλων ζώων.

ἄχωνάρ' (τὸ)=μεγάλο χωνὶ γιὰ νὰ βάλ-
λουν τὸ ξυγαλα στὸ δουρβάνι βλ. λ.

βαρέλ' (τὸ)=βαρέλι ἀνοικτὸν ἀνωθεν,
ἐντὸς τοῦ ὁποῦ συνελέγεται τὸ πρὸς
δουρβάνισμα ξύγαλαν,

βουτουροβάρελον (τὸ) = βαρέλι γιὰ
βούτυρο, συν. τούπ'.

βούτορον (τὸ) καὶ ἄλλαχοῦ βούτερον
(τὸ)=τὸ βούτυρο.

γάλαν (τὸ)=τὸ γάλα.

γαλατερόν (τὸ)=τὸ δοχεῖον γάλακτος,
γαλατοδοχεῖον,

γαλατάρ'κον ἢ γαλατάρ' (τὸ)=τὸ πα-
ράγον πολὺ γάλα.

γεννούλ' (τὸ)—τὸ ζῶο ποὺ ἐγέννησέ.

γερίν' (τὸ)=ἡ κλουβωτὴ πόρτα τῆς μάν-
δρας κλπ.

γιαῖλίμ' (τὸ) λ. τ. yaylīm,=ὁ βοσκότο-
πος, ἡ νομή.

γναφίν (τὸ)=ὁ γνάθος, ἡ σιαγόνα.

γολγόν (τὸ)=σφαιρικὰ κουδουνάκια,
ποὺ κρεμοῦν στὸ λαίμυρ τῶν ζώων ἢ
στὰ δουκάλια (βλ. λ.) τῶν ἀλόγων.

γουβίν καὶ γουρνίν (τὸ)=γοῦρνα τοῦ
νεροῦ γιὰ νὰ πιοῦν τὰ ζῶα.

δέμαν (τὸ)=σχοινίον μὲ τὸ ὁποῖον δέ-
νουν ζῶα κλ.

δικούρ' (τὸ)=τὸ μαλλὶ τῆς δευτέρας
κουρᾶς τῶν προβάτων.

δικουρίτσα (ἡ)=ἡ δις κουρευθεῖσα προ-
βατίνα.

δίλαβον (τὸ)=χάλκινο καζάνι μὲ δυὸ
χερούλια συν. χαλκόν (τό).

δουκάλ' (τὸ)=1) ἡνίον 2) καπίστρι,
χαλινάρι.

δουκαλεύω=ὠδηγῶ ζῶον μὲ τὸ χαλι-
νάρι.

δουμάκ' (τὸ)=[ἀρχ. δημός], τὸ λιπὸς
ἢ ἡ λιπώδης οὐρὰ τοῦ προβάτου.

δρουβάγκ' ἢ δρουβάν' (τὸ)=κάδος βα-
ρελοειδὴς χρησιμεύων διὰ τὴν ἔξαγω-
γὴν τοῦ βουτύρου, συν. ξυλίγκ' (τὸ),
δρουβανίζω καὶ σπανίως ρδουβανίζω
=χτυπῶ τὸ γιαούρτι μέσα στὸ δρου-
βάνι, γιὰ νὰ χωριστῇ τὸ βούτυρο.

ἐμπροστία (ἡ)=εἰς τὴν πυροστιά. Ἐ-
πάνω εἰς αὐτὴν τοποθετοῦν τὰ σκεύη
ἢ τὸ δίλαβον καὶ κάτω ἀνάμεσα στὰ
πόδια τῆς καίει ἡ φωτιά.

ἐγέρ' (τὸ) λ. τ. eyer=ἡ σέλλα.

ζεγκλίν (τὸ) λ. τ. üzenği=ὁ ἀναβολεύς,
ἐξ οὗ ζεγκοπατῶ—πατῶ στὸν ἀναβο-
λέα τῆς σέλλας.

ζευνίδ' ἢ ζιννίδ' (τὸ)=τὸ μυῶδες μέρος
τοῦ τραχήλου τῶν ἀροτριώντων ζώων,
ὅπου τοποθετεῖται ὁ ζυγός.

ζουλιζω, 1) στρίβω 2) εὐνουχίζω.

ζουλιχτής (ὁ)=ὁ εὐνουχίζων.

ζούδκοινον ἢ ζώδκοινον (τὸ)=τὸ σχοι-
νὶ τῶν ζώων.

θελ'κόν (τὸ)=τὸ θῆλυ, τὸ θηλυκόν.

ῥόγαλαν (τὸ)=ἀνθόγαλο, ἡ ἀφρόκρε-
μα τοῦ γάλακτος.

θρύμδα (τά)=ἀποτρίμματα ξηρῶν χόρ-
των ἢ φύλλων.

ιθάκ' (τὸ)=τὸ μαστάρι τῶν ζώων.

καθάριση (ἡ), [ἐπὶ ζώων]=ὁ πλακοῦς,
ἐπὶ γυναικῶν συντρόφ' (τὸ). Ἐν
Θράκη λέγεται ὕστερον ἢ ἀκλωθον (τὸ).

καῖμάκ' (τὸ)=1) ἡ κρέμα τοῦ βρασμέ-
νου γάλακτος. συν. γαλατί' σίρ' 2) ἡ
κρέμα τοῦ γιαγουρτιοῦ, συν. κοβλα-
κί' ἢ ξυγαλί' σίρ'.

κάλ' (τὸ)=τὸ σύνολον τῶν μαλλιῶν τῆς
κουρᾶς ἑνὸς προβάτου

καλύβ' (τὸ)=1) καλύβα, χαμόσπιτο, 2)
ἡ ποιμενικὴ καλύβη τῶν παρχαρίων.

καπίστ' (τὸ)=ἡ νεαρὴ ἀγελάδα ποὺ γεν-
νᾶ κατὰ τὸ β' ἔτος τῆς ἡλικίας τῆς.

καρσάν' (τὸ)=μονοκόμματη γλυπτὴ
σκάφη, σχήματος ὀρθογωνίου ἢ στρογ-
γύλου.

κελλάρ' (τὸ)=ἡ ἀποθήκη τροφίμων ἢ
λιχουδιῶν, τὸ κελλάρι.

κεμέρ'κον (τὸ)=τὸ ζῶον, ποὺ ἔχει ἐπὶ
τῆς ράχεώς του εὐρεῖαν λωρίδα λευ-
κοῦ τριχώματος.

κέρατον (τὸ)=τὸ κέρατον.

κερβάν' (τό)=τὸ καρβάνιον.
 κερπᾶ (ή)=γενικῶς τὸ θηλυκὸν ζῶον, ποὺ συλλαμβάνει καὶ γεννᾷ πρὶν φθάσει εἰς τὴν κανονικὴν του ἡλικίαν.
 κλαδεμάτ' (τό)=1) τὸ κατάλληλον διὰ κλάδευμα 2) τὰ φυλλωμένα κλαδάκια δένδρων, τὰ ὅποια κοπτόμενα καὶ ἀποξηραίνόμενα ἐχρησίμευον ὡς τροφὴ τῶν ζῶων διὰ τὸν χειμῶνα.
 κλογκλόζα (τά)=μικρὰ τεμάχια κόπρου, συγκρατούμενα στερεῶς ἐπὶ τῶν μαλλίων τῆς κοιλίας ἢ τῆς οὐρᾶς τῶν προβάτων.
 κοβλάκ' (τό)=ξύλινο κυλινδρικὸ δοχεῖο μὲ σκέπασμα γιὰ νὰ βάζουν εἶδη γαλακτοκομίας.
 κοιλάκ' (τό)=ξύλινον κυλινδρικὸν δοχεῖον ἀβαθεὺς καὶ πλατύστομον μὲ δυὸ χερούλια. Μέσα σ' αὐτὸ προσφέρεται εἰς τὰ ζῶα πλυμὶν βλ.λ.
 κοιλιδ' (τό)=ἀσκὸς ἀπὸ στόμαχον αἰγὸς ἢ προβάτου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀπεξηραίνεται ξύγαλαν ἢ ὕλιστον ἐν εἶδη ξηροῦ τυροῦ, συν. πάρκ'.
 κόλλισμαν (τό)=ἡ μαγιά τοῦ γιαουρτιοῦ.
 κολλιστέρ' ἢ κολλιχτέρ' (τό)=εὐρύστομο χαμηλὸ κοβλάκι, μέσα στὸ ὁποῖον πῆζεται τὸ γάλα γιὰ ξύγαλα-γιαούρτι.
 κολοβάννα (ή)=τὰ πισινὰ τοῦ σώματος (ζώου ἢ ἀνθρώπου).
 κόμ' (τό)=μικρό, χαμηλὸ διαμέρισμα τοῦ σταύλου.
 κοπρί(φ)ταρον (τό)=τὸ φτιάρι μὲ τὸ ὁποῖον μαζεύουν τὴν κοπριά,
 κοπροθέκα (ή)=ὀγκώδης σωρὸς κόπρου μεγάλων ζῶων, προοριζομένης διὰ κουδκούρα βλ. λ.
 κοπροκάλαθον (τό)=καλάθι γιὰ μεταφορὰν κόπρου.
 κόπρον (τό)=τὰ κόπρανα τῶν μεγάλων ζῶων.
 κορτεστίν (τό)=ἡ νεαρὴ κατσίκα ποὺ γεννᾷ, μόλις μπαίνει στὸ β' ἔτος τῆς ἡλικίας της.
 κουλία (ή)=ἡ κατσίκα ποὺ δὲν ἔχει κέρατα.
 κούλ'κον (τό)=πᾶν ζῶον ἐκ τῶν κερασφόρων, μὴ ἔχον κέρατα.
 κουρούζ'κον (τό)=τὸ ζῷον ποὺ ἔχει πολὺ μικρὰ ἀφτιά.
 οκύρ' (τό) λ. τ. kír = χρῶμα ἀλόγου, ὀρφνόν.

κουδκούρ' (τό)=ξηρὴ κοπριά ποὺ χρησιμεύει γιὰ καύσιμη ὕλη. Τὰ κουδκούρα ἦσαν διαφόρων εἰδῶν: παῖρο-κούδκουρα (τά)=(τὰ μαζευόμενα ἀπὸ τὶς πλαγιὰς τῶν βουνῶν), ἤεροκούδκουρα (τά), τὰ φτειαγμένα μὲ τὸ χέρι, ἀλωνοκούδκουρα (τά), τὰ πατημένα μέσα σὲ ἄλωνα καὶ σάχτα (τά) βλ. λ.
 κωδών' (τό)=τὸ κουδούνι.
 λαδίδα (ή)=[παρὰ τὸ λαχὶς ἐκ τοῦ λαγχανῶ]=καθορισμένη σειρὰ γιὰ τὴν ἐκτέλεση κοινοτικῆς ἢ συνεταιριστικῆς ἐργασίας ἐκ περιτροπῆς. Φαίνεται ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐθίμου τούτου (φύλαξις ζῶων, ὕδρευσις, πότισμα κήπων κλπ.), ἐγένετο διὰ κλήρου καὶ καθένας ἐλάμβανε σειρὰ διὰ λαχνοῦ, ἐξ οὗ καὶ λαχίδα.
 λεγιδ' (τό)=ξύλινο στεφάνι βαρελίου.
 λημερνᾶζω=ταγίζω καὶ ποτίζω τὰ ζῶα τὸ μεσημέρι.
 λιθάζω ἢ λιθώνω = πιέζω, δι' ἐπιθέσεως λίθων, τὸ σακκούλι τοῦ ὕλιστοῦ.
 λυτᾶρ' ἢ λυτᾶρ'κον (τό)=τὸ λυωμένο, τὸ μὴ συμπαγές. Λέγεται γιὰ τὸ βούτυρο, ὅταν δὲν μαζεύεται καλὰ κατὰ δρουβάνισμα.
 μακαρτώνω=βάζω μαγιά στὸ γάλα, νὰ γίνη ξύγαλα. συν. κολλίζω.
 μαλέζ' (τό)=1) νερουλὸς λαπὰς ἀπὸ ἀλεύρι φρυγανισμένο, 2) χυλῶδης τροφὴ ἀπὸ ἀλευρα ἢ πίτυρα ἢ χόρτισ, γιὰ τὰ ζῶα.
 μαλλίν (τό)=1) τὸ μαλλί 2) τὸ μαλλὶ τοῦ προβάτου.
 μαντζίρα (ή)=γενικῶς τὰ ἐκ τοῦ γάλακτος προϊόντα.
 μαντζίρ'κον (τό)=βλ. μαντζίρα.
 μαντρίν (τό)=ὁ σταῦλος, ἡ μάντρα.
 ματοζ(νι)χόν (τό)=ἡ χάνδρα.
 μιντζίν (τό)=ἡ μυζήθρα.
 μοζανεύω=στερεύω βαθμυθόν. Λέγεται μόνον ἐπὶ γαλακτοφόρων ζῶων.
 μοζίκα (ή)=ἡ μὴ γαστρωθεῖσα ἀγελάδα, ἡ ὁποία ἐξακολουθεῖ νὰ παρέχη ἀκόμη ὀλίγον γάλα.
 μοζίν (τό)=1) γενικῶς τὸ ζῶον 2) εἰδικῶς τὸ σταῖρον ζῶον.
 μορτή (ή)=1) τὸ λίπος 2) μερίδιον, δέκατον.
 μορτᾶρ'κον (τό), λέγεται γιὰ τὸ γάλα καὶ σημαίνει λιπαρόν, παχύ.

μουντζούρ' (τό)=τὸ ρύγχος, ἡ μούρη ζῶν.
 μουσκαροδέμ' (τό)=τὸ σχοινίον μὲ τὸ ὁποῖον δένουν τὸ μοσχάρι.
 μουσκαροπέτ' (τό)=τὸ δέρμα τοῦ μοσχarioῦ.
 μουσκαροτόπ' (τό)=1) τόπος ἐκτρέφω· πολλὰ μοσχάρια 2) διαμέρισμα τοῦ σταύλου, ὅπου διαμένουν τὰ μοσχάρια.
 μουσκενάρ' (τό)=μικρὸ καὶ χαμηλὸ διαμέρισμα διαμονῆς, πολὺ μικρῶν μοσχαριῶν.
 μοροκόλλ' (τό)=τὸ ξύγαλα ποὺ δὲν πῆ-
 ζει καλά.
 νερίφτ' [ἐπὶ ζώων]=ἀποβάλλει τὸ μικρό του.
 νέριφμαν(τό)=ἡ ἀποβολή, συν. χάσιμον.
 ξύγαλαν(τό) ἀντὶ ὀξύγαλαν=τὸ για-
 οὔρι.
 ξυλάγκ' (τό)=βλ. δρουβάνι.
 ξυλαγκοπώμ' (τό)=τὸ πῶμα τοῦ δρου-
 βανιοῦ.
 Οὐκρα (ἡ)=ἡ πρώτη ποιότης τοῦ λανα-
 ρισμένου μαλλιῦ.
 οὔράδ' (τό)=ἡ οὔρα.
 Παζιρκιάνος ἡ Πεζιρκιάνος (ὁ)=1) ὁ
 κάτοχος καραβανίου (ἱππων ἡμιόνων ἢ
 καμήλων) περισσότερον τῶν 40 ζώων
 φορτηγῶν 2) μεσίτης ἀγοραπωλησίας
 ζώων κοινῶς ἱξαμπάζης 4) παλαιότε-
 ρον ἐσθίμαινε τὸν μεσίτην ἀγοραπω-
 λησίας σκλάβων ἢ καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ
 παιδομαζώματος ἀντιπρόσωπον τῆς
 Κυβερνήσεως.
 παθηνάζω=1) βάζω χόρτα ἢ ἄχυρα εἰς
 τὰ παχνιά τῶν ζώων 2) ταγίζω τὰ
 ζῶα, μέσα στὸ παθηνίν· βλ. λ.
 παθηνίν (τό)=ἡ φάτνη ζώων, τὸ παχνί.
 παξιμάτ' (τό)=1) παξιμάδι, 2) οἱ σκλη-
 ροὶ μύες τοῦ μασταριοῦ τῶν ἀγελάδων.
 παρκί' σίρ' (τό)=στραγγισμένο ξύγαλα,
 ἀποξηραμένο μέσα σὲ πάρκ'.
 πάρκ' (τό)=βλ. κοιλίδ'.
 παρχαρομάννα (ἡ)=1) Θεὰ ἡ νεράϊδα,
 προστάτις καὶ ὁδηγήτρια τῶν παρχα-
 ρίων, 2) τόπος κατάλληλος δι' ἐγκατά-
 στασιν παρχαρίου πρβλ. νερομάννα,
 πεγαδομάννα, ὀφιδομάννα κλπ., 3) ἡ
 γυναῖκα, ποὺ ζῇ ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὰ
 παρχάρια καὶ ἀποκτᾷ πείραν καὶ ἰκα-
 νότητα νὰ διοικῇ αὐτὰ καὶ πρωτοστα-
 τεῖ εἰς τὴν διοργάνωσιν, τὴν λειτουρ-

γίαν καὶ γενικὰ εἰς τὴν ζωὴν τῶν παρ-
 χαρίων. Αὕτη ἐθεωρεῖτο ὡς πρώτεσ-
 σα παρχαρέτσα καὶ πρώτεσσα ρω-
 μάνα καὶ ἦτο πραγματικῶς ἀρχηγὸς
 τοῦ παρχαρίου, 4) περιοχὴ χλοερὴ μὲ
 πολλὰ νερά, κειμέ, ἢ ἐπὶ ὑσιπέδων ἢ
 ἐπὶ κλιτύων βουνῶν, συν. παρχαρο-
 τόπ'· βλ. λ.
 παρχαρόπουλον (τό)=τὸ μικρὸ παιδί,
 ποὺ ζεῖ εἰς τὰ παρχάρια, πρβλ. βλαχό-
 πουλον—συν. ραχόπουλον.
 παρχαροτόπ' (τό)=τόπος κατάλληλος
 δι' ἐγκατάστασιν παρχαρίου.
 παρχάρτις (ὁ) καὶ παρχάρτα (τά=θε-
 ρινὸς βοσκότοπος.
 παρχάτδ' (τό)=μικρὴ χάλκινη χύτρα μὲ
 στρουγγυλὸ χεροῦλι ἄνωθεν-πακράτσι.
 παδκιτάν' (τό)=τὸ ἀποβουτυρωμένο καὶ
 στραγγισμένο τάν'· βλ. λ.
 πεντικοβότανον (τό)=ποντικοφάρ-
 μακο.
 πεντικοπλάκ' (τό)=ἡ ποντικοπαγίδα,
 φάκα.
 περά (ἡ)=εἰδικὴ τοποθεσία εἰς τὰ παρ-
 χάρια, ὅπου ἐκάθηντο ὁμαδικῶς οἱ
 ρωμάνες καὶ ἄρμεγαν τὰ κοπάδια.
 πεδάγκ' (τό)=πρωτοπόρον ζῶον τοῦ
 καραβανιοῦ. Συνήθως ὠδηγοῦσε τὸ
 καραβάνι τὸ πιὸ σωματῶδες καὶ πιὸ
 γερὸ ζῶο. Τὸ φορτίο του ἦτο ἐλαφρό-
 τερο, ὅμως ἔφερε πολλὰ στολίδια καὶ
 μεγάλα κουδούνια.
 πλυμίν (τό)=νερουλὸς χυλὸς ἐκ χόρτων
 ἢ πιτύρων ἢ ἀλεύρων, προσφερόμενος
 θερμὸς ἢ ψυχρὸς εἰς τὰς γαλακταφό-
 ρους ἀγελάδας.
 πομπονάουμαι=φουσκώνει τὸ τρίχωμα
 ἢ τὸ δέρμα ἀπὸ τὸ κρεῖο.
 ποτιδίνα (ἡ)=τοποθεσία μὲ γοῦρνες, ὅ-
 που ποτίζουν τὰ κοπάδια.
 πουρπουλάντζ' (τό)=τὰ σφαιρικὰ πε-
 ριτώματα τῶν αἰγοπροβάτων.
 πούρτ' (τό)=ἡ δευτέρα ποιότης τοῦ λα-
 ναρισμένου μαλλιῦ.
 πριζ'νάρ' (τό), [πρωιζ'νάρ']=τὸ πρωινὸ
 ἄρμεγμα τῶν κοπαδιῶν,
 προύντζα (τά)=τὰ μπρούτζινα στολί-
 δια τῶν μοσχαριῶν.
 πρωτάρτα (ἡ)=τὸ ζῶον, ποὺ γεννᾷ διὰ
 πρώτην φοράν.
 πρωτόγαλαν (τό)=τὸ πρῶτο γάλα τοῦ
 γεννῶντος ζώου.
 ρακάντα (ἡ)=ἡ ὑψηλοτέρα γραμμὴ τῆς

εράχως τῶν ζώων ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέ-
χρι τῆς οὐρᾶς των.
ρακάν' (τό)=1) λόφος, 2) πᾶν κωνοει-
δὲς ὕψωμα.
ραχόπουλλον (τό), βλ. παρχαρόπουλλον.
ρεπίδκεται, βλ. ἀπορρεπίδκεται.
ρομάννα ἢ ρωμάννα (ή)=ἡ γυναῖκα, ἡ
ποιμενὶς τῶν παρχαρίων, πρβλ. τὸ κοι-
νὸν βλάχα. Περί αὐτῆς ἄλλοτε. (1)
ρούτζα (τά)=κοχύλ·α ἢ δοιράκια πρὸς
στολισμὸν τῶν τραῦχελιδίων βλ. λ.
ρωῖν (τό)=ἡ ρῶγα, ὁ μαστὸς τῶν ζώων.
Ἐπὶ γυναικῶν ταιτσί (τό).
σακκούλ' (τό)=τὸ σακκούλι γιὰ τὸ
στράγγισμα τοῦ γιουρτιοῦ.
σακκουλοδέμ' (τό)=τὸ δέμα τοῦ σακ-
κουλιοῦ.
σαμανάουμαι=κρυολογῶ. Λέγεται μό-
νον δι' ἐπίτοκα ἢ ἀσθενῆ ζῶα.
σαμάρ' ἢ σεμέρ' (τό)=τὸ σάγμα.
σαμαρόξυλα (τά)=τὰ ξύλα τοῦ σάγμα-
τος.
δάνλα (τά)=οἱ φλοῦδες τοῦ σιταριοῦ,
πίτυρα ἀπὸ σιτάρι.
σάπλα (ή)=μεγάλη χάλκινη κουτάλα γιὰ
τὸ γάλα, τὸ γιουρτι ἢ τὸ ξυνόγαλα.
σάχτ' (τό)=ἡ καλῶς πατημένη ὑπὸ τῶν
ζώων κοπριά, ἡ ὁποία ἀποξηραίνον-
ται ἐκρησιμοποιεῖτο ὡς καύσιμος ὕλη.
σέλλα (ή)=ἡ σέλλα. Ἀπαντᾶται εἰς
λαϊκὰ τραγούδια.
σιρίν (τό)=τὸ ποίμνιον, τὸ κοπάδι.
σίρ' (τό)=1) τὸ καϊμάκι, 2) τὸ ἀποξη-
ραμένο ὕλιστόν βλ. λ.
σκουλίν (τό)=δέσμη μαλλιῶν κεφαλῆς
ἢ προβάτου, τούφα μαλλιῶν.
σκοῦλος (τό)=1) ὁ γλουτὸς, 2) τὸ σκ-
λος. Ἐξ αὐτοῦ τὸ ἀποσκουλίουρα=
παθαίνω ἐξάμβλωσιν τοῦ σκέλους πα-
ρὰ τὸν γλουτόν.
σπλέχνα (ή)=ὁ σπλήν.
σπλεχνάεται (ἐπὶ ζώων)=πάσχει ἡ
σπλήνα του.
σταλίζω=1) στήνω, 2) στηρίζω, 3) στε-
γάζω ζῶα μικρὰ μέσα σὶ τὸ σταλίν.
σταλίν (τό)=1) διαμέρισμα σταύλου διὰ
μικρὰ ζῶα, 2) κρύπτη ἐντὸς βράχου ἄ-
νευ στέγης.
σταμνίζω [ποιητ.] = δένω ἢ στεγάζω ἄ-
λογα μέσα σὶ τὸ σταμνίν.
σταμνίν (τό)=1) διαμέρισμα ὑπογείου

σταύλου ἢ τμήμα σπηλαίου μετὰ θο-
λωτῆς στέγης πρὸς διαμονὴν μεγάλων
ζώων καὶ κυρίως ἄλογων, 2) στάμνα
χαλ·ίνη.
στατέρ' (τό)=βλ. κολλιστέρ', συν. τσι-
χάλ· βλ. λ.
στειρόν (τό)=τὸ ζῶον ποὺ δὲν γεννᾷ, τὸ
στεῖρον.
στυπομάτ' (τό)=τὸ κομμένο γάλα.
τάν' (τό)=τὸ μετὰ τὸ δρουβάνι-
σμα ἀποβουτυρωμένο γάλα.
ταπάχ' (τό)=ἀσθένεια ζώων, ἀφθώδης
πυρετός.
ταυρολάσ' (τό)=ταυρηλασία, ὄργασμός
ταύρων καὶ ἀτὴν γειναιτησίαν ὁρμὴν
των.
τέφ' (τό)=ἡ καλύβα τοῦ σκύλλου.
τζάρ' (τό)=1) σκλήρη τρίχα, 2) ἡ τρίχα
τῆς οὐρᾶς τοῦ ἱππου ἢ ἀγελάδος.
τίτζ' (τό)=διαμέρισμα τοῦ σταύλου,
πλακόστρωτον, ὅπου ἐτάγιζαν τὰ αἰ-
γοπρόβατα, ρίχνοντας τὰ χόρτα ἐπὶ
τοῦ δαπέδου.
τιφτικ' (τό)=μαλλὶ ἀγκυριανῆς κατσί-
κας, βλ. καί : αἷα.
τούπ' (τό)=δρύινον βουτυροδοχεῖον. Πι-
θανὸν ἐκ τοῦ σλαβικοῦ doug = δρύς.
τραῦχελιδ' (τό)=τὸ περιλαίμιον τοῦ μο-
σχάριου μὲ στολίδια, χάντρες κ.τ.τ.
τρίκερων (τό)=ποιητ. τὸ κριάρι μὲ τὰ
τρία κέρατα.
τριχαρένεν (τό)=βλ. τὸ τριχένεν.
τριχάρ' (τό)=ἡ τρίχα τῆς κατσίκας.
τριχένεν (τό)=τὸ τρίχινον, τὸ ἐκ τριχὸς
αἰγὸς καμωμένον.
τῶκουτα (τά)=χλωρὰ κλαδιὰ πεύκης
μὲ φύλλα, ποὺ χρησίμευαν γιὰ τροφή
τῶν αἰγῶν.
τσίλεμαν (τό)=τὸ νεροῦλὸ περίττωμα.
τῶντῶ' (τό)=τὸ ὑπόλειμμα ἀπὸ λυωμένο
πάχος (κυρίως ἀπὸ δουμάκ' βλ. λ.).
τοιχάλ' (τό)=κολλιχιέρ' μὲ δυὸ χερού-
λια, συν. στατέρ'.
τῶκαλίκ' (τό)=τὸ στραγγισμένο τάνι,
συν. ὕλιστόν' βλ. λ.
τῶκαρμά (ή)=τὸ βρασμένο καὶ κομμέ-
νο τάνι.
τῶπάνος (ὁ)=ὁ βοσκός, ὁ βουκόλος.
τῶορτάν' (τό)=ξερὸς βῶλος ἀπὸ τῶο-
καλίκι.
τυρίν (τό)=τὸ τυρί.
τυροκόλοθον (τό)=τὸ κεφαλοτύρι.
ὕλιστέρ' (τό)=τὸ στραγγιστήρι τοῦ γά-

(1) Σ, τ, Δ Βλ. καὶ Γ. Σουμελίδης, παρχαρο-

λακτος, πλεκτό ἀπὸ τρίχες οὐρᾶς ἀγελάδος (τῆς ἀγέλης), πλακτωμένο μὲ σάνι-δάκια.

ὕλιστερον (τό) = σανιδένιο πλαίσιο ἢ σανίδι ἀπλό, ποῦ εἶχε στὸ μέσον χωνοειδὲς ἄνοιγμα. Ἐχρησίμευε διὰ νὰ συγκρατήσῃ τὸ ὑλισιέρ*, κατὰ τὸ στράγγισμα τοῦ γάλακτος.

φουτζάνα (τά) = οἱ φλοῦδες τοῦ κριθαριοῦ, πίτυρα.

χαλκόν (τό) = μεγάλο χάλκινο καζάνι, μὲ δύο χερούλια.

χαλκοπούλλ' (τό) = μικρὸ χάλκινο καζάνι, μὲ ἓνα χερούλι ὄνωθεν.

χαμαίλ' (τό) = χαίμαλι.

χαμελία (ἡ) = τόπος χαμηλός, ὑπὸ νύμφης.

χαντζικράτε ἢ χαντζοκράτε (ἡ) = πυροστία χωρὶς ποδιά, σιαυροειδὲς οἶδιον, ποῦ τοποθετεῖται στὸ παρικαμίν ἢ τῆξι, γιὰ νὰ ὑποβαστάξῃ τὰ μάγειρικὰ σκεύη ἀπάνω ἀπὸ τὴ φωτιά.

χειμαδιον (τό) = ἰόπος γιὰ διαχείμαση ζώων, χειμαδιό.

χοῦδκ' (τό) = στεγνὴ ψιλὴ κοπριά ἢ ψιλὰ ἄχυρα ἀνακατεμένα μὲ ξερὸ χῶμα γιὰ νὰ στρώσουν στὸ δάπεδο τοῦ σταύλου.

χωρέϊ (τό) = τὸ οὔρον τῶν ζώων, συν. τσίλιεμαν (τό).

χωρεκούτ' (τό), δηλ. τὸ οὔροκούτι, οὔροθυγιον.

Ψηλασέας (τά) = τὰ ψηλὰ μέρη.

β) Πτηνοτεχνικά — πτηνοτροφικά.

δίκροκον (τό) = ἰβγὸ μὲ δυὸ κρόκους. καθιστέρα (ἡ) = σανίδι ἢ δοκάρη ἐπὶ τοῦ ὁποίου κάθηνται οἱ κότες.

κοσσαροφάγια (τά) = οἱ τροφὲς τῶν ὀρνίθων.

κουδοῦκ' (τό) = τὸ ράμφος, ἡ μύτη τῶν πτηνῶν.

κουμάδ' (τό) = ὁ ὀρνιθῶν, τὸ κοτέτσι, συν. πονέτσ' (τό) βλ. λ.

κυττάρ' (τό) = τὸ λοφίον τῶν πτηνῶν.

κωσσέαν, ἐπίρρ. = ὁσμὴ κλώσσης, κλούβιου ἰβγοῦ, μούχλας, ἀποσυνθρόσεως.

κωσσού (ἡ) = ἡ κλώσσα.

κωσσώνω = 1) μυρίζω κωσσέαν, 2) ἀποσυντίθεμαι.

πινέτσ' (τό) = βλ. πονέτσ'.

πισσάνος (ὁ) = ἰβγὰ γεμάτο μὲ πίσσα, γιὰ τὸ τσοῦγκρισμα τοῦ Πάσχα.

πονέτσ' (τό) = τὸ κοτέτσι.

σποτάλα (ἡ) = ὁσθένεια τῆς ὀρνιθῆς, πολὺ ἐνοχλητικὴ.

τῆσμπάρρα (τά) = τὰ λειριὰ τῶν πτηνῶν.

τρινέα (ἡ) = ἡ κουτσουλιά.

τοιχτσιρῖνος (ὁ) = ἰβγὸ ξεροψημένο ἐν τῷ θερμῇ σιτάχῃ, διὰ νὰ καταστῇ τὸ κέλυφος τοῦ ἀνθεκτικὸν γιὰ τὸ τσοῦγ-ρισμα τοῦ Πάσχα.

φτερόν (τό) = 1) φτερό, 2) ἡ γραφίδα.

φτιλτόν (τό) = τὸ πτίλον.

φωλέα (ἡ) = ἡ φωλιά.

φώλ' (τό) = τὸ ἰβγὸ, ποῦ μένει πάντοτε στὴ φωλιά, γιὰ νὰ τὸ ἴδουν οἱ κότες καὶ νὰ γεννήσουν κοντά του.

χορτούδα (ἡ) = ὁ πρόλοβος.

ὠβάστικον (τό) = ἕκτεινο ποῦ γεννᾷ πολλὰ ἰβγὰ.

ὠβέαν, ἐπίρρ. = ὁσμὴ ἰβγοῦ, ἰβγίλα.

ὠβόν (τό) = τὸ ὠόν, τὸ ἰβγὸ.

γ) Μελισσοκομικά.

Ἄεκέρ' (τό) = 1) κερί ἀπὸ τὸν Ἅγιον Ταφο, 2) ἄσπρο κερί δηλ. τὸ καινουργιο κερί τῶν κυψελῶν.

γαβράν' (τό) = ἡ ἐγκώρια κυψέλη.

δονίζω ἢ δονῶ = 1) βοῶ, βουίζω, 2) σηματοδοτοῦμαι ἐξ οὗ :

δονάρ' (τό) = ὁ ἀφασμός, τὸ γονίδι συν. μελεσσιδί' πουλλίν.

δόνισμαν (τό) = ἡ σηματοδότηση.

δευτεροδάναρν ἢ δευτεροπούλλ' (τό) = δεύτερος ἀφασμός.

ζιρτίκ' (τό) καὶ ἄλλαχοῦ πιτόν' (τό) = ὁ πέραν τοῦ τρίτου ἀφασμός, ὁ ὁποῖος εἶναι συνήθως ὀλιγοπληθής.

θερακῆ (ἡ), ἐν Μεσοχαλ. σκουτάρ' (τό) = λευκὴ κηρήθρα πλήρης μέλιτος. Ἐχρησίμευσεν ὡς φάρμακον.

κεροπάν' (τό) = εἰδικὸ παννὶ πρὸς διήθισιν τοῦ κεριοῦ.

κερίν (τό) = ὁ κηρός, τὸ κερί.

κιτρινάδ' (τό), καὶ ἄλλαχοῦ τῆτιδέκ' (τό) [ἄνθος] = ἡ γῆρις.

μάννα ἢ βασιλέας (ὁ) = ἡ βασίλισσα τοῦ σμήνους.

μέλ' (τό) = τὸ μέλι.

μελεσσιδ' (τό) = 1) ἡ μέλισσα, 2) τὸ σμήνος.

μελισσονάρ' ἢ μελισσοναρόν (τό) = ὁ μελισσών, τὸ μελισσοκομεῖον.

μελισσοχόρταρον (τό) = τὸ μελισσόχορτο.

μελοπάκμαζον (τό) = ἡδύποτο ἀπὸ μέλι (πετμέζι).

μελοπάν' (τό) = εἰδικὸ παννί, πρὸς διήθισιν τοῦ μέλιτος.

μελοπίθαρν (τό) = τὸ πιθάρι, μέσα στὸ ὁποῖο φυλάττουν τὸ μέλι.

ξεφτέρ' ἢ ξυφτέρ' (τό) καὶ ἐν Σάντα ζεμελευτέρ' (τό) = ἡ μεγάλη μάχαιρα τοῦ τρυγητοῦ.

παλαλὸν ἢ ζαντὸν μέλ' (τό) = τὸ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις «μαινόμενον μέλι» προσερχόμενον ἀπὸ τὰ ἄνθη τῆς λοντικῆς ἄζαλέας, τσιφίν' (βλ. φυτολογικά). Περὶ τούτου πλείονα βλέπε Θ. Πασιτιάδη Ἀρχ. Πόντου 9|43—52.

πιρούν ἢ σταυρόν (τό) = ξύλινος σταυρὸς, ἢ ἄλλοὺν σανίδι, τοποθετούμενον καθέτως εἰς τὰ μέσον τῆς κυψέλης. Ἐδείκνυν τὸ σημεῖον μέχρι τοῦ ὁποίου ἐπετρέπετο νὰ ἀφαιρεθοῦν αἱ μελοκηρήθραι κατὰ τὸν τρυγητόν.

πούμπουρον (ὁ) = 1) ὁ βομβυλῖος, 2) ὁ κηφήν.

πρόπολη (ἡ) = ἡ πρόπολις.

πρωτοδώναρν ἢ πρωτοπούλλ' (τό) = ὁ πρῶτος ἀφασμός, τὸ πρῶτο πουλλί.

ὀκεντρόν (τό) = τὸ κέντρον τῆς μελίσεως. σκωλέκ' (τό) = ὁ σκώληξ τοῦ σκώρου, ὁ σκῶρος.

τρύ(γ)εμαν (τό) = ὁ τρυγητός· ἐν Σάντα ζεμέλεμαν (τό).

τρυγ(τ)ζῶ = τρυγῶ τὰ μελίσσια, συν. χαλάνω· ἐν Σάντα ζεμελεύω.

τδαμάν' (τό) = ἡ κηρήθρα. Ἀλλαχοῦ τσουμάν' (τό).

τρυπίν (τό) = 1) ἡ τρύπα, 2) εἴσοδος κυψέλης.

χαραμηδες (οἱ) = αἱ λεηλάτριαι μέλισσαι. χαραμοφάγας (ὁ) = ὁ κηφήν.

δ') Κατοικίδια ζῶα.

Ἀ(γ)ελάδ' (τό) = ἀγελάδα 2 ἐτῶν καὶ ἄνω, μὴ γεννήσασα ἀκόμη.

Ἀγελαδίτσα (ἡ), ἀγελαδόπον (*) (τό) = ὑποκοριστικὸν τοῦ ἀελάδ'.

αἱγίδ' ἢ αἰλδ' (τό) = ἡ αἶξ, ἡ κατσίκਾ.

ἀλογομούλαρν (τό) = μουλάρι, ποὺ μοιάζει τὸ ἄλογο.

ἄλογον (τό) = καθὼς καὶ στήν κοινή.

(*) Διὰ τῆς καταλήξεως — ὅπου σχηματίζονται ὑποκοριστικά ἀμφοτέρων τῶν γενῶν, ἀρσενικῶν καὶ οὐδενῶν ὀνομάτων, διὰ δὲ τῆς καταλήξεως — ἴσα μόνον ὑποκοριστικά θηλυκῶν. Περαιτέρω τὰ ὑποκοριστικά ὡς εὐνότηα παραλείπονται.

ἄμνάδ' (τό) = προβαίνα ἄνω τοῦ ἐνὸς ἔτους, μὴ γεννήσασα ἀκόμη.

ἀρνίν (τό) = τὸ ἀρνίον, τὸ ἀρνάκι.

βουβάλ' (τό) = ὁ βούβαλος, τὸ βουβάλι (ἐν Σταυρὶ δὲν ὑπῆρχε).

βούδ' (τό) = ὁ βοῦς, τὸ βόδι.

γαῖδᾶρα (ἡ) = ἡ ὄνος, ἡ γαῖδούρα.

γαῖδᾶρος (ὁ) = ὁ ὄνος, ὁ γαῖδαρος.

γαῖδιρομούλαρν (τό) = τὸ μουλάρι, ποὺ μοιάζει τὸν γαῖδαρο.

γαῖδῖρ' (τό) = γενικῶς, ὄνος, γαῖδούρι.

γαρκὸν (τό) = ὁ ταῦρος.

καμέλ' (τό) ἢ κάμηλος, ἡ καμήλα.

κάτα ἢ κάττα (ἡ) = ἡ γάτα (θηλυκά).

κατεπούλλ' ἢ κατοπούλλ' (τό) = τὸ γατάκι.

κατούδ' (τό) = γενικῶς γάτα.

κορίτ' (τό) = τὸ ἐρίφιον, τὸ κατσικάκι.

κόδος (ὁ) ἢ κόδ' (τό) = ὁ τράγος.

κοδέαν, ἐπίρρ. = ὁ σμὴ τράγου, τραγίλα.

κουτάβ' (τό) = 1) πολὺ μικρὸ σκυλλάκι, 2) μτφ. τὸ παιδάκι.

κράρ' (τό) = ὁ κριός, τὸ κριάρι.

μαντρόσκυλλον (τό) = ποιμενικὸς κύων.

μουλάρ' (τό) = ἡμίονος, μουλάρι.

μουσκάρ' (τό) = ὁ μόσχος, τὰ μοσχάρι.

μουχτερούλλ' (τό) = τὸ χοιρίδιον, τὸ γουρουνόπουλον.

μουχτερός (ὁ) = ὁ χοῖρος, τὸ γουρὺνι (ἐν Σταυρὶ δὲν ὑπῆρχε).

οὔλουδ' (τό) = πρόβατον πλατύουρον.

πάρδος (ὁ) = ὁ ἀρσενικὸς γάτος.

πουλάρ' (τό) = ὁ πῶλος, τὸ πωλάριον τοῦ ὄνου.

πρόατον (τό) = τὸ πρόβατον.

σκυλλίν (τό) ἢ σκύλλος (ὁ) = ὁ κύων, ὁ σκύλλος.

τοχλίν' (τό) = καλοθρεμμένο ἄμνάδι, μανάρι.

τδαμέδ' (τό), λ. τ. camas = τὸ βουβάλι (δὲν ὑπῆρχεν ἐν Σταυρὶ).

τδεπίτδ' (τό) = ἡ γίδα ποὺ δὲν γέννησε ἀκόμη.

τδσοπανόσκυλλον (τό) = βλ. μαντρόσκυλλον.

τσούνα (ἡ) ἢ τσουνίν (τό) = ἡ σκύλλα.

φοράδα (ἡ) = ἡ φορβάδα.

χτήνον (τό) = 1) ἡ ἐνῆλικη ἀγελάδα, 2) γενικῶς τὸ ζῶον.

Ε'. Ἀγρία ζῶα.

Ἀγραίδον (τό) = ἡ αἶγαρος, ἀγριοκάτσικο.

ἀγρέλαφον (τό) λ. ποιητ. = ἀγρία ἔλαφος.

ἀγροκάτα (ή) = ἡ ἀγρία γάτα.

ἀλεπόν ἢ ἀλεπός (ό) = ἡ ἀλώπηξ, ἡ ἀλεπού.

ἀρκοπάλλαχον (τό) = τὸ ἀρκουδάκι.

ἄρκος (ό) = ἡ ἄρκτος, ἡ ἀρκουδα.

ἀχχοιράχαντον (τό) = ὁ ἀκανθόχοιρος, ὁ σκαντσόχοιρος.

ἐλάφ' (τό) = ἡ ἔλαφος, τὸ λάφι.

ζαρκάδ' ἢ ζερκάδ' (τό) = ἡ δορκάς, τὸ ζαρκάδι.

ζεπύρα (ή) = τὸ κουνάβι.

ζερταβάν' (τό) = εἶδος κουναβιοῦ μὲ κατὰστικτο δέγμα.

Θέπεκας ἢ θώπεκας (ό) = ὁ πίθηκος, συν. μαῖμούν'.

θερίον (τό) = τὸ θηρίον. τὸ ἄγριο ζῷο.

Κάσκας (ό) = ὁ σκίουρος.

καλαγκούα ἢ καλαγκούδα (ή) = εἶδος νυφίτσας, λαγόγηρος (Θράκη).

Λάγος (ό) = ὁ λαγός.

λύκος (ό) = ὁ λύκος.

λυκοτσούνα (ή) = ἡ λύκαινα.

μαῖμούν' (τό) λ. τ. = ἡ μαῖμού.

νυφίτσα (ή) = ἡ νυφίτσα.

πεντικός (ό) = ὁ ποντικός.

πίθηκας ἢ πίθηκος (ό) = ὁ πίθηκος.

πορσοφ'ς (ό) = εἶδος ἄσβου εὐμεγέθους.

τῶκαλος (ό) ἢ τῶκαλ' (τό) = ὁ θῶς, τὸ τσακαλι.

τυφλοπέντικος (ό) = ὁ ἀσπάλαξ, ὁ τυφλοπόντικος.

σι') Κατοικίδια πτηνά.

Κοσσάρα (ή) = ἡ ὄρνιθα, ἡ κόττα.

κοσσαροπούλλ' (τό) = τὸ ὀρνιθόπουλλον, τὸ κοτόπουλλον.

νουσσάκα (ή) ἢ νουσσάκ' (τό) = θηλυκὸν κοτόπουλον, συν. πουλλάδα.

ὀρν(θ' (τό) = ἡ ὄρνιθα.

περιστέρ' (τό) = τὸ περιστέρι.

πετεινάρ' (τό) = τὸ πετειναράκι.

πετεινός (ό) = ὁ ἀλέκτωρ, ὁ πετεινός.

πουλλάδα (ή) = ἡ νεαρή κόττα πού δὲν γεννᾷ ἀκόμη.

πουλλὶν (τό) = τὸ πουλλί, τὸ πουλλάκι.

ταῖγάνα (ή) = ἡ φραγκόκοτα.

ζ') Ἀγρία πτηνά.

Ἀγριοκόσσαρον (τό) = ἡ ἀγριοκόττα (εἶδος πέρδικας).

ἀγροπερίστερον (τό) = ἡ ἀγρία περιστέρα.

ἀητέντς ἢ ἀητός (ό) = ὁ ἄετός, συν. γάρταλος βλ. λ.

ἀηδόν' (τό) = ἡ ἀηδὼν, τὸ ἀηδόνι.

ἀνεμογάμ'ς (ό) = εἶδος μικροῦ ἰέρακος.

ἀτματζάς (ό) = ἰέραξ, γεράκι.

γάρταλος (ό) = ὁ ἄετός.

γερανὶν (τό) = ὁ γέρανος.

καναρίνας (τά) = πουλλιὰ τῆς θάλασσας.

καράταουκ' (τό) = 1) γεν. μαυροπούλλι, 2) θηλυκὸς κόσσυφος.

κασκάρα (ή) = ἡ μακρόουρος κίσσα, καρακάξα.

κίσσα (ή) = ἡ κίσσα.

κοκκινομούτ'κον πουλλὶν (τό) = ἄρσενικὸς κόσσυφος.

κορώνα (ή) = ὁ κόραξ, τὸ κοράκι.

κουδουχτεράς (ό) = ὁ δρυοκολάπτης, ὁ τρυποκαρύδας.

κοῦκκος (ό) = ὁ κόκκυξ, ὁ κοῦκος.

λεϊλέκος (ό) = ὁ πελαργός.

μελισσοφάγας (ό) = ὁ μελισσοφάγος, ὁ μελισσοφάγος συν. τσιτίν (βλ. λ.)

μαγδαρόν (τό) = ὁ νεοσσός, πουλλάκι χωρὶς πτίλα.

νυχτερίδα (ή) = ἡ νυχτερίς.

νυχτοπούλλ' (τό) = ὁ γκιώνης.

ξυλοπέρδικα (ή) = εἶδος πέρδικας.

ὄρνεον (τό) = τὸ ἄγριον ἄρπακτικὸν πτηνόν.

ὄρτύκ' (τό) = ὄρτυξ, ὄρτύκι.

παρχαροπούλλα (ό) = βλ. ραχόπούλλα πεντικοπούλλ' (τό) = 1) ποντικάκι, 2) τρυποφράχτης, τσιμτσι.

περδίκα (ή) = ἡ πέρδιξ, ἡ πέρδικα.

πετροχελίδονον (τό) = τὸ πετροχελίδονο.

ποταμοπούλλ' (τό) = 1) ἡ σουσουράδα,

2) μαυροπούλλι πού ζῇ παρὰ τὰς ὀχθὰς τῶν ποταμῶν.

πλουμιστόν πουλλὶν (τό) = ἡ μπεκάτσα.

πουλλὶν μὲ τὸ κέρατον (τό) = ὁ τσουρτσουλιάνος.

ραχόπούλλ' (τό) πλ. ραχόπούλλα (τά) τὰ μικρὰ πουλλάκια τῶν βουνῶν.

δορδότα ἢ δορδότηναι (ή) — μυθικὸ πουλλί.

τρυγόνα (ή) — ἡ τρυγὼν, τὸ τρυγόνι.

τῆιδιν ἢ τῆιτίν (τό) = εἶδος μελισσοφάγου, ἐξ οὗ τὸ τοπωνύμιον Τῆιτοφῶλλα, τοποθεσία ὅπου εἶχαν τὰς φωλεὰς τῶν τὰ πτηνὰ αὐτά.

ἡλιδόν' (τό) = ἡ χελιδών, τὸ χελιδόνι.
 χόχορος (ό) = ἡ γλαῦξ, ἡ κουκοβάγια.
 Ἀλλαχοῦ κούκουδας (ό).
 ψιλοπούλλα (τά) = γενικῶς τὰ μικρό-
 σωμα πουλλάκια.

η) Ἑρπετά.

Ἀγκόνα (ή) = 1) εἶδος ἐχίδνης, 2) ἡ μο-
 νομερίδα, φανταστικὸ φίδι, ποὺ ἔχει
 στὰ δύο τοῦ ἄκρα ἀπὸ ἓνα κεφάλι καὶ
 δὲν ἔχει οὐρά. Τὸ μῆκος τοῦ δὲν περ-
 νοῦσε «τὰ τρία πιθαμάς».
 αἰδοβυζάστρα (ή) = φίδι ποὺ βύζαινε
 τοὺς μαστοὺς τῶν γιδιῶν. Σὲ τέτοια
 περίπτωσις ὁ μαστὸς ἐστείρευε.
 βοάς (ό) = ὁ βόας (ἐκ παραδόσεως ἡ ὀ-
 νομασία).
 βροθάκα (ή) = ὁ βάτραχος.
 ἐβδέλλα (ή) = ἡ βδέλλα, συν. σιλίκ' (τό)
 λ.τ. sülük
 κοπαλίτα (ή) = ὁ γυρῖνος, ἀτελὲς βατρα-
 χάκι.
 κόχλες (ό) = ὁ κοχλίας (μὲ καβούκι).
 μαχλάντο' (τό) = ὁ λεῖμαξ, ὁ κοχλίας
 χωρὶς ὄστρακο.
 νερόφιδον (τό) = φίδι ποὺ ζῇ μέσα στὰ
 νερά.
 ὀφίδ' (τό) = γενικῶς ὄφεις, τὸ φίδι.
 ὀφίδ' μὲ τὰ κέρατα = φίδι (ἴσως μυθι-
 κὸ) ποὺ εἶχε δύο μικρὰ κέρατα ἐκ τῶν
 ὀποιῶν τὸ ἓνα ἦτο ζεχίρ' (δηλητήριον)
 καὶ τὸ ἄλλο πανζεχίρ' (ἀντίδοτο φάρ-
 μακο τοῦ δηλητηρίου).
 ὀφίδ' μὲ τὴν τάπλαν = φίδι μυθικόν.
 Ἔφερε στὸ κεφάλι τοῦ μαλαματένιο
 κάλυμμα, σὰν κουτάκι, ποὺ εἶχε τὴ
 μαγικὴ ἰδιότητα νὰ διπλασιάζῃ τὰ ρι-
 πόμενα ἐντὸς αὐτοῦ χρυσᾶ νομίσματα.
 ὀφιδοχτενίστρα (ή) = ἡ σαρανταποδα-
 ροῦσα.
 πολυπόδ' (τό) = ὁ πολύπους, τὸ σκου-
 λίκι τῆς ὑγρασίας.
 σκωλέκ' (τό) = 1) γήινος σκώληξ, 2) γεν.
 τὰ σκουλήκια.
 τουρτούρ' (τό) = γενικῶς οἱ κάμπιες.
 τσαγάννα (ή) = ὁ κάβουρας.
 φοῦρνος (ό) = ὁ πρασινόχρωμος βάτρα-
 χος, ὁ φρεῦνος.
 χορτσάφλα (ή) = ἡ σαύρα, ἡ γουστέρα.

θ) Ἑντομα.

Ἀγρομελέσσιδον (τό) = ἡ ἄγρια μέ-
 λισσα, ἡ οὐφήκω.

ἀλογομουῖα (ή) = ἡ ἀλογόμυγα.
 βιντολόγης ἢ βίντος (ό) = ὁ οἷστρος, ἡ
 μύγα τῶν ζώων. συν. κορόης (βλ. λ.)
 ζαμπούλα (ή) = ἡ τριχίνη τῶν ζώων.
 θέσσα (ή) = ὁλ. σέθα.
 κανάρα (ή) = κουνούπι.
 κάντζαρος (ό) = ἡ ἀράχνη.
 καντζιμύτρα (ή) = ἡ ψαλλίδα.
 κολοπέτσα (ή) = ἡ προνύμφη ἐντόμων
 ἐντὸς ἀκαθάριστων ὑγρῶν.
 κονίδα (ή) = ἡ κόνιδα (αὐτὸ ψύλλου ἢ
 ψείρας).
 κοπρομούμουλον (τό) = μαμούδι τῆς
 κοπριᾶς (κολεόπτερον).
 κορόης ἢ κορόδος (ό) = βλ. βιντολόγης.
 κοσσαρόφτειρα (ή) = ἡ κοτόψειρα.
 κωνώπ' (τό) = ὁ κώνωψ, τὸ κουνούπι.
 λακότ' (τό) = ἡ πρassoσκουρίς, ὁ κολο-
 κυθουκόφτης.
 λαχανόφτειρα (ή) = ἡ φυτόψειρα, ψεί-
 ρα τῶν λαχανικῶν.
 μελεσσίδ' (τό) = ἡ μέλισσα.
 μερμήκα (ή) = ὁ μύρμηξ, τὸ μερμήγκι.
 μουμούλ' (τό) = γεν. τὰ διάφορα κολεό-
 πτερα (μαμούδια).
 μυῖα (ή) = ἡ μυῖα, ἡ μύγα.
 ξεροτίδα (ή) = τὸ τσιμπούρι τῶν ζώων.
 πεταλούδα ἢ πεταλιχίτρα (ή) = χρυσ-
 σαλὶς, πεταλυνίδα.
 ποπαδία ἢ ποπαδίτσα (ή) = ἡ παπα-
 δίτσα.
 πουμπούρα (τά) = τὰ διάφορα εἶδη τῶν
 βομβυλίων.
 σέθα (ή) = ὁ σκῶρος [ἀρχ. σής].
 σκερπὸς ἢ σκορπὸς (ό) = ὁ σκορπιός.
 σκνίπα (ή) = ἡ σκνίπα.
 σκυλλομουῖα (ή) = ἡ σκυλλόμυγα.
 συμψάκα (ή) = μυγίτσα. Τὸ καλοκαίρι
 πετοῦν σμήνη ἀπὸ μυγίτσες.
 ταρακάν' (τό) = ἡ κατσαρίδα.
 ταχτάπιτιν (τό), λ.τ. tahtabiti = ὁ κο-
 ριός.
 τσαραμπούλα (ή) = ἡ πηγολαμπίς, ἡ
 κολοφωτιά.
 τίζα (ή) = 1) γενικῶς τὸ τσιμπούρι, 2) ἡ
 ψείρα τῶν προβάτων.
 τῶιχρίτες (ό) = ἡ ἀκρίδα.
 φτεῖρα (ή) = ἡ ψείρα.
 χρυσομούμουλον (τό) = ἡ ζήνα.
 ψιλομυῖας (τά) = βλ. συμψάκας.
 ψύλλος (ό) = ὁ ψύλλος.

1) *Ὄνόματα ζώων.*

Εἰς τὰ ζῶα ἐδίδετο συνήθως τὸ ὄνομα τῆς χρονολογίας (μηνός, ἡμέρας) τῆς γεννήσεώς των καὶ τοῦ χρώματος αὐτῶν ἢ τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν των.

1) *Βοῶν :*

Ἀηδόνας (ὁ), ὁ ἔχων χρῶμα ἀηδόνος (μαῦρο καὶ ἄσπρο) ἢ ὁ ἔχων καλὴν φωνήν.
 Ἀλτούντες (ὁ), ὁ ἔχων τρίχωμα χρυσίζον.
 Ἀράπς (ὁ), ὁ ἔχων τρίχωμα βαθύ μέλαν.
 Ἀσλάντες (ὁ), ὁ μεγαλόσωμος καὶ ρωμαλαῖος βοῦς.
 Ἀσχάρτες (ὁ), ὁ ἔχων λευκὸν σημεῖον εἰς τὸ μέτωπον ἢ τοὺς πόδας.
 Γαῖτάντες (ὁ), ὁ ἔχων ἄνωθεν τῶν ὀφθαλμῶν, γραμμὴν ζωηροῦ μαύρου χρώματος.
 Γιλτούης (ὁ), ὁ κατεχόμενος ὑπὸ φόβου, ὁ βοβιτσιάρης.
 Ζεϊτίντες (ὁ), ὁ ἔχων τρίχωμα μαῦρον καὶ στιλπνόν.
 Καρακιόης (ὁ), ὁ ἔχων μαύρους ὀφθαλμούς.
 Κεμέρτες (ὁ), ὁ φέρων ἐπὶ τῆς ράχews λευκὰς ραβδώσεις.
 Μερτζάντες (ὁ), ὁ ἔχων χρῶμα ἐρυθρόφαιον.
 Περιστερτές (ὁ), ὁ ἔχων τρίχωμα μὲ ραβδώσεις διαφόρων χρωμάτων.
 Πόζον (ὁ), ὁ φαιόχρους.
 Πορφύρτες (ὁ), ὁ ἔχων χρῶμα βαθύ κόκκινον.
 Σαρής (ὁ), ὁ ξανθόχρους βοῦς.
 Σαχάρτες (ὁ), ὁ ἔχων λευκὸν σημεῖον εἰς τὴν κεφαλὴν του.
 Σιχούντες (ὁ), ὁ ἔχων τρίχωμα στρωτὸν καὶ λεῖον.
 Σουμαδόνας (ὁ), ὁ φέρων ἐμφανῶς σημεῖον τι διακριτικόν.
 Τδεβαῖρτες (ὁ), ὁ ἔχων τρίχωμα ποικιλόχρωμον καὶ στιλπνόν.

2) *Ἀγελάδων:*

Ἀλυσία, ἡ μεγαλόσωμη καὶ γαλατερὴ ἀγελάδα. Τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι ἱστορικὸν ἐν τῇ περιοχῇ Σταυρὶ (βλ. μελέτην μου εἰς Ποντ. Φύλλ. τευχ. 25ον σελ. 8) καὶ προσεδίδετο καὶ εἰς μακροβίους ἀγελάδας.
 Ἀπρίλα, ἡ γεννηθεῖσα τὸν Ἀπρίλιον μῆνα,

Ἀραπίνα, ἡ ἔχουσα κατάμαυρον τρίχωμα.

Βαγγέλα, ἡ γεννηθεῖσα τοῦ Ἐυαγγελισμοῦ.

Βαῖα, ἡ γεννηθεῖσα τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων ἢ ἡ ἔχουσα τρίχωμα γνουδωτὸν (ὅπως τῶν βαΐων).

Γαῖτάννα, ἡ ἔχουσα ὑπὲρ τοὺς ὀφθαλμούς μελανὰς ραβδώσεις.

Γαλαφόρα, ἡ ἔχουσα μεγάλους μαστοὺς καὶ γάλα πολὺ.

Γαραφούλα, ἡ ἔχουσα μελανὰ στίγματα εἰς τὸ τρίχωμα.

Γιλτούζα, ἡ φοβισμένη, ἡ μαλθακὴ ἀγελάδα.

Ἑλαφίνα καὶ Ἑλαφία, ἡ καλοθρεμμένη ἀγελάδα, τῆς ὁποίας τὸ τρίχωμα ὁμοιάζει μὲ ἐλάφου.

Ἑλατία, ἡ ἔχουσα σουρωμένον τὸ δέγμα τῶν γνάθων της.

Ζουντούρα, ἡ κάτισχνη καὶ ζημίτρα. Θαλάσσα, ἡ μεγαλόσωμη μὲ πολὺ μεγάλο μαστάρι.

Καλαντάρρα, ἡ γεννηθεῖσα τὸν Ἰανουάριον (Καλαντάρ').

Καλομήνα, ἡ γεννηθεῖσα τὸν Μάιον (Καλουμηνα).

Καλόννα, ἡ ἡμέρη καὶ φιλήσυχη ἢ ἡ γεννηθεῖσα τὸν Μάιον.

Καραφούλα, ἡ ἔχουσα χρῶμα μελαψόν.

Καρπούζα, ἡ ἔχουσα σῶμα στρογγυλοειδές.

Κελαηδία, ἡ μουγγρίζουσα εὐήχως.

Κεμέρα (ἡ), ἡ ἔχουσα πέριξ τῆς ράχης καὶ τῆς κόμης λευκὴν γραμμὴν (ραβδώσεις).

Κεράσα καὶ Κερασούλα, ἡ γεννηθεῖσα τὸν Ἰούνιον [Κερασινόν].

Κερβάννα, ἡ πάντοτε προπορευομένη τῆς ἀγέλης.

Κουνάλια, ἡ ἔχουσα χρῶμα ἐρυθρίζον (κινά).

Κουντούρα, ἡ γεννηθεῖσα τὸν Φεβρουάριον (Κούντουρον).

Μαρκούλα, ἡ γεννηθεῖσα τοῦ Ἀγίου Μάρκου.

Μαρτόνα καὶ Ματρόνα, ἡ γεννηθεῖσα τὸν Μάρτιον.

Μαυρούλα, ἡ ἔχουσα τρίχωμα μαυριδερό.

Μενεξία, ἡ ἔχουσα χρῶμα μενεξέ.

Μετακία, ἡ ὁμοιάζουσα πρὸς βουβάλαν.

Μεταξία, ἡ ἔχουσα τρίχωμα μαλακό, σὰν μετάξι.

Πετάσσα, ἡ μελανόχρους καὶ φέρουσα ἐπὶ τοῦ μετώπου λευκὸν σημεῖον.

Περιστέρα, ἡ ἔχουσα τρίχωμα ραβδωτὸν μὲ ἐναλλασσομένας ἀποχρώσεις.

Σαραῖλα, ἡ ψιλοκαμωμένη.

Σαχάρα, ἡ ἔχουσα λευκὸν διακριτικὸν σημεῖον εἰς τὸ κεφάλι.

Σιχούνα, ἡ ἔχουσα τρίχωμα σιρωτὸν καὶ λεῖον.

Σουμαδία, ἡ φέρουσα ἐμφανῶς σημεῖον τι διακριτικόν.

Σταμπόλα, ἡ ξένης προελεύσεως ἢ ἡ βλακώδους τύπου.

Σταυρούλα, ἡ γεννηθεῖσα τοῦ Σταυροῦ (14 Σεπτεμβρίου).

Στεφάνα, ἡ ἔχουσα περὶ τὰ κέρατα ἄσπρο τρίχωμα, σὰν στεφάνι.

Τρυγόν, ἡ ἀποφεύγουσα τὴν συναναστροφὴν, ἡ προτιμῶσα τὴν μοναξιά.

Χιλαδία, ἡ φρόνιμη καὶ πολὺ γαλατερὴ (καλὴ ράτσα).

3) Αἰγῶν :

Ἀσπρούλα, ἡ ἔχουσα ἄσπρο χρῶμα, ἡ λευκότριχος.

Καστάνα, ἡ ἔχουσα λευκόφαια σημάδια εἰς τοὺς γνάθους.

Κουλία, γενικῶς ἡ στερουμένη κεράτων.

Μελέσσα, ἡ ἔχουσα εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ μάλιστα περὶ τοὺς γνάθους της, ραβδώσεις χρώματος καφέ.

4) Προβάτων :

Δικουρίτσα, ἡ κουρευθεῖσα δυὸ φορὲς.

Καλόγρ, ἡ κατάμαυρη προβατίνα.

Κουρούζα, ἡ ἔχουσα πολὺ μικρὰ ἀφτιά.

Κραρίτσα, ἡ κερασφόρος προβατίνα, ἡ ὁμοιάζουσα μὲ κριόν.

Ούλουδία, ἡ πλατύουρος, ἡ ἔχουσα μεγάλο δουμάκι (βλ. λ.).

Πατούλα, ἡ κατάλευκη προβατίνα.

Τσιβέλα, ἡ ἔχουσα χρωματισμούς (πλυσμιστή).

Φαβατίτσα, ἡ ἔχουσα χρῶμα λευκὸν μὲ μελανὰς ραβδώσεις εἰς τοὺς γνάθους.

Φάσα ἢ Φάσ', ἡ μαύρη προβατίνα, ἡ ὅποιά φέρει ἐπὶ τοῦ μετώπου της λευκὸν σημεῖον.

Χονάρα, ἡ κάτασπρη, σὰν τὸ χιόνι.

5) Σκύλλων :

Ἀραπ', ὁ ἔχων χρῶμα μαῦρο.

Ἀσλάν', ὁ ἔχων χαίτην, ὁ παλληκαρῆς.

Ἐκτορ, ὁ εὐκίνητος σκύλλος.

Λέων, ὁ ἔχων οὐρὰν ὁμοιάζουσαν τοῦ λέοντος.

Μανούκ', ὁ νωθρός, τὸ κοιμισμένο μαντρόσκυλλο.

Ποσειδῶν, ὁ μικροῦ ἀναστήματος.

Σαμψών, ὁ ρωμαλέος.

Τδομάρ', ὁ εὐήθης, ὁ εὐπιστος σκύλλος.

Φινίκ', τὸ πολὺ μικρόσωμον κυνάριον.

6) Γάτων :

Ψιψίκα, γινικῶς ὄνομα γάτων καὶ τῶν γαλῶν.

7) Ὀρνίθων :

Πουλλίκα, Πουλλίτσα καὶ Τζουτζούλα, γενικῶς ὀνόματα τῶν ὀρνίθων.

8) Ἴππων :

Ντορή, Κοῦζο, Πόζο, γενικῶς ὀνόματα τῶν ἁλόγων.

Βλητικὰ ἐπιφωνήματα ζῶων καὶ πτηνῶν.

1) Προσκήσεως :

Ἀγελάδων—νά, νά, νά !

αἰγῶν—κίτσι ! κίτσι ! κίτσι !

ἄρνιων—τζάν ! τζάν ! τζάν !

βοῶν—νά ! μόζο νά ! νά !

γάτας—ψι·ψι ψι !

ἔριφίων—κίτι κίτι·κίτι !

ἵππων—μιδ μιδ·μιδ !

μοσχαρίων—νά κόλε·κόλε κόλε !

ὀρνιθοπούλλων — πούλλι·πούλλι ! τικ·τίκ !

ὀρνίθων—τζοῦ τζοῦ τζοῦ !

προβάτων—προυῖ·προυῖ·προυῖ !

σκύλλων—κούτ·κούτ·κούτ ! κούτι·κούτι·κούτι !

2) Ἀπομακρύνσεως :

ἄγελάδων—μάι·μάι·μάι !

αἰγῶν—εἶχα ! ξι·ξι ! κίτσ·κίτσ·κίτσ !

ἄρνιων—ξι·ξι·ξι !

ἄετοῦ ἢ ἱέρακος—χόι·χόι·χόι !

βοῶν ! ὄχα !, χά !, χάπρε !

γάτας—ψίτ·ψίτ·ψίτ ! οὐψίτ !

ἔριφίων·κίτ·κίτ·κίτ !

ἵππων—ντίι ! τεεεέστ !

ὄνου—τζοῦ !

ὀρνίθων—ξι-ξι-ξι! οὐξι!
 προβάτων—ξι-ξι-ξι! οὐξι!
 σκύλλων—ὄδτ-ὄστ-ὄδτ! οὐδτ-οὐδτ-

3) Προτροπῆς

βοῶν—χό! χό!
 ἱππων—ἔδ-ἔδ-ἔδ!
 ὄνων—τξό! τξό!
 ὀρνίθων—πόνε-πόνε-πόνε!
 προβάτων—τιδ τίδ.τιδ!
 σκύλλων—τάξι-ξι-ξι!

4) Στάσεως

ἀγλάδων—μασααί!
 βοῶν—ὄοοοχά!
 ἱππων—τπρρρρρ! τπρρρ!
 ὄνου—τξοοοοοῦδ! τξουουοῦδ!

Παρασκευάσματα με εἶδη γαλακτοκομίας.

Γαλατομάλεζον (τό)=χυλὸς με ἄλευ-
 ρον περιχυνόμενος με γάλα.
 γαλατοκολόγκυθον (τό)=κολοκύθι με
 γάλα.
 γαλατοπούδιντα (τά)=λαπὰς ἀπὸ φρυ-
 γανισμένο κριθαρίσιο ἄλεύρι, περιχυ-
 νόμενος με γάλα.
 γαλατοδῖρβ' (τό)=γαλατόσουπα.
 γαλατοφαί (τό)=γάλα με ἄλεύρι σιτα-
 ρένιο, ἐν εἶδει λαπᾶ.
 γαλατοχάβιτζον (τό)=κουρκούτι ἀπὸ
 φρυγανιστὸ ἄλεύρι περιχυμένο με γάλα.
 μιντζοκόλοθον (τό)=μυζήθρα φέτα.
 ζιλπιὰ (ή)=γιαούρτη περιχυμένη με μέλι.
 παδκιτάν' (τό)=στραγγισμένο βρασμέ-
 νο τάνι.
 παδκιτανομάλεζον (τό)=χυλὸς ἀπὸ
 ἄλεύρι καὶ με παδκιτάνι.
 παδκιτανοδῖρβ' (τό)=σούπα με κορκό-
 τα καὶ παδκιτάνι.

παδκιτανοφαί (τό)=λαπὰς με παδκι-
 τάνι.
 πεῖνιρλιν (τό)=λ.τ. λαγάνα με τυρὶ καὶ
 βούτυρο.
 πορρνίν (τό)=φύλλα τεύτλων τσιγαρι-
 σμένα με βούτυρο καὶ περιχυμένα με
 γιαούρτη.
 σίρ' (τό)=τὸ καϊμάκι.
 σίρ' γαλατί' (τό)=τὸ καϊμάκι τοῦ βρα-
 σμένου γάλακτος.
 σίρ' κοβλακί' (τό)=τὸ καϊμάκι τῆς
 γιαούρτης.
 σίρ' παρκί' (τό)=ὀλόπαχο τυρὶ μέσα
 σὲ δεσμάτινο ἄσκό.
 σιρόν' (τό)=ζυμαρικὰ ἐπιχυνόμενα με
 ξυνόγαλο καὶ καμμένο βούτυρο.
 σιτλιν (τό) λ.τ. sütlü — τὸ ρυζόγαλο ἢ
 σιτορυζόγαλο.
 τανέας (τά)=λαχανικὰ ἢ ζυμαρικὰ πε-
 ριχυνόμενα με ξυνόγαλο.
 τανοδῖρβ' (τό)=σούπα με ξυνόγαλο.
 τανοφαί (τό)=χυλὸς ἀπὸ ἄλεύρι καὶ με
 τάνι.
 ταρχανόν (τό)=τραχανᾶς, ἀπὸ κορκό-
 τα καὶ γάλα.
 τδοκαλίκ' (τό)=τὸ στραγγισμένο ξυνό-
 γαλο.
 τδορτάν' (τό)=βῶλοι, ξηροὶ ἀπὸ τδο-
 καλίκι.
 τδορτανότανον (τό)=τάνι ἀπὸ τδορτά-
 να. Πρὸς τοῦτο τὰ τδορτάνια ἐτρίβον-
 το ἐντὸς εἰδικῆς πήλινης λεκάνης (τδορ-
 τανογλύστρα).
 τυροκλωστή (ή)=φαγητὸν νοστιμώτα-
 τον καμωμένον ἀπὸ ἄλεύρι, τυρὶ καὶ
 ἄφθονον βούτυρον.
 τυροκόλοθον (τό)=τυρὶ φέτα.
 τυροφαί (τό)=ζυμαρικὰ με τυρὶ.
 τυρὶν Ματσούκας (τό)=εἶδος κασεριοῦ.

Η ΤΕΛΕΤΗ ΤΟΥ "ΛΟΥΤΡΟΠΙ" Τ' ΑΪΓΙΑΝΝΕ.

Μεταξὺ τῶν λαϊκῶν ποντιακῶν ἐορτῶν μία ἐκ τῶν πρωτίστην θέσιν κατεχουσῶν εἶναι καὶ ἡ τέλεσις τῆς Γεννήσεως τοῦ Τιμίου Προφή-
 του καὶ Βαπτιστοῦ Ἀγίου Ἰωάννου, γνωρίζο-
 μένη εἰς μὲν τὰ μεσόγεια τοῦ Πόντου: «Τ' Ἀ-
 γιαννί' τοῦ Λουτροπί' ἢ Κερασινουῦ» εἰς δὲ
 τὰ παράλια τῆς Κερασσίνου καὶ τὰ ὑπὲρ αὐ-
 τῶν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Χαλδίας τελοῦντα χωρία
 «Ἐμπα ἦλε» ἢ Λουτροπι' Ἀέννης ἢ Ἀε-
 λουτροπι' Ἀέννης. Εἶναι δὲ πάγκοινος γεωρ-
 γικῆ ἐορτῆς, τελομένη εἰς ἅπαντα τὰ μέρη
 τῆς Ἑλλάδος με διαφόρους ὀνομασίας, ὡς
 Κλειδονας, Ριγανᾶς, Φανιστής, ὁ Λιουτροπιδὸς

κλπ. διότι τὸς ἡμέρας αὐτὰς γυρίζει ὁ ἥλιος
 καὶ ἀρχίζουν νὰ μικραίνουν αἱ ἡμέραι.

Καίτοι δὲ πολὺ προσεπάθησα νὰ ἐξιχνιάσω
 τὴν προέλευσιν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς τελετῆς
 δὲν ἠδυνήθην καὶ κατέληξα εἰς τὸ συμπέρα-
 σμα, ὅτι εἶναι μία γεωργικὴ τελετὴ, καθ' ἣν
 ἔκαστος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προφήτου Ἰωάννου
 ζητεῖ νὰ γνωρίσῃ τὴν μοῖραν του καὶ τί ἐπι-
 φυλάσσει αὐτῷ αὕτη. ἀδιάφορον ἂν εἶναι νέος
 ἢ γέρον, νέα ἢ μεσόκοπος.

Περὶ τὴν δειλὴν τῆς προηγουμένης τῆς 24
 Ἰουνίου ἡμέρας, ὁμιλος νεανίδων ἡλικίας 15—
 20 ἐτῶν περιερχόμενος τὰς αὐλὰς τῶν οἰκιῶν
 τοῦ χωρίου ἢ τῆς κωμοπόλεως ἀθροίζει, ὅτι

ἀπορρίματα εὖρη, ὥς ψάθας κατεστρωμένους κόσκινα, γαλότσες, λαβὰς γεωργικῶν ἐργαλείων καὶ κηπουρικῶν καὶ τὰ παρόμοια καὶ κἀντα σωρὸν αὐτὰ εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου, ἣ εἰς ἁλῶνιον καὶ ἀνάπτουν πυρὸν καὶ ὑπερπηδοῦσι πάντες οἱ παρευρισκόμετοι ἀδιαφόρου ἡλικίας αὐτὴν καὶ ἐνῶ τριζοβολοῦν τὰ ξύλα, ὅλοι ἀναφωνοῦν: «ἄέτο' νὰ σπᾶν'νε οἱ τουδμάν', ἄέτο' νὰ στραβοῦνταν οἱ τοιδμάν', ἄέτο' νὰ καίουνταν καὶ ξεραίνταν τὰ χωράφια τουν, τὰ κεπία, τὰ παχιτῶδες ἄτουν.

Μετὰ ταῦτα 3—4 νέαι ἐκ τῶν διενεργούντων τὴν τελετὴν λαμβάνουσι ἐν χάλκινον σκεῦος, τὸ ἐπιτόπιον παρχάτ'δ', καὶ περιέρχονται ἐπὶ τὰ βρύσας τοῦ χωρίου καὶ λαμβάνουσιν ἐξ ἑκάστης ὀλίγον ὕδωρ, φέρουσι καὶ τοποθετοῦσιν αὐτό, μυστικῶς τῷ τρόπῳ, εἰς ἀπόκεντρον μέρος τοῦ ναοῦ καὶ περὶ τὴν χαρναγὴν τῆς ἐπομένης ἡμέρας ἐρχόμεναι λαμβάνουσιν αὐτό, περιέρχονται τὰς οἰκίας ὅλας τοῦ χωρίου καὶ ζητοῦσιν ἐξ ἑκάστου ἐνοικοῦντος τὸ σῆμα τῆς τύχης του, δηλαδὴ ἕκαστον μέλος τῆς οἰκογενείας ἐντὸς τοῦ σκεύους ἐν ἰδιαιτέρον ἀντικείμενον, ὥς δακευλίδιον, δακευλήθραν, κομβίον, χάνθραν, βελάνην, νῆμα, νόμισμα, κοנדυλοφόρον, ἀργυροῦν ἢ χρυσοῦν ἔλασμα ἢ ἀντικείμενον καὶ τὰ παρόμοια. Ἐννοεῖται ὅτι δηλοῦται καὶ εἰς ἑκάστην οἰκογένειαν ἡ ὥρα τῆς τελετῆς καὶ ἡ καλὴ ἀπομνημόνευσις τοῦ οὗ ἔδωκεν ἀντικείμενον. Μόλις λοιπὸν ἀθροισθῶσιν ὅλα τὰ ἀντικείμενα καὶ κυρίως περὶ τὴν μεσημβρίαν μόλις κρούσῃ ὁ κώδων ἢ τὸ σήμαντρον (κ. τσαλπαρά) τοῦ ναοῦ, προστρέχουσιν ὅλοι εἰς τὸ μέρος τῆς πλατείας, ἐνθα ἐγένετο ἡ πυρκαϊά. Ἐκεῖ κάθεται κατὰ γῆς ἐπὶ σχοινίου (ἵνα τὰ ἔτη της εἶναι μακρὰ ὥς τὸ σχοινίον) καὶ ἀφοῦ περιελίσσουσι τὴν κεφαλὴν της διὰ μελανοῦ ὑφάσματος καὶ ἀδιαφανοῦς, ἀρχίζει ὡς ἄλλη Πυθία εἰσαύγουσα τὴν χεῖρα της εἰς τὸ ἕκαστον τῆς αὐτῆς τοῦ ναοῦ μεταφερόντων ὑδροφόρον σκεῦος λαμβάνει ἐξ αὐτοῦ ὅπερ τύχη ἀντικείμενον καὶ ἐπιδεικνύουσα αὐτὸ εἰς τὸ πέριξ συνωστισζόμενον πλῆθος, ἐπιδίδει αὐτὸ εἰς τὸν δικαιούχον μετὰ τῆς ἀπαγγελίας τοῦ ἑξῆς τετραστίχου:

«Ἐμπα, Φῆλεμ', χάλα, τριΦῆλεμ', καλ-
λόριζον νὰ ἐν' τὸ ριζικό σ'.

Ἄη-Γάννεμ', νὰ δι'ς ἄτον ἕναν ζευγάρ'
βούδα.

Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται εἰς ἑκάστην ἐξαγωγὴν τοῦ ἀντικείμενου, ὅπερ ἔθεσαν ἐν τῷ δοχείῳ ἕκαστος καὶ ἕκαστος, μετ' ἀγωνίας περιμένει ν' ἀκούσῃ τὴν προφήτιδα καὶ ἐπειδὴ πολλάκις ἐπηλήθευον αἱ προφητεῖαι, διὰ τοῦτο ἐναγωνίως πάντες παρηκολούθουν μέχρι τέλους τὴν διαλογὴν. Καὶ εἰς ἄλλην μὲν ἔλεγε τὴν ἀπόκτησιν ἄρρενος τέκνου, εἰς ἄλλην τὸν προσεχῆ γάμον της, εἰς ἄλλην τὸν αἵσιον τοκετόν της, τὸν πολλαπλασιασμόν τῶν θρεμμάτων, τὴν πλουσίαν ἐσοδείαν, τὴν ἐπάνασιν τοῦ ξενιτευμένου της καὶ ἄλλα παρόμοια.

Πολλάκις δὲ συνέβαινε καὶ τὸ δέξιμνον, ὅτι ἔλεγεν εἰς ἑ.δρα 50 ἔτι, ὅτι θὰ γεννήσῃ ἄρρεν, εἰς γραῖαν, ὅτι εἰς τὰ κοντὰ θὰ νευφουθῇ, εἰς παῖδα ἀνήλικον, ὅτι ἐντὸς τοῦ μηνὸς θὰ στεφθῇ, προσκάλει οὕτω τὸν ἀκράτητον γέλωτα αὐτῶν καὶ τὴν ἐπὶ τῇ ἑορτῇ θυμηδίαν.

Μετὰ τὸ τέλος αἱ νέαι ἀποτελοῦσαι ὁμίλους ἐξήρχοντο εἰς τοὺς ἀγροὺς πρὸς διασκέδασιν καὶ ἔρωγον τὰ πρόχειρα αὐτῶν συναποκομισθέντα τρωγάγια, συζητοῦσαι τὰ τῆς προφητείδος καὶ περιμένονσαι ἐναγωνίως τὴν συντέλειαν τῶν προφητειῶν.

Καθὼς βλέπει ἕκαστος, παντοῦ καὶ πάντοτε ἡ μεγαλύτερα προσπάθεια τῶν νεανίδων εἶναι καὶ τὸ κυριαρχοῦν ἐν αἰετῇ δυνεῖον, τὸ ζήτημα τοῦ γάμου. Μία γλυκεῖα ἑλπίς ἐκάστης κόρης, ἕνας ἐπιτακτικὸς τῆς φύσεως νόμος, μία ἀνάγκη διαιωνίσεως τοῦ εἴδους, ποὺ καρυκεύεται μὲ τόσας ἐπιθυμίας, ἀπάτας, δολώματα εἶναι νὰ κάμνῃ ἡ δημιουργὸς φύσις τὸ ἔργον της.

Γ. Θ. ΚΑΝΔΗΛΑΠΤΗΣ (ΚΑΝΙΣ)

ΓΙΑ ΕΝΑ ΜΥΘΟ

Ἐλάβαμε καὶ δημοσιεύσαμε τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν:

Κύριε Διευθυντά,

Ὑπὸ τὸν τίτλον «Νιώτικοι μῦθοι» ὁ κ. Παμπούκης ἐδημοσίευσεν εἰς τὰ «Χρονικά τοῦ Πόντου», τεύχος 14ον σελ. 333, ἕνα μῦθον (ἀριθ. 1), ὅστις τελειώνει μὲ τὸ ἑμμετρον ἐπιμῦθιον:

«Ἄκουσε, σακκί μ', σακκούλιν,
καὶ τδουβάλιν τρυπεμένον,
θὲ νὰ δεῖς τὰ πεντακόδια
καὶ τὸ κόκκινον τὸ βούδι».

Ὁ ἴδιος μῦθος λέγεται ἐν Δορουλίῳ μὲ τὸ ἑξῆς ἐπιμῦθιον:

«Σακούλι μ', παρασάκουλο μ',
τδουβάλιν τρυπεμένον,
θὰ δί'ς τὴν φούνταν τὸ γορδὸ',
τὴν ζερταβὰν τὴν γούναν».

Πτολεμαῖς 10-11-45

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΜΕΛΛΗΝΟΦΡΩΔΗΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΟ

Τὸ Προξενεῖον.

— Θεῖα! εἶπαν τὴν γαρήν, ὁ γυιό σ' ντό δουλείαν ἐφτάει;

— Γουρτάν' το', εἶπεν, σὴν Ρουσίαν σὸ προξενεῖον ἐν'.

— Καὶ πότε θὰ ἔρται;

— Ἀδὰ σὰ σουμὰ θὰ ἔρται, εἶπεν, καὶ θ' ἀνοίγωμε σὸ χωρίον ἕναν μικρὸν προξενεῖον.

Π. ΜΕΛΛΗΝΟΦΡΩΔΗΣ

Συλλογή τοῦ Ξένου Ξενίτα θαυρημένη ἀπὸ τὸν
καθηγητὴ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς κ. Σ. Καρᾶ.

Ἦχος $\frac{L}{q}$ Πα ρ. Ρυθμὸς δσημος. Χρόνος μέτριος γοργός (Κοτυώρων). (1)

(Ἀπόδοση ΜΟΧΑΛΑ Σ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ)

Σον α ε λι αν παν κε κα θε ριζ τ'ε
μον τ'αρ νο πο ον Και ντ'ε μορ φα και νο στι
μα ακρα τει το δρε πα νο πον

Ἦχος $\frac{L}{\pi}$ Νη ρ Ρυθμὸς θσημος. Χρόνος μέτριος γοργός. (2)

(Ἀπόδοση ΗΛ. ΓΑΡΑΛΗ)

Τη ῖου φε κι ιμ το ῖα παν αν παλαμ α α μον
το Καα ρα α Καα πα α αν
τη σεβ τα α σι ι ιμ τ'ο ο νο μσαν πα λα αμ
ε εν γρα αμ με ε νο ο ον ε ε κι'αα πα α αν

Ἦχος $\frac{L}{\pi}$ Πα Ρυθμὸς δσημος. Χρόνος μέτριος γοργός. (1)

(Ἀπόδοση ΕΛΗΣ ΠΑΣΤΙΑΔΗ-ΓΥΦΤΑΚΗ)

Τ'α α στρα με τ'α α στρα πο ο λε μουν ο η λον
μετον φε εγ γον ο ο κοσμος μετον κο ο σμον ατ κ'ε
γω με τη ην Ε λεγ γων

(1) Ἔτσι τραγουδιοῦνται καὶ ὅλα τὰ 15 σύλλαβα δίστιχα.
(2) Ἔτσι τραγουδιοῦνται καὶ ὅλα τὰ 14 σύλλαβα δίστιχα.

Τ' ΑΣΠΡΑ ΚΑΤΗΒΑΖ'ΝΕ ΑΣΤΡΑ

ΤΟΥ ΠΑΝΤΕΛΗ ΜΕΛΑΝΟΦΡΥΔΗ

'Αλτσατζούχ'ς ὁ Θόδωρον.

Κάτ' ἔξεραν οἱ παλαιοὶ μουν οὐντάς ἔλεγαν : «Τ' ἄσπρα κατηβάξ'νε τ' ἄστρα!»

'Εποῖκες ἕναν καπαέτ' : Σῦρον ἔκεκὰ δύο λίρας καὶ οὐλα τὰ καπαέτ'α σ' καὶ οὐλα τὰ ἐγκλήματ' σ' συγχωρεῖνταν, τιζλαεύ'νε καὶ γίνεσαι ἄσ' σὸ ἤϊόν' κι' ἄλλο ἄσπρος καὶ ἄθεος ἄμον περιστερόπον... 'Εσκότωσης ; 'Ανοιξον τὴ σακκούλα σ' καὶ μέτρα λίρας... Οὐλα ἐσχ'ωρέθαν ! Σπόγγον τὰ χεῖλα σ' καὶ δέβα πλάν. 'Εσὺ πὰ 'Κ' ἐσ'νε π' ἐποῖκες τὸν σκοτωμόν. 'Ερπαξες ; ἐπόρνεψες ; ἐκατέκλεψες ; Ξαί μὴ φογᾶσαι ! Τὸ πουγγί σ' ἀνοιξον καὶ τὰ σιράτας οὐλα εἶναι ἔλεύθερα... 'Ο Μαλαστρατῖνον μὴ 'Κ' εἶπεν :

«Οὐνταν ἔτον, σὴ γεργανί' τὸ κιφάλ' ἔτον !». Ξύσον τὰ παράδας, σαβούρεψον ἄτα δεξά καὶ ζεβρά καὶ ἀπ' ἐσέν καὶ καλλίων ἄνθρωπος νὰ ἔρθεν νὰ ἐδέβεν !

Σ' ἀτὸ τὴν καφιὰν ἀπάν' ἐντῶκεν σὸν νοῦ μ' ντό ἐγέντον σὴν Χαβίαναν (ἐν' κὰν πενήντα χρόνῳ). Νά·μασσάλ' ἐν', νὰ ἄσ' σὸν νοῦ μ' ἐξέγκι το. Τ' ἐγένταν τὰ πράματα ἱστορίζω. 'Ακόμαν οἱ Χαβα·νίτ' καὶ οἱ Βαρτάντ' ζοῦν καὶ μέν'νε.

'Ας λέγομ' ἄτὰ μετ' τὴν σειράν.

Σ' ἀπάν' τὴν Χαβίαναν ἔζηεν 'Αλτσατζούχ'ς ὁ Θόδωρον. Ξακουσμένος σ' οὐλα τὰ χωρία, τῶιγκι τὰ λίρας μὲ τὸ τῶουβαλόπον εἶχεν ἄτα. 'Ετον καὶ πολλὰ χρόνῳ πα μουχτάρτς καὶ οὐλ' ἔξεραν ἄτον. 'Απόθεν ἐγαζάνεψεν ἄτόσα παράδας ; Μ' ἐρωτᾷτε. 'Ετον ἔξυπνος κ' ἐγαζάνεψεν ἄτα. Κανάν 'Κ' ἐκλεψεν καὶ κανάν' 'Κ' ἐσόεψεν.

'Ατότες τὰ παράδες πολλὰ ἀκριβὰ ἔταν. 'Αμαν ἔρθεν τῇ Ρουσίας ὁ πόλεμον καὶ ὁ κόσμον ἐγομῶθεν καϊμάδας. 'Ο Τοῦρκον ὁ Βασιλέας, ἄσ' τὸ ἐτελέθεν ὁ πόλεμον καὶ ὕστερ' νὰ ἐτέρεσεν : ν' ἀλλάξ' τὰ καϊμάδας μὲ τὰ χρυσὰ τὰ λίρας, ἄτόσα λίρας 'Κ' ἐχ', κι' ἄσ' σ' ἄλλ' τὸ μέρος πὰ ἐθέλεσεν νὰ δεικνύζ' τὸ 'Κι' θέλ' τὴ ζεμίαν τῇ φτωχοῦ. Ντ' ἐποῖκεν ; 'Εστει-

λεν τηλεγράφημαν σ' οὐλτς τοὶ μουτσα·ρίφ'ς καὶ τοὶ καϊμακάμ'ς, ἐκεῖνο τὴν ἡμέραν τὸ παίρ'νε τὸ τηλεγράφημαν, ν' ἀνοί'νε τὸ σαντούκ' καὶ νὰ μετροῦνε πόσα καϊμάδας εἶνε ἀπέσ' καὶ νὰ πατοῦν ἀπάν τὸ μιχίρ'. 'Οσα καϊμάδας εἶναι ἀπέσ', ἐκεῖνα εἶν' δεκτά, καὶ ἄλλο καϊμὰν νὰ μὴ παίρ'νη ! 'Αλλο τὰ καϊμάδας 'Κι' δαβαίν'νε !

Οἱ σαντούχ·ἐμινῆδες χαμὰν ἐδῶκαν χαπάρ' τοὶ φίλτς ἄτουν κ' ἔγκαν καϊμάδας, ἐσέγκαν σὸ σαντούχ' κ' ἐπῆραν χρυσὰ λίρας. 'Εκεῖν' πὰ ἐκέρδισαν (ἡμ'σά·κ' ἡμ'σά : ἀδελφικὸν μοίρασμαν) καὶ ποιος ἔγκεν τὰ καϊμάδας πὰ ἐκέρδιζεν. Χάρ' ἀέτσ', πολλοὶ ἄσ' σ' ἕναν τὴν ἡμέραν σ' ἄλλο ἐγένταν μὲ τὰ χρυσὰ τὰ λίρας, ἔξεγκινλάεψαν.

'Ο Θόδωρον πὰ κιοχαγιᾶς ἔτον, ὁ σαντούχ·ἐμινῆς πὰ φίλος ἄτ' ἔτον. 'Εσέγκεν σὸ σαντούχ' χαρτία κ' ἐπῆρεν λίρας.

Ζατῖ ὀλίγον πὰ σαλτανατλοῦς ἔτον καὶ ὑπερήφανος. 'Αμον τὸ ἐχτέθεν τὰ παράδας καὶ ἄλλο 'Κ' ἐκαλατζεύτεν. 'Εγέντον τερέπεης. Σ' ὁσπίτ'ν ἄτ' κάθαν Θεοῦ ἡμέραν μισαφίρ' Τοῦρκ' καὶ Ρωμαῖοι. 'Η γαβὰ καὶ τὸ ρακὶν πόλικον : «Μικτὰρ ἄγᾶ !» ἄδᾶ, «Μικτὰρ ἄγᾶ !» ἐκεῖ. Σὸν λόγον ἄτ' ἀπάν' κανεῖς λόγον νὰ ἐλεγεν 'Κ' ἐπόρνεν.

'Η γυναῖκα τ' ἡ Μυροφόρα (εἶνας πολλὰ φρόνιμος καὶ καλίσσα γυναῖκα) οὐς τὸ βράδον τὸ χαλκὸν ἄσ' σὸ τζάχ' 'Κ' ἐκατήβαζεν. 'Εμαέρευεν κ' ἐφάζ'νε τοὶ μισαφίρτς.

'Εκεῖνο τὸ χρόνον (σὰ 92 τῇ χρονίας ἔτον), ὁ Θόδωρον ἔχτισεν τὴν χαμαιλέτεν ἄτ' σὴ Σουγκουράντων καικά. 'Απ' ἐκεῖ πὰ τὸ καπίτ' τ' ἐπαίρνεν δύο ὁσπίτ'α ἐτέρνεν, τῶιγκι μουχτάρτς ἔτον καὶ οὐλ' σ' ἄτουνοῦ τὴν χαμαιλέτεν ἐπαῖναν ν' ἀλέθ'νε. 'Ο τρανὸν ὁ γυιός ἄτ' ὁ Σάββας, εἴκοσ' χρονῶν παλληκάρ' ἐσκωνεν κ' ἐκατήβαζεν τὰ χορομύλα κ' ἐποῖνεν οὐλα τὰ δουλείας ὁ μικρὸν πὰ, ὁ Κώσιτης,

κοιτὸς ἔτον, ἐπαῖναν σὸ σχολεῖον. Ὁ κύρις αὐτ' ἔλεγεν «δέσκαλον θ' ἑφτάγ' ἄτον»· καὶ ἄσ' σὸ ἐτελείωσεν τὸ Κάν' κ' ὕστερα, ἐκάτισεν δέσκαλος καὶ πολλὰ χρόνα ἐποίκεν δεσκαλικὴν σὴν Γιάλταν. Ἐμρ' χρόνον ἐγυναίκ' σεν ὁ Σουγκούρις ὁ Γιώτις κ' ἐπῆρεν ἄσ' σὴ Βαρλάντων τῇ Κοταλᾷ τὸ κορίτσ', τὴν Βαρβάραν. Σὸν γάμον αὐτ' εἶδεν ὁ Σάββας τῇ Βαρβάρας τὴν μικρόσσαν τὴν ἀδελφήν, τὴν Σώναν. Λεγνέσσα καὶ ψηλέσσα ἄμουν κυπαρέδ', τὰ τσάμας σὰ κότσας, τ' ὁμμάτια τ'ς μαῦρα-ἐλαίας, τ' ἐμοφάδας αὐτ'ς πὰ ἐκανεῖν-ταν ἄτεν, φρόνιμον καὶ νοικοκυρεμμένον κορίτσ', δέκα ἔξ χρονῶν καὶ ἄσ' σὸ καλὸν γενεάν. Ὁ κύρις ἄθε πά, ὁ Νικόλας, καλὸς νοικοκύρις καὶ δουλευτᾶς κ' ἡ μάννα θε, Ἀδισενέσσα, καλέσσα οἰκοκυρά, παδαρεμέντσα καὶ γλυκοκαλάιζευτος. Ἀγούρα παιδία 'κ' εἶχαν.

Ὁ Σάββας εἶδεν ἄτεν ἐμορφωσαν καὶ γιοσμάβαν, ἐγάπεσεν ἄτεν. Εἶπεν αὐτὴν μάνναν αὐτ' τὴν Μυροφόραν κ' ἐκείνη πὰ εἶπεν τὸν Θόδωρον ἄέτ' κι ἄέτ'... Ὁ Σάββας ἔμουν ἀγαπᾷ τῇ Νικόλα τῇ Κοταλᾷ, ἄσ' σὴ Βαρλάντων, τὸ κορίτσ'. Ἀλιθατζούχ'ς πὰ εἶπεν : «Ἐγὼ ἂν 'κ' ἐλέπω τὸ κορίτσ' κ' ἐρέχκουμ' ἄτεν, ἄμην 'κὶ λέγω. Ἐγὼ αὐτός, ὁ σεύτελον τὸ λέει 'κὶ τερω. Θὰ πάγω ἐλέπω τὸ κορίτσ', ἐρωτῶ κι ὁρομάζω, κι αὐτότε, τεροῦμε ντ' ἑφταμε».

Ἐδέκαν κ' ἐπῆραν λόγον.

Ἐναν ἡμέραν (μοῦθωπόρις ἔτον), Ἀλιθατζούχ'ς ἔσυρεν τ' ἄλογον αὐτ', ἔθηκεν ἅπᾶν τὸ πάλαν, ἐκαβάλκεψεν κ' ἐκατήβεν σὴ Βαρλάντων. Τογρία ἐπῆεν σὴ Φωτάντων τῇ Φώτ'. Φίλ' ἔταν κ' ἐπαῖναν κ' ἔριαν.

Ὁ Φώτ'ς ἐκαλωσόρεψεν αὐτον, ἐπῆρεν αὐτον κ' ἐπῆγεν σὴν ὁτὰν καὶ τ' ἄλογον ἔσυραν σὸ μαντρίν. Καλὸν βαχούτ' εἶχεν. Ἐβαστήουντον τρία-τέσσερα χιλιάδας μανάτια. Σὴν Γιάλταν εἶχεν καλὸν μαγαζόπον. Ἐτον καὶ πολλὰ ξενόφιλος.

Χαμὰν ἔγκαν τὸ ρακὶν κ' ἐρχίνεσαν χοδ-πέδ.

Ὁ μικρὸν ὁ γυιὸς αὐτ', ὁ Γιάννης, ἔτρεξεν, ἐσέγκεν τὴν τζαβζᾶν κ' ἐποίκεν αὐτ'ς γαβᾶν.

Παλοὶ φίλ', ἐκάτισαν κ' εἶπανε τὰ πα-

λά τουν, κ' ἐπεκεῖ Ἀλιθατζούχ'ς εἶπεν αὐτον :

—Φώτ' ! Ἐγὼ ἔσεν ἔχω σε καρδακὸν φίλον. Ἐξέρω ἐσὺ τὴν ζεμία μ' 'κὶ θέλεις. Γιὰ τ' αὐτὸ ἔρθα νὰ λές με τὴν γνώμη σ', καὶ κατὰ καὶ τὸ θὰ λές με, θὰ ἑφτάγω.

Ὁ Σάββας τ' ἑμέτερον ἐγάπεσεν τῇ Κοταλᾷ τῇ Νικόλα τὸ κορίτσ' (πῶς λέν' ἄτεν πὰ 'κ' ἐξέρω). Ἐγὼ τὸ κορίτσ' 'κ' εἶδα. Νιτό σιλεγὸν ἐν' 'κ' ἐξέρω. Ἐκεῖνος τελήκανλους ἐν'. Τὸ αἶμαν αὐτ' ζαντὸν ἐν'. Εἶδεν ἕναν κορίτσ' κ' ἐγάπεσεν αὐτο. Ἀμαν ἐγὼ σ' ὁσπίτι μ' ἄπεσ ἄλλαχλουὰν ἄρθωπον 'κὶ βάλω. Τὸν ἄρθωπον τινὰν θὰ παίρις σ' ὁσπίτι σ', θὰ ἔχ' Θεοῦ φώτισην, νὰ ἐγνωρίζ' μειζέτερον, νὰ κόφτ' τὸ τσιμίδ'ν' αὐτ'ς νὰ ἑφτάη τὸ παρακεῖτ' ἄτεν τὴν δουλείαν. Μὲ τὸ τσούμπιμαν καὶ μὲ τὸ μουτουνίαμαν ἡ δουλεία ἔμρ' 'κὶ πάει. Ἀπ' ἔξ' τ' ἐμπαίν' τ' ἀχούλ', λένε οἱ Τοῦρκ', δύο αὐτούμα πάει. Σ' οὐλᾶ τὰ δουλείας νὰ ἐπροφτάν'. Τ' ὁσπίτ'ν' ἔμουν ἐν' βαρυδούλ'. Χωράφα πολλὰ καὶ μισαφιρία κι ἄλλο πολλά. Ἡ Μυροφόρα 'κ' ἐπροφτάν' σ' οὐλᾶ τὰ δουλείας. Ὁ Σάββας ἐν' σὴν χαμαιλέτεν. Τ' ἄλλα τὰ παιδία εἶναι μικρά. Ὁ Κώστης, βαῖρουχ, πάει σὸ σχολεῖον. Πέ' αὐώρα, Φώτ', ἄς τερω σε !

—Παδᾶ Θόδωρε ! εἶπεν ὁ Φώτ'ς. Αὐτὸ τὸ κορίτσ' ἄσ' σὸ λές κι ἄλλ' ἅπᾶν ἐν. Τὰ δουλείας οὐλᾶ ἄσ' σὸ χέρ'ν ἄθες ἐγλάζ'νε. Μικρὸν ἐν' ἀκόμαν, δέκα ἔξ χρονῶν πὰ καλὰ-καλὰ 'κ' ἐν', ἄμαν ψεμένον ἐν' σὴν δουλείαν. Οὕς τὸ βράδον κὰ 'κὶ κάθεται. Λαφρόψυχον. Στόμαν ἔχ' καὶ λαλίαν 'κ' ἔχ'. Ἡ γενεὰ πά, καλὸν γενεά. Ὁ κύρις ἄθες χριστιανός, Θεοῦ ἄρθωπος καὶ δουλευτής, κ' ἡ μάννα θε, Ἀδισενέσσα, κι ἄλλο καλλίων. Ἐξέρεις ἄτεν πόσον παδαρεμέντσα καὶ παστρικέσσα ἐν'. Τὸ κορίτσ' πὰ ἐμοίασεν ἄτεν. Τούπχου ἡ μάννα θε. Ζατὶ λέει ὁ λόγος : «Γέννα με, κι ἂν 'κὶ ὁμάζω σε, πᾶτ' καὶ φοῦρξο με» ! Τὸ κορίτσ' λόγον 'κ' ἔχ'. Αὐτόσα χρόνα καὶ τὴν λαλίαν ἄθε κανεῖς 'κ' ἐκ'σεν. Ἀσ' σ' ἄτεν καὶ καλλίων νύφην 'κὶ θὰ εὐρίκ'ς.

—Χὰρ αὐτοῖκον ἄρθωπον θέλω, εἶπεν ὁ Θόδωρον. Αὐζάψας 'κὶ θὰ ἐποροῦμ' νὰ ἐλέπομ' ἄτεν ; Ἀμαν 'κὶ θέλω κανεῖς νὰ ἐγροικᾷ το.

(Συνεχίζεται)

Ζωή και Κίνηση

Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιον τοῦ Συλλόγου Ποντίων «Ἀργοναῦται-Κομνηνοὶ»

ΕΥΧΕΤΑΙ

Σε ὅλα τὰ τὰ μέλη τοῦ Σωματείου καὶ σὲ ὅλους τοὺς συμπατριῶτες μας καλὰ Χριστούγεννα κ' εὐτυχισμένο τὸν καινούργιο χρόνο.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

1.

Τὸ Δ. Συμβούλιον τοῦ Συλλόγου «Ἀργοναῦται Κομνηνοί», δι' ἀποφάσεώς του ληφθείσης κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 19ης Σεπτεμβρίου 1945, ἀπεφάσισε τὴν ἰδρυσιν ἀναρρωτηρίου (Πρεβαντόριου) διὰ τὰ ἀπορα καὶ ἀσθενικὰ παιδιὰ τῶν Ποντίων. Πρὸς τοῦτο συνέστησεν εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κ. κ. Κωνστ. Φωτιάδου, Νικ. Ξηροπούλου, Ἰωάν. Μπράβου, Ἀντ. Σουρμελῆ, Σωτ. Κλαδᾶ, Ἰωάν. Καραγεωργίου καὶ Γεωργ. Πάρου.

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη συνῆλθεν ἤδη εἰς σύσκεψιν καὶ ἀπεφάσισε τὴν σύνταξιν μελέτης ἐκθέσεως διὰ τὴν ἰδρυσιν καὶ λειτουργίαν τοῦ ἀναρρωτηρίου.

2.

Τὸ αὐτὸ Διοικητ. Συμβούλιον δι' ἀποφάσεώς του ληφθείσης κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 28-11-45 ἀπεφάσισεν ὅπως ἡ χρῆσις τῆς αἰθούσης τοῦ Συλλόγου παραχωρηθῇ κατόπιν ἐγγράφου αἰτήσεως περιεχομένης τὰ συζητῆα θέματα καὶ ὑποβαλλομένης πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον πρὸ 7 πλήρων ἡμερῶν. Ἐφόσον τὸ Δ. Συμβούλιον ἐγκρίνει τὴν παραχώρησιν δύναται ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ τῆς χρήσεως νὰ ὀρίσῃ καὶ οἰκονομικὰ ἀνταλλάγματα διὰ τὴν χρῆσιν.

3.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ὡς ἄνω συνεδρίαν ἀπεφασίσθη ἡ ὑποβολὴ αἰτήσεως πρὸς τὸν Ἑλλ. Ἐρυθρὸν Σταυρὸν διὰ τὴν χορήγησιν ἐνδυμάτων καὶ ὑποδημάτων διὰ τὰ ἀπορα καὶ ἀσθενικὰ παιδιὰ τῶν Ποντίων. Ἡ ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως ταύτης προβλεπομένη στήσις μετὰ καταλόγου 2008 ἀπόρων καὶ ἀσθενικῶν παιδιῶν Ποντίων τῆς περιφέρειας Ἀθηνῶν, ὑπεβλήθη ἤδη εἰς τὸν Ε.Ε.Σ. καὶ πιστεύεται ἡ μερικὴ ἱκανοποίησις τῆς αἰτήσεως τοῦ Συλλόγου.

4.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ὡς ἄνω συνεδρίαν τὸ Δ. Συμβούλιον ἀπεφάσισε τὴν συγκέντρωσιν τῶν στοιχείων τῆς συμβολῆς τῶν Ποντίων εἰς τοὺς τελευταίους ἀγῶνας τοῦ ἔθνους ἥτοι: τὰ ὀνόματα τῶν νεκρῶν, τραυματιῶν καὶ ἀνδραγαθησάν-

των ὡς καὶ τὴν ἐν γένει προσφορὰν τῶν Ποντίων κατὰ τὸ Ἀλβανικὸν καὶ Μακεδονικὸν ἔπος τοῦ 1940-41 καὶ τὴν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς Ἑθνικὴν Ἀντίστασιν. Πρὸς ἐπιτυχὴ ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης ὥρισεν εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ἀποτελεσθεῖσαν ἐκ τῶν κ.κ. Χρ. Μυρίδη, Ἀντ. Τερζοπούλου, Ἀλκ. Κογκαλίδου καὶ Ξένου Ξανίτα.

5.

Ἐπίσης κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίαν ἀπεφασίσθη ἡ σύγκλησις Γεν. Συνελεύσεως τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν 13-1-46 ἡμέραν Κυριακὴν καὶ ὥραν 10 π. μ. ἐν τοῖς Γραφείοις τοῦ Συλλόγου μετὰ τὴν ἐξῆς ἡμερησίαν διάταξιν.

1) Λογοδοσία Δ. Συμβουλίου καὶ ἔκθεσις ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς.

2) Ἐγκρίσις τροποποιήσεων τοῦ Καταστατικοῦ.

3) Ἀρχαιρεσίαι πρὸς ἀνάδειξιν Νέου Δ. Συμβουλίου καὶ ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς.

ΕΚ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ-ΚΟΜΝΗΝΟΙ»

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Κύριε Διευθυντά,

Σχετικὰ μετὰ τὴν προκήρυξιν διαγωνισμοῦ, ποῦ δημοσιεύτηκε στὸ 14ο τεύχος τῶν «Χρ. τ. Π.», γιὰ τὴ συλλογὴ στοιχείων ἀπὸ τὴ δράση τῶν Ποντίων στὸν Πόλεμον 1940-41, θεωρῶ ὑποχρέωσή μου νὰ κάμω τὴν ἀκόλουθον δήλωσιν:

Τὸ ἔπαθλο τῶν 30 χιλ. δραχμῶν, τὴν ἐσχὴ ποῦ εἶχε διατεθεῖ, ἀντιπροσώπευε τὴν ἀγοραστικὴ ἀξία ἐνὸς χρυσοῦ εἰκοσόφραγκου τῆς ἐλεύθερης ἀγορᾶς.

Κρατῶ συνεπῶς πάντα στὴ διάθεσή σας ποσὸ ἀνάλογο.

Θεσ/νικη, 22.11.45

Με τιμὴ

Θ. Κ. ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΣ

ΟΙ ΠΟΝΤΙΟΙ ΚΑΙ ΩΣ ΕΜΠΟΡΟΙ

ἐμεγαλοῦργησαν στὴν παλαιὰ καὶ στὴ νέα ἱστορία τοῦ ἔθνους.

Ὁ συμπαθέστατος φίλος κ. Γρ. Τηλικίδης σὲ κύριο ἄρθρο τοῦ 13 τεύχους τῶν «Χρονικῶν τοῦ πόντου» μετὰ τίτλο «Ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ πόντου καὶ ἡ θέση του

στην παλαιά και στη νέα ιστορία του έθνους» γράφει πολλά πράγματα όρθά, αλλά δεν ξέρω, πώς παρεσύρθηκε στο τέλος του άρθρου του σέ μερικά άδύστατα και άνακριβή συμπεράσματα. Έτσι λ.χ. στην παρένθεσι, που άνοίγει στο τέλος του όποτίτλου του άρθρου του «Ο πόντος και ή μητέρα—γῆ» γράφει: «αὐτοὶ εἶναι κατὰ γνώμην μας οἱ λόγοι γιά τοὺς όποίους άνάμεσα στοὺς Ποντίους, παρὰ τίς εὐνοϊκές συνθήκες—θάλασσα, διαταύρωση παγκόσμιων ἱμπερικῶν δάων—δέν ἀνεδείχθησαν πολλοὶ μεγάλῃμποροι. Οἱ Πόντιοι καὶ Καυκάσιοι κατὰ βάθος άποστρέφονται τὸ ἔμπόριον σάν κάτι τὸ άνομο, ὅχι πολὺ τίμιο. Εἶναι δὲ παρατηρημένο πὼς οἱ Πόντιοι ἔμποροι δέν κατέρωθωναν, λόγω τῆς τιμιότητός των νά συναγωνισθοῦν σιῇ Ρωσσίᾳ τοὺς Ἀρμενίους καὶ Ἰσραηλίτες.» Ο κ. Τηλικίδης περιπτεῖ σ' ἓνα σοβαρὸ λάθος και σέ μιὰ ιστορική άνακριβεία. Φαίνεται διτ παρεσύρθηκε από μιὰ ὑποκειμενική νοοτροπία, τὴν όποίαν παρετήρησα κατὰ τὴν μακράν ἐν Ρωσσίᾳ διαμονήν μου, διτ ἔχουν ἢ εἶχαν και οἱ Ρώσσοι σπουδασταί. Κάποτε ταξειδεύοντας μεταξύ Ὁδησοῦ και Βατοῦμ συνήντησα Ρώσσους φοιτητάς, που ἔκαναν ταξειδί άναψυχῆς ἐπὶ τσαρικοῦ βέβαια καθεστῶτος. Στὸ τραπέζι ἐγνωρισθήκαμε και ἐπειδὴ και ἐγὼ εἶμουν τότε νέος και γνωρίζων καλὰ τὰ παράλια, που περνοῦσε τὸ καράβι μας, ἐξηγοῦσα στοὺς ταξειδεύοντας γιά πρώτη φορά Μοσχοβίτας τὸν ρόλον που ἔπαιξαν στήν άρχαιότητα τὰ παράλια τοῦ Καυκάσου, ὡμιλήσαμε περὶ Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας περὶ Κολχίδος, περὶ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ κ.τ.λ. και διταν οἱ Ρώσσοι φοιτηταί στο τέλος ἔμαθαν διτ εἶμουν ἔμπορος τῆς Ὁδησοῦ ἐξεπλάγησαν, διότι περίμεναν νά πληροφορηθοῦν, διτ εἶχα κάθε άλλο ἐπάγγελμα, άλλ, ὅχι τοῦ ἔμπορου. Τὴν λέξιν «κουπέτς» (ἔμπορος) τὴν ἐπρόφεραν με κάποιαν συστολήν με ὅφος δυσάρεστον ἂν ὅχι περὶ φρονητικόν. Αὐτὴν τὴν σκηνὴν θυμήθηκα, διταν διάβασα τὲς άνωτέρω ὀλίγες γραμμὲς τῶν συμπερασμάτων τοῦ κ. Τηλικίδη. Ἀλλ' ὅσοι ἔζησαν πολλὰ χρόνια στή Ρωσσίᾳ πρὸ τῆς κοινωνικῆς άνατροπῆς, ασφαλῶς θά ἐνθυμοῦνται τὴν νοοτροπίαν ὠρισμένης τάξεως, που περιφρονοῦσε «τὸν κουπέτς» (ἔμπορον). Γι' αὐτὸ αἱ μόρφωμένες τάξεις και αἱ δεσποινίδες Ρωσίδες προτιμοῦσαν γιά γαμβροὺς άξιωματικούς, καθηγητάς, ἐπιστήμονας ἐν γένει. Ἀπ' αὐτὴ τὴν νοοτροπία τοῦ Ρώσσου σπουδαστοῦ παρεσύρθη και ὁ άγαπητὸς φίλος κ. Τηλικίδης. Ἀλλ' οἱ σπουδασταί, με τοὺς όποίους συνεταξίδευσά, ὅπως ανέφερα παραπάνω, διταν εἶδαν, διτ ἤξευρα τὴν άρχαίαν ιστορίαν καλύτερα ἀπ' ἐκείνους, μου ὡμολόγησαν, διτ βέβαια «ἐάν ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἔμποροι εἶναι μωρῶμένοι και άνήκουν συγχρόνως εἰς τὸν λόγιον και τὸν

κερδῶν Ἑρμῆν, δέν μποροῦμε νά τοὺς θεωροῦμε σάν τοὺς δικούς μας ἔμπορους, οἱ όποιοι, μάλιστα τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς, εἶναι ἄξεστοι και ἁμόρφωτοι». Ἀλλὴν ἔρμηνειαν δέν μπορεῖ νά δώσῃ κανεὶς στὰ συμπεράσματα τοῦ κ. Τηλικίδη, διότι ἡ ιστορία τῶν Ποντίων τόσον ἢ παλαιά ὅσον και ἡ νεωτέρα μαρτυρεῖ, διτ διέπρεφαν και ἔμεγαλοῦργησαν ὡς ἔμποροι. Μυριάδες μεγαλεμπόρων ἀνεδείχθησαν εἰς τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου τόσον τῆς Νοτίου Ρωσσίας ὅσον και τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τὰ ἔμπορικά σπίτια τῶν πόλεων Τραπεζοῦντος, Κερασσοῦντος, Ἀμισοῦ, Σινώπης, και τῆς άπέναντι πλευρᾶς Ὁδησοῦ, Σεβαστοπόλεως, Θεοδοσίας, Νοβορωσσίσκης, Ροστοβίου, Αἰκατερινοδάρ, Σοχοῦμ, Πότι, Βατοῦμ κτλ. ὡς τῶν μεγαλεμπόρων Καρβωνίδου, Κακουλίδου, Τριανταφυλλίδου, Γιαννακαπάνη, Καπαγιαννίδη, Βελισσαρίδη, Φωστηροπούλου, Θεοφυλάκτου, Κογκαλίδη, Βαφειάδη, Λεοντίδη, Τζουλιάδη, Πουλουλίδη, Γραμματικοπούλου, Πετροπούλου, Αὐγερινοῦ, Πισάνη, Λαζαρίδη, Ζαροκοίλη, Πηλείδη, Καρποζήλου, Οἰσταπασίδη, Μοσκόφ, Ἀσλανίδη, Καλλιβάζη, Ἀκρίτα, Μελίδη, Κάϊσεφ-Ροδαφίνοῦ, Κιτρίδη, Μαυρίδη, Παυλίδη, Παρηγόρη, Παπαδοπούλου, Καρατζᾶ, Κούση, Πιαλόγλου, Κωνσταντινίδη ὅσα πρόχειρα ἔρχονται στήν μνήμην μου, διαψεύδουν τὸν ἰσχυρισμόν, διτ «δέν ἀνεδείχθησαν πολλοὶ μεγάλῃμποροι Πόντιοι». Καί μάλιστα μερικά σπίτια Ποντίων διὰ τῶν γραφείων των στὰ κυριώτερα κέντρα τῆς παγκοσμίου αγοράς, Μασαλία—Τεργέστη—Ὁδησοῦς—Λονδίνον—Ἀμβούργον, ἔπαιξαν πρωτεύοντα ρόλον, ἐξακολουθοῦν δὲ νά παίζουν και μέχρι σήμερον εἰς πολλὰ εἶδη, ὅπως εἶναι ὁ καπνός, τὰ ἑληρὰ φρούτα κτλ. Τίποτε πιδ άνακριβὲς δέν ὑπάρχει ἀπὸ τὸν ἰσχυρισμόν, διτ οἱ Πόντιοι κατὰ βάθος άποστρέφονται τὸ ἔμπόριον. Ἀντιθέτως οἱ Πόντιοι ὡς οἱ γνησιώτεροι τῶν Ἑλλήνων ἔχουν μέσα τους και τὸ ἔμπορικόν δαιμόνιον τῆς φυλῆς μας.

Στοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ κ. Τηλικίδη και στὰ άνακριβή συμπεράσματά του ὅχι ὀλίγον συνετέλεσε και ὁ παραλληλισμός τῶν Ποντίων και Καυκασίων. Οἱ Καυκάσιοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προερχόμενοι ἀπὸ άγροτικούς πληθυσμοὺς πιθανόν με νέαν νοοτροπίαν, που ἀπέκτησαν στήν Ρωσσίαν, νά μὴ συμπαθοῦν τὸ ἔμπόριο. Δέν ἔζησα μεταξύ τῶν Καυκασίων και δέν γνωρίζω, ἂν οἱ ἰσχυρισμοὶ τοῦ κ. Τηλικίδη εἶναι ἀληθεῖς, ὅσον ἀφορᾷ τὸ σημεῖον αὐτό.

Δέν γνωρίζω ὅμως γιὰτί θεωρεῖται τὸ ἔμπόριο «σάν κάτι άνομο, ὅχι πολὺ τίμιο». Κάθε ἐπάγγελμα ἔχει τὴν νόμιμον και τὴν άνομον ὀψιν του. Μήπως ὅλοι οἱ δικηγόροι άσκοῦν τὸ ἐπάγγελμά τους τίμια; Καί μήπως δέν ὑπάρχουν και ἱατροὶ ποῦ ἐκμεταλλεύονται αἰσχροὺς τοὺς πελάτας των;

Καί μήπως δὲν ὑπάρχουν δάσκαλοι καὶ καθηγηταί, ποὺ καπηλεύονται; Γιατί μόνον τὸ ἐμπόριο νὰ θεωρεῖται ὡς κάτι τὸ ἄνομο καὶ ὄχι πολὺ τίμιο; Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ὅταν τὸ ἐμπόριον ἀσκεῖται ἀπὸ τοὺς συστηματικοὺς ἐμπόρους κανονικά καὶ τίμια, τότε δὲν δυσφημίζεται. Συνήθως δυσφημίζεται, ὅταν γίνονται ὄλοι ἔμποροι καὶ μάλιστα εἰς ἀνώμαλες περιστάσεις. Ὅταν τὸ ἐμπόριο ρίπτεται στὰ πεζοδρόμια καὶ ὅταν δικηγόροι, ἰατροί, δάσκαλοι καὶ παπάδες ἀκόμη γίνονται ἔμποροι. Ἐχομε τὴν πρόσφατη ἐποχή, ποὺ ἐπηρέασε τὰς στέψεις τοῦ ἀγαπητοῦ κ. Τηλικίδη καὶ διετύπωσε τόσο ἐπιτυχημένα τὴν φράσιν αὐτήν, ποὺ ἐχαρακτηρίσθη ἀπὸ πολλοὺς Ποντίους ὡς φοβερά ἐξύβρισις κατὰ τοῦ ἐμπορικοῦ κόσμου. Καὶ τὸ μὲν ἐμπόριον χαρακτηρίζεται ὡς ὄχι καὶ πολὺ τίμιο ἐπάγγελμα, ὅταν τὸ ἀσκοῦν οἱ μὴ πραγματικοὶ ἔμποροι. Τὰ ἄλλα ὅμως ἐπαγγέλματα τῶν δικηγόρων, γιαντρῶν, δασκάλων καὶ λοιπῶν ὅταν αἰσχροκερδῶς ἀσκοῦνται συνήθως ἀπὸ τοὺς ἰδίους συστηματικοὺς ἐπαγγελλομένους. Αὐτὴ εἶναι ἡ διαφορὰ ἴσως μεταξὺ τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν ἄλλων ἐπαγγελλομένων. Βεβαίως καὶ μεταξὺ τῶν ἐμπόρων ὑπάρχουν οἱ αἰσχροκερδοῦντες, ποὺ καταντοῦν τὸ ἐπάγγελμα ὄχι πολὺ τίμιο, ἀλλὰ τοιοῦτοι ἀσυνείδητοι ὑπάρχουν εἰς ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα. Εἶναι πλάνη νὰ νομίση κανεὶς, ὅτι οἱ Πόντιοι ἔμποροι δὲν κατώρθωσαν λόγῳ τῆς τιμιότητός των νὰ συναγωνισθοῦν στὴν Ῥωσσίαν τοὺς Ἀρμενίους καὶ τοὺς Ἰσραηλίτες. Ἀντιθέτως ὅσοι γνωρίζουν καλὰ τὰς ἐμπορικὰς ἀγορὰς τῆς Ῥωσσίας θὰ ὁμολογήσουν μαζὺ μας, ὅτι ἀκριβῶς οἱ Πόντιοι τῆς Ῥωσσίας μὲ τὴν μόρφωσιν, τὴν γερὴ ἐξυπνάδα τοὺς καὶ μὲ τὴν ἰδιαίτερη ἐμπορικὴν ἀντίληψιν ποὺ ἔχουν, κατώρθωσαν νὰ ὑπερέχουν ἐπάνω στοὺς ἄλλους λαοὺς. Οἱ τελευταῖοι εὐρίσκονται εἰς ἀμάθειαν καὶ μόνον εἰς τὸ μικρὸ ἐμπόριο ἐπικρατοῦν ὅταν μεταχειρίζονται δόλια μέσα, ἀλλὰ ἐξαφανίζονται, μόλις ἀνέρχεται εἰς μεγαλυτέραν κλίμακα δράσεως, ὅπου δὲν ἔχουν ἀντοχὴν ἐναντι τῶν ἱκανοτήτων τοῦ Ἑλλήνος Ποντίου. Πλεῖστα ὅσα τεκμήρια ἔχομε τῆς τοιαύτης ὑπεροχῆς εἰς τὰ μεγάλα κέντρα, σὰν τὴν Ὁδησσό, τὸ Νοβορωσσίσκ, τὸ Ροστρόβιον, τὸ Βατούμ ὅπου οἱ Πόντιοι ἔμποροι ἐκρατοῦσαν τὰ σκῆπτρα τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς Ῥωσσίας. Πῶς αὐτὰ διέφυγον ἀπὸ τὴν προσοχὴν τοῦ τόσο μελετηροῦ καὶ δόκνου ἐρευνητοῦ κ. Τηλικίδη; Ἀγνοεῖ φαίνεται ὁ ἴδιος καὶ τὴν λαϊκὴν ἐν τῇ νοτίῳ Ῥωσσίᾳ διάδοσιν, ποὺ ὁμολογοῦν οἱ ἴδιοι οἱ Ἑβραῖοι:

Στὴν ἐμπορικὴν ἱκανότητα δέκα Ἑβραῖοι ἰσοφαρίζουν ἓνα Ἀρμένιον ἀλλὰ δέκα Ἀρμένιοι ἰσοφαρίζουν ἓνα Ἕλληνα. Εἶναι δὲ γνωστὸν καὶ εἰς τὸν κ. Τηλικίδην,

ὅτι εἰς τὴν Νότιον Ῥωσσίαν οἱ Ἕλληνικοὶ πληθυσμοὶ κατὰ μεγίστην πλειοψηφίαν εἶναι ἐκ Πόντου. Οἱ Πόντιοι λοιπὸν καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον ἐμεγαλουργήσαν καὶ στὴν παλαιὰ καὶ στὴν νέαν ἱστορίαν τοῦ Ἑθνους ὄχι μόνον στὴν λεκάνην τῆς Μαύρης θαλάσσης ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Παγκόσμιον ἐμπορικὸν στίβον παράλληλα πρὸς τὰς ἄλλας ἀρετὰς των, τὰς ὁποίας τόσο καλὰ τοποθετεῖ εἰς τὸ ἐν λόγῳ ἄρθρον τοῦ ὁ φίλος κ. Τηλικίδης.

ΕΛΕΥΘ. ΠΑΥΛΙΔΗΣ

Καὶ μιὰ ἐπιστολὴ

Θέσαμε, κατὰ τὰ συνηθισμένα, τὸ παραπάνω ἀρθρον ἐκδόσῃ τοῦ κ. Τηλικίδη, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔστειλε τὴν παρακάτω ἐπιστολή:

Φίλε κ. Διευθυντά,

Ἔλαβον ἀργὰ γνῶσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ ἀρθρου τοῦ φίλου κ. Ε. Παυλίδου. Ἐπειδὴ τὰ θέματα, ποῦ, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἀρθρου μας, ἐκ παρανοήσεως καὶ παρερμηνείας τῆς σχετικῆς περικοπῆς καὶ τοῦ ὅλου πνεύματος τοῦ ἀρθρου, θίγει ὁ κ. Παυλίδης, ἔχουν γενικωτέραν κοινωνικὴν σημασίαν, διαφωτίζουσιν δὲ ἕνα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα ζητήματα τῆς ποντιακῆς ἱστοριογραφίας, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ ἐπανέλθω ἐπὶ τοῦ θέματος ἀναλυτικώτερον εἰς τὸ ἐπόμενον τεῦχος τῶν ἀγαπητῶν «Χρονικῶν τοῦ Πόντου». Καὶ τοῦτο, διὰ νὰ μὴ ἀφαιρέσω χρόνον πολύτιμον ἀπὸ τὸ περιοδικὸν καὶ γίνω στείλιος ἀναβολῆς τῆς δημοσιεύσεως ὕλης καθαρῶς λαογραφικῆς.

Κατ' ἀρχὴν ἐπαναλαμβάνω καὶ τονίζω ὅτι ὁ κ. Παυλίδης, δυστυχῶς, δὲν κατέβαλεν ἀρετὴν προσπάθειαν νὰ προσέξῃ τὸ γενικὸν πνεῦμα τοῦ ἀρθρου καὶ τὸ εἰδικὸν νόημα τῆς ἐν παρενθέσει περικοπῆς. Διὰ τὸν λόγον ἴσως αὐτὸν ἀρκετὰ ἐκ τῶν στοιχείων καὶ ἐπιχειρημάτων ποὺ ἐπικαλεῖται στρέφοντα κατὰ τῆς ἀπόψεως, τὴν ὁποίαν ὑποστηρίζει.

Πληροφοροῦμεν ἐπίσης τὸν κ. Παυλίδην, ὅτι ἀπὸ πολλοὺς Ποντίους ἐμπόρους καὶ μὴ, ἐλάβαμε συγχαρητήρια, ἀκριβῶς διὰ τὴν παρατήρησίν μας αὐτήν. Καὶ δὲν θὰ δυσκολευθῶμεν νὰ δημοσιεύσωμεν ὀνομαστικὸν αὐτῶν κατὰλογον, ἐὰν τοῦτο θεωρηθῇ σκόπιμον.

Μὲ ἐξαιρετικὴν ἐκτίμησιν

Γ. ΘΑΪΚΙΔΗΣ

Ὁ νέος Μητροπολίτης Νευροκοπίου Ἀγαθάγγελος Τσαούσης.

Τὴν 4ην Ἰανουαρίου ἐ. ε. ἐν τῷ ἱερῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ Ἀθηνῶν ἐγένετο ἡ χειροτονία τοῦ σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Νευροκοπίου κ. Ἀγαθαγγέλου Τσαούση ἐν μέσῳ πυκνοτάτου ἐκκλησιασματος προεξάρχοντος τοῦ Παναγιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Γενναδίου συμπαραστατομένου ὑπὸ τῶν σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν Καστορίας κ. Νικηφόρου, Κασσανδρείας κ. Κωνσταντίνου καὶ Ἱερισσοῦ καὶ Ἀγίου Ὁρους κ. Διονυσίου.

Μετά τὴν χειροτονίαν τοῦ ὁ νέος Μητροπολίτης ἐξεφώνησε λόγον κατάλ-
ληλον τῇ περιστάσει, καὶ μετὰ τὴν ἀπό-
λυσιν τῆς ἐκκλησίας ἀφοῦ διένειμε τὸ
ἀντίδωρον εἰς τὸ πολυπληθὲς ἐκκλησια-
σμα ἀκολουθούμενος ὑπὸ πολλῶν φίλων
τοῦ μετέβη εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν ὅπου
ἐδέχθη τὰ συγχαρητήρια τῶν Ἀρχιερέων
καὶ ἄλλων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, μετα-
ξὺ τῶν ὁποίων πολιτευόμενοι Μακεδο-
νίας, ἀντιπρόσωποι τῶν Ποντιακῶν σω-

ἀπεφο-
πέρας
διωρί-
Ἀγίωι
κας Κ
λος τῇ
τητος
ἐν αὐτῇ
καὶ δι
κοινότη
κηδόν

Ὁ Μητροπολίτης Νευροκοπίου
Ἀγαθάγγελος Τσαούσης

ματειῶν, ἐπαρχιῶται τοῦ παρεπιδημοῦν-
τες ἐν Ἀθήναις, πολλοὶ πατριῶται τοῦ
Πόντιοι καὶ ἄλλοι πολλοὶ φίλοι τοῦ.

Ὁ Νευροκοπίου Ἀγαθάγγελος, τέ-
κνον ἐγκρίτου οἰκογενείας, ἐγεννήθη ἐν
Χόψα τοῦ Πόντου τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας
τῷ 1892. Τὰ πρῶτα ἐγκύκλια μαθήματα
ἤκουσεν ἐν τῇ πατρίδι τοῦ καὶ ἐν Κερα-
σοῦντι, τὰς δὲ γυμνασιακὰς σπουδὰς τοῦ
ἐν τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχι-
κῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ, ἐξ ἧς ἀ-
πεφοίτησε τὸ ἔτος 1915. Τὸ ἐπόμενον ἔ-
τος, κατόπιν ἐξετάσεων, εἰσήχθη εἰς τὴν
ἱερὰν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης καὶ

τῶν 1
γίου.

Κα
στημ
σήμε
τῆς κ
θρησ
ἀγάπ
τῆς 1
τινες
πραγ
δάσκ
κλησ
λευτῇ

την τῆς πολυπαθοῦς καὶ μαρτυρικῆς ἐπαρχίας Νευροκοπίου.

Συγχαίροντες αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἐπαξίῳ προαγωγῇ του, ἀλλὰ καὶ χαίροντες διότι ἡ προσγενομένη εἰς αὐτόν τιμὴ ἀντανάκλαται καὶ ἐφ' ἡμῶν τῶν Ποντίων, εὐχόμεθα αὐτῷ τὴν ἐξ ὅσους δύνανται πρὸς συνέχισιν τῆς ἐθνοφελοῦς του δράσεως ἐπ' ἀγαθῇ τῆς τε ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους. Συγχαίρομεν ἐπίσης καὶ τὰ πνευματικὰ αὐτοῦ τέκνα, διότι ἐν τῷ προσώπῳ του ἔτυχον ποιμενάρχου, ὁ ὁποῖος συνεμερίσθη τὰς σκληρὰς δοκιμασίας των κατὰ τὰς ζοφερὰς ἡμέρας τῶν βαρβάρων κατακτητῶν καὶ αἱμοβόρων ἐπιδρομῶν, καὶ ὁ ὁποῖος πεπρωτισμένος μὲ ἰδιαιτέρας ἀρετὰς καὶ μόρφωσιν, ἀλλὰ καὶ ἐφοδιασμένος μὲ τὴν ἀπαιτουμένην πείραν καὶ πατρικὴν στοργὴν εἶναι, κατὰ τὰς δυσμενεῖς μάλιστα σημερινὰς περιστάσεις, ὁ ἐνδεδειγμένος πνευματικὸς πατήρ.

ΧΡΥΣ. ΜΥΡΙΔΗΣ

Θεόδωρος Γ. Κανδηλάπτης

Ὑπολοχαγὸς Πεζικοῦ

(1918—1941)

Γεννήθηκε στὴν Ἀργυρόπολιν τοῦ Πόντου τὴν 1 τοῦ Γενάρη τοῦ 1918.

Τεσσάρων χρονῶ παιδάκι βρέθηκε, μὲ τὴν Ἀνταλλαγὴ, μαζί μὲ τὴν προσφυγικὴ του οἰκογένεια, στὴν Αἰσὴμην τοῦ Ἑβρου, ὅπου ὁ πατέρας του εἶχε τὴ διεύθυνση τοῦ ἐκεῖ δημοτικοῦ σχολείου. Ἀκολούθησε τὰ μαθήματα τοῦ δημοτικοῦ στὴν Αἰσὴμην καὶ τὶς γυμνασιακὰς του σπουδὰς στὴν Ἀλεξανδρούπολιν πάντα μὲ ἀριστεία. Μπαίνει στὴ Σχολὴν Ἑυελπίδων τὸ ἔτος 1938 καὶ ὀνομάζεται ἀνθυπολοχαγὸς στὸ πεζικόν, τὸ 1940. Τοποθετεῖται στὸ 7ο Σύνταγμα, στὴ Χαλκίδα καὶ μὲ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἀκολουθεῖ τὸ Σύνταγμα στὴν ἐκστρατεία τῆς Ἀλβανίας ὡς Διοικητὴς τοῦ 7ου Λόχου.

Σὲ ὅλες τὶς ἐπιχειρήσεις ποὺ ἔλαβε μέρος ἔδωκε δείγματα ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας. Ὁ ἐνθουσιασμός του, ἡ ὁρμητικότητα καὶ τὸ ἀπαράμιλλο θάρρος του δὲν ἔχουν ὄρια. Εὐκόλως μαντεύονται καὶ ἀπὸ τὰ γράμματά του. Τοῦ γράφει τὸ Γενάρη ἡ μητέρα του: «Παιδί μου πρόσεχε καὶ μὴ ἐκτίθῃσαι πολὺ στοὺς κινδύνους...»

Καὶ κεῖνος τῆς ἀπαντᾷ:

«Γλυκειά μου μανούλα,

Μὴ λησμονῇσης ὅτι πρῶτα ἀνήκω στὴν Πατρίδα καὶ ἔπειτα εἰς ἐσένα...»

Στὴ μάχην τοῦ «Σπὶ Καμαράτε», στίς 21 1-41 φανερώνει ὅλες τὶς ἀρετὰς τῆς γενναίας ποντιακῆς ψυχῆς του. Μὴ φωνὴ βγαλμένη ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων, κληρονομικότητα ἀθεράπευτη, τὸν κάμει νὰ ξεχάσῃ καὶ ν' ἀδιαφορήσῃ γιὰ τὰ σύγχρονα πολεμικὰ μέσα. Ἐξορμᾷ ἐπικε-

φαλῆς τοῦ λόχου του καὶ πᾶει νὰ κοντοροχτυπηθεῖ μὲ τὸν ἐχθρὸν σὺν Ἀκρίτα σωστός. Κ' ἐκεῖ...

Ἄλλ' ὥς μὴ νομιστεῖ πῶς ἀφήσῃ ἀχαλίνωτῇ τὴ φαντασίᾳ. Ἄς ἀφήσῃ νὰ μιλήσῃ ἡ ἐπίσημη καὶ αὐθεντικὴ γλῶσσα τοῦ Διοικητῆς του:

«Διότι τυγχάνων διοικητῆς τοῦ 7ο Λόχου τοῦ 117 Τάγματος, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας κατὰ «Σπὶ Καμαράτε» ὅπου ἐπεδείξατο ἐξαιρετικὴν τακτικὴν ἀντίληψιν, διοικητικὴν ἱκανότητα καὶ θάρρος. Παρορμῶν συνεχῶς τὰ τμήματά του πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ προηγούμενα αὐτῶν, ἀνέτρεπεν εἰς τὴν μάχην ταίτην τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην τὰς ἐθρικὰς ἀντιστάσεις, φθάσας μέχρι τοῦ χωρίου «Σπὶ Καμαράτε», ὅπου διεξήχθη

Θεόδωρος Γ. Κανδηλάπτης.

ἀγὼν σῶμα πρὸς σῶμα διὰ χειροβομβδων, ὅπου ὅμως βληθεὶς θανασίμως ἐφνεύθη, συντελέσας εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ὑπερτετρακοσίων Ἰταλῶν, ἐξ ὧν εἶκοι περίπου ἀξιωματικοὶ καὶ ἐξ ὧν εἰς Ταγματάρχης διοικητῆς Τάγματος.

ΔΙΑ ΤΑΥΤΑ

Προτείνω, ὅπως προαχθῇ ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης εἰς τὴν οἰκογένειάν του ἀπονεμηθεῖ τὸ Χρυσεὸν Ἀριστεῖον Ἀνδρείας.

Ἐνδοξο καὶ ὡραῖο θάνατο διάλεξε γενναῖο μας παληκάρι. Ὑποκλινόμαστε μπροστὰ στὴ μεγάλη σου θυσιάν. Ζωή σου θὰ διατηροῦμε πάντα τὴ μνήμη σου.

ΞΕΝΟΣ ΞΕΝΙΤΑΣ

Αίμιλιος Χαραλ. Ξανθοπουλος.
(1903 — 1943)

Γεννήθηκε στη Φάτσα του Πόντου την 11/13 του Μάη του 1903, από άρχοντική οικογένεια του τόπου. Εκεί έμαθε τα πρώτα γράμματα. Τις έγκύκλιες σπουδές του τις έκαμε στο Γυμνάσιο του Γαλατά, στην Κων/πολη. Η απόδοσή του στην κοινωνία συμπίπτει με την έθνική συμφορά του 1922. Φεύγει με την οικογένειά του, που διαλέγει για τόπο διαμονής, στα 1914, την Κατερίνη. Τόν ίδιο χρόνο διορί-

Αίμιλιος Χ. Ξανθόπουλος

ζεται υπάλληλος στην «Έπιτροπή Άποκαταστάσεως Προσφύγων». Υπηρετεί εκεί με όλο του το ζήλο και την εδσυνειδησία που τον χαρακτηρίζει και θεραπεύει τις πολλαπλές ανάγκες του Προσφυγικού Κόσμου της πόλης και της έπαρχίας Κατερίνης. Δέν περιορίζεται μόνο στα υπαλληλικά του καθήκοντα. Πνευμα δραστήριο και ανήσυχο καθώς ήταν, ένδιαφέρεται και για την προώθηση των ιδιαιτέρων ζητημάτων που άπασχολοθν τό ποντιακό στοιχείο. Στόν ήθοπλαστικό και μορφωτικό «Χριστιανικό Σύλλογο Νέων» του Συνοικισμού Εδσγγελικών Κατερίνης προσφέρει όλα τα ήθικά και πνευ-

βαρβαρικό ζυγό των επιδρομέων. Όλη του η ζωή είναι αφιερωμένη στην ανιδιοτελή εξυπηρέτηση των κοινών. Τοῦ ἀνήκει τὸ ἀμάραντο στεφάνι τῆς ἀθανασίας, στερεωμένο γύρω στή μαρτυρική μορφή του.

Σ. ΞΕΝΙΤΑΣ

Σημ. Στις 10 Νομβρίου φέτο ἔγινε ἡ μετακομὴ τῶν ὁσίων του καὶ τὴν ἐπομένη, ἡμέρα Κυριακή, ἐνταφιασμός τους στὸ Νεκροταφεῖο Εὐαγγελικῶν τῆς Κατερίνης. Παραυρέθηκε πλῆθος πολὺ ἀπὸ τὴν πόλη καὶ τοὺς Συνοικισμοὺς καὶ κατατέθηκαν πολλὰ στεφάνια. Σχετικὴ ἀποχαιρετιστήρια προσφώνηση ἔκανε ὁ κ. Σταθρος Λαζαρίδης, Ποιμὴν τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας Κατερίνης.

Ἀβραάμ Γρηγοριάδης.

Ἐν γενικῷ συναγερωῷ καὶ ἐν μέσῳ πανδήμου θρήνου καὶ κηπευτοῦ ἐκηδεύθη τὴν παρελθούσαν Κυριακὴν ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἀγ. Ἀν-

Ἀβραάμ Γρηγοριάδης

τωνίου Βεργίας, ὁ πολύτιμος καὶ πολὺκλαυστος πολιτευτὴς Ἀβραάμ Γρηγοριάδης, θῆμα τραγικὸν αὐτοκινήτιστικῷ δυστυχήματι. Τῆς κηδείας προέστη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Βεργίας κ. Ἀλέξανδρος, ἐπικηδεῖους δὲ λόγους ἐξεφώνησαν ὁ δικηγόρος κ. Κάπας καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης. Τὴν σορὸν ἐπλαισίωνεν ὁμὰς Προσκόπων.

Στεφάνους κατέθεσαν ὁ Στρατηγὸς Πλαστήρας, ἀντιπροσωπευθεῖς ὑπὸ τῶν πολιτευτῶν κ. κ. Λεων. Ἰασονίδου καὶ Ἰω. Παπαδάκη, ὁ

δήμος Βερροίας, ὁ Δικηγορικὸς καὶ ὁ Ἐμπορικὸς Σύλλογος τῆς πόλεως, ἡ Λέσχη Φιλελευθέρων Θεσσαλονίκης ἀντιπροσωπευθεῖσα ὑπὸ τῶν αὐτῶν πολιτευτῶν, ἡ ἑφημερίς «Ἑλληνικὸς Βορρᾶς», ἡ ἑφημερίς «Μακεδονία», οἱ Ποντιοὶ, οἱ Μικρασιῶται Βερροίας, αἱ οἰκογένειαι Μικὲ καὶ Σοφίας Μαυρογορδάτου, Ἰασονίδου, Ἰω. Παπαδάκη, Μ. Χατζημιχάλη. Ζ. Ναζλίδου, οἱ συγγενεῖς Α. Γρηγοριάδου καὶ ἡ Κοινότης Γιαντισοίτης.

Τέκνον τῆς εὐανδρου Ἀργυρουπόλεως τοῦ Πόντου, ἀριστεὺς ἀπόφοιτος τῆς Νομικῆς Σχολῆς Κωνσταντινουπόλεως, διαπρεπὴς δικηγόρος ὁ Ἀβραάμ Γρηγοριάδης ἀντιπροσώπευσεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κοινοβούλιον τὴν Ἐπαρχίαν Βερροίας μετὰ τοῦ κ. Ἰω. Παπαδάκη ἀπὸ τοῦ 1928 καὶ ἐντεθεὶς προσεγγικῶν μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς πληθυσμούς—καὶ ἰδίᾳ τοὺς προσφυγικοὺς, καὶ ἀγαπηθεὶς παρὰ πάντων τῶν κατοίκων τῆς πόλεως καὶ τῆς περιφερείας Βερροίας, Ναούσης, Κατερίνης κλπ.

Ἐκλεκτὸν στέλεχος τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων ὁ Ἀβραάμ Γρηγοριάδης, παρὰ τὰ τραγικὰ πλήγματα τὰ ὁποῖα ὑπέστη εἰς τὰ πολιτικώτερὰ του φίλτρα—υἱὸν καὶ ἀδελφὸν—παρέμεινε πιστὸς εἰς τὴν Ἑθνικὴν Δημοκρατίαν, καὶ τὴν παρελθοῦσαν Παρασκευὴν, κατὰ τὸ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Εὐδοκίας Στρατηγοῦ Πλασιήρα δοθέν γεῦμα ἐν Βερροίᾳ, ἐψάλε τὸ ἐλευθεῖον κύκνειον ᾄσμα του ὑπὲρ τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Δημοκρατίας.

Ἡ ἀπώλεια τοῦ Ἀβραάμ Γρηγοριάδου εἶναι δυσαναπλήρωτος, καὶ ὁ Λαὸς τῆς πόλεως καὶ τῆς περιφερείας Βερροίας δὲν θὰ λησμονήσῃ ποτε τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας τοῦ σεμνοῦ, τοῦ φιλοπόντου καὶ τιμίου ἀειμνήστου πολιτικοῦ, εὐρόντος τὸν θάνατον ἐν πλήρει ἀκμῇ δράσεως ἐπὶ τῶν ἐπάλλεων τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Δημοκρατίας.

Εἰς τὸν πρόωρον καὶ τραγικὸν θάνατον τοῦ Ἀβραάμ Γρηγοριάδου εὐρίσκει πλήρη ἐφαρμογὴν τὸ ρητὸν τοῦ Θουκυδίδου:

«Ὅσπερ εἰ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλκοι».

Θεσφίκη 23—10—45

ΛΕΩΝ. ΙΑΣΟΝΙΔΗΣ

Καλλιτεχνικὴ κίνησις ἐν Πτολεμαίῳ.

Μίαν εὐχάριστον ἐκπληξιν μᾶς παρουσίασαν οἱ μαθηταὶ τοῦ Γυμνασίου μας ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940. Εἰς τὸν κινηματογράφον τῆς πόλεώς μας ἐπαιξεν τὸ ἔργον τοῦ Παρεσιάδου «Ἡ Σκλάβια». Ἡ ἐπιτυχία τῆς παραστάσεως ὑπῆρξεν ἀνέλπιστος. Δὲν ἦτο ἓνα ἀπλοῦν θεατρικὸν ἔργον. Ἦτο χάσμα ὁφθαλμῶν. Λουτρὸν ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως. Ἐνας ἐθνικὸς παλμός, πού ἠλέκτρισε, συνεκίνησε καὶ προεκάλεσε ρίγη ἐθνικῆς ὑπερηφάνειας.

Τὸ 21 ξαναζωντάνεψε μὲ τὸ ἀλβανικὸν ἔπος τοῦ 40. Λὲς καὶ αἱ δύο ἐποχὲς συγχωνεύονται εἰς ἓνα ἐκπαγλὸν ἀρραβούργημα, τοῦ ὁποῖου εἰς λεπτεῖς δαντέλλας, τὰ ἀριστουργημα-

τικά λαξεύματα, ἐκέντισεν ὁλόχρυσον, ὑπέρολμπρα καὶ ἀνάγλυφα ἡ Ἑλληνικὴ λεβεντιά, τὰ ὁλόδροσα νεῖατα, ἡ ἀθάνατος Ἑλληνικὴ χάρις.

Τὸ ἔργον ἡρμηνεύθη ἀπὸ τοὺς ἐξῆς μαθητὰς καὶ μαθητρίας τοῦ Γυμνασίου:

Ἀνέστης Παπουτσῆς (Καλογραῖας)
Πάνος Βελονίδης (Βλάσης)
Μαίρη Συμεωνίδου (Ξάνθω)
Κίμων Μελανοφρύδης (Θύμιος)
Ἑλλη Καρυοφυλλίδου (Χρύσω)
Δόμνα Χατζηγηγοριάδου (Μαλάμω)
Σπύρος Παγκοῦτσος (Θάνος).

Ἐδόθη πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ προσκοπικοῦ σώματος τῆς πόλεώς μας.

Ἡ αἴθουσα ἦτο ἀσφυκτικῶς κατάμεστος. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἔργου ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε τὸ ἐνθουσιασμένον κοινὸν διαρκῶς σχεδὸν ἐχειροκροτοῦσε τὴν μαθητικῶσαν νεολαίαν μας, ἡ ὁποία ἐδειξεν πόσον βαθειὰ αἰσθάνεται τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη καὶ τὰ ἐξωτερικεύσε μὲ τοιαύτην μαεστρίαν καὶ ὁρεξιν, ὥστε συνεκλόνησε τοὺς θεατὰς, πού ἐπλημύρισαν τὴν αἴθουσαν.

Τὸ ἔργον ἐν τῷ συνόλῳ του ὑπῆρξε λαμπρόν. Δὲν μπορούμε ὅμως νὰ μὴ ἐξάρωμεν τὸν ρόλον ἐκάστου.

Ὁ Παπουτσῆς ὡς γέρον σεβάσμιος, γεμᾶτος ὅμως ζωὴν, πείραν, καὶ ἰδίᾳ ἐθνικὸν ἐνθουσιασμόν, ἐπαιξε τὸν ρόλον του θαυμάσια.

Ἡ Συμεωνίδου ἐπαιξε τὸν δύσκολον καὶ τραγικὸν ρόλον τῆς μὲ τοιαύτην κατανόησιν καὶ ὑπέροχον τέχνην, ἀπέδωσε τόσον λαμπρὰ τὴν τρικυμίαν τῆς ψυχῆς τῆς παραγνωρισθείσης καὶ ταλαιπωρηθείσης ἡρώιδος Ξάνθως, ὥστε τὸ κοινὸν δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυά του. Σὰν τέλεια ἰδέα τῆς τέχνης ἀπέδωσε ὁλοζώντανα μὲ πάθος καὶ ἀρμονίαν τὰ ἀλληλοσυγκρουόμενα αἰσθήματα πού συνετέρασσαν τὴν ψυχὴν τῆς, τὴν υἱικὴν στοργὴν, τὸν ἔρωτα, τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην, τὴν λατρείαν τῆς Πατρίδος, τὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεόν, τὴν προσήλωσιν πρὸς τὰ ἅγνα καὶ τιμιώτατα ἑλληνικὰ ἥθη καὶ ἔθιμα.

Ἡ Καρυοφυλλίδου ἐπαιξε πολὺ καλά, συγκρατημένα καὶ μὲ σεμνότητα τὸν ρόλον τῆς.

Ἡ Χατζηγηγοριάδου καὶ ὁ Μελανοφρύδης ἐσκόρπισαν ἀβίαστον τὸ γέλοιο στὸ ἀκροατήριον.

Συγκρατημένοι καὶ σεμνοὶ οἱ δύο λεβέντες Παγκοῦτσος καὶ Βελονίδης.

Ὅταν τὸ ἔργον ἐτελείωσε καὶ ἤρχισεν ὁ χορὸς καὶ ἡ ἀθάνατη φουστανέλλα μὲ τὰς ὠραιότητας ἐθνικὰς ἀμφιέσεις ἐπλήρωσαν τὴν σκηνὴν, τότε πλέον τὰ χειροκροτήματα ἐξέσπασαν ἀκράτητα.

Ὡς κατακλείς τῆς παραστάσεως ἐψάλη ὁ Ἑθνικὸς Ὑμνος ἀπὸ τοὺς συμμετασχόντας εἰς τὸ ἔργον νέους καὶ νέας καὶ ὁ κόσμος ἀπεχώρησε μὲ τὰς ἀρίστες τῶν ἐντυπώσεων.

Ἡ χρυσή μας νεολαία, ἡ ὁποία γαλουχεῖται μὲ τὰ ἐθνικὰ νάματα καὶ τὰ ὑψηλὰ ἰδεώδη τῆς Φυλῆς μας, εὐχόμεθα νὰ μὴ παρεκλίνῃ τῆς χαραχθείσης ἐθνικῆς αὐτῆς γραμμῆς, ἀλλὰ νὰ κρατῇ ὑψηλὰ τὸ λάβαρον τοῦ ὑπερόχου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ νὰ φανῇ ὑπερ-

τέρα της παρελθούσης γεννεάς. Τὸ σύνθημά της ἔστω:

«Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων».

Τὸ ἔργον ἐπαίχθη δευτέραν φοράν χάριν τῶν ἐνταῦθα ἀνδρῶν τοῦ Ἑθνικοῦ στρατοῦ, καὶ τρίτην φοράν ὑπὲρ τῶν μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου καὶ Οἰκοτροφείου.

Ἐνα μέγα «εὖγε» ἀνήκει στὰ χρυσὰ νειῶτα της Πτολεμαίδος, δεύτερον «εὖγε» στοὺς καθηγητὰς ποὺ τοιαῦτα ἰδανικὰ ἐμπνέουσιν εἰς τοὺς μαθητὰς των καὶ τρίτον καὶ καλλίτερον εἰς τοὺς γονεῖς, ποὺ ἀνατρέφουν τέτοια Ἑλληνόπουλα καὶ παραδίδουν στήν ἀγαπημένη μας Πατρίδα.

Π. Η. ΜΕΛΑΝΟΦΡΥΔΗΣ

Πρωτοχρονιάτικη γιορτή.

Σεμνά, ὅπως κάθε χρόνο, γιόρτασε καὶ φέτος τὴν Πρωτοχρονιά ὁ «Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς» στὴν αἴθουσά του, Λέκα 24, ποὺ εἶχε γεμίσει ἀσφυκτικὰ ἀπὸ μέλη τοῦ Συλλόγου καὶ ἀπὸ πολλοὺς φίλους τῆς ἐθνικῆς μας μουσικῆς. Μετὰ τὴν κανονισμένη θρησκευτικὴ τελετή, ἡ χορωδία τοῦ Συλλόγου, μὲ τὴ διεύθυνση τοῦ καθηγητῆ τῆς Μουσικῆς Σ. Καρᾶ ἔψαλε τὰ Κάλαντα καὶ συνέχεια ἔπειτα διάφορα δημοτικὰ τραγούδια, ἀντιπρσωπευτικὰ πολλῶν ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν, μὲ τὴ συνοδεία λαϊκῶν μουσικῶν ὀργάνων. Ἡ ἐκτέλεση τόσο τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὅσο καὶ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν ἦταν ὑποδειγματικὴ καὶ προκάλεσε ἔντονη τὴν αἰσθητικὴ συγκίνηση στὸ φιλόμουσο ἀκροατήριον. Στὸ

τέλος μοιράστηκαν πέντε μεγάλες βασιλόπητες, γινομένης μὲ συνεισφορὰς τῶν μελῶν τῆς Χορωδίας καὶ τοῦ Συλλόγου. Ἐνδιαφέρει, μὲ τὴν εὐκαιρία, νὰ σημειωθῇ πὼς ἀρκετὲς ἐκδηλώσεις τοῦ Συλλόγου, θυμίζουν κοινόβια τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων.

Παρὰ τὴν θετικὴ ἐπιστημονικὴ καὶ ἐθνικὴ ἐργασία τοῦ ὁ Σύλλογος ἐξακολουθεῖ νὰ ἀγνοεῖται ἀπὸ τὸ ἐπίσημον Κράτος, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ παύσει νὰ ἐργάζεται μὲ ἔνθεον ζήλον γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν σκοπῶν του, μέσα σὲ πολλὰς ἀνυπερβλήτες δυσκολίες.

Δωρεὰς στὸ «Ἀρχεῖον Πόντου».

Ἡ κ. Ἀσπασία Ζήση, ἐπὶ εἰρηδουμένη τοῦ Ἀνωτέρου Παρθεναγωγείου στὴν Τραπεζοῦντα, ἔστειλε ἀπὸ τὴ Θεσπλίκη γιὰ ἐνίσχυση τοῦ ἔργου τῆς Ἐπιτροπῆς Ποντιακῶν Μελετῶν δραχ. 10.000, εἰς μνήμην τῆς ἀδελφῆς της Σμαράγδας.

Δωρεὰς στὸ περιοδικό μας.

—Ὁ κ. Κ. Τριανταφύλλου μᾶς ἔστειλε δραχ. 2750 γιὰ ἐνίσχυση τοῦ ἔργου μας. Θερμότατα τὸν εὐχαριστοῦμε καὶ γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὸ ζωντὸ ἐνδιαφέρον ποὺ δείχνει σὰν ἐκπρόσωπός μας στὴν Πάτρα, ὅπου διαθέτει τὸ περιοδικὸν τοῦ ἐκεῖ συμπατριῶτες μας.

—Ὁ συνεργάτης μας κ. Γ. Κανδηλάπης (Κάνις) μᾶς ἔστειλε δραχ. 3000 εἰς μνήμην τοῦ γιοῦ του ὑπολοχαγοῦ πεζικοῦ Θεόδωρου ποὺ σκοτώθηκε στὴν Κλεισούρα τὸ 1941.

Τυπογραφικὲς ἀβλεψίαι στὸ 14ο τεῦχος.

Σελ. 322, στήλη 2η, στίχ. 17, ἀντὶ βασικά σημάδια γρ. βασικά της αἵτια.

Σελ. 326, στήλη 1η, στίχος 10, ἀντὶ: ἀπόλυτος γρ. ἀπύλωτος.

Σελ. 327, στήλη 1η, στίχος 24, ἀντὶ: σὸ Μουσουλ'... γρ. σὸ Μουσουλ' ;... (Μὲ ἐρωτηματικόν).

Τυπώθηκε στὶς 29—1—46

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἰωάννου Α. Μπράβου, «Χρηματιστήρια ἐμπορευμάτων». Ἀθήναι 1945. Σελ. 228.

Κώστα Τριανταφύλλου «Χειμῶνας στὴν Ἀλβανία, Πάτρα 1945». Σελ. 196 (Διηγήματα τῆς Ἑλληνικῆς ἑκδοτικῆς 1940—1941).

Ξένου Ξενίτα, «Τὸ θαῦμα τῆς Ἀλβανίας—Ἀπὸ τὴ σκοπιά τῆς IIIης Μεραρχίας». Ἀθήνα 1945. Σελ. 160.

ΠΟΝΤΙΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Ὁ κ. Ἡλίας Εὐκλ. Θρουμμουλόπουλος, γιὸς τοῦ συνεργάτη μας κ. Εὐκλ. Α. Θρουμμουλοπούλου, πτυχιούχος τῶν Μαθηματικῶν τοῦ Πανεπιστημίου μάλιστα, πῆρε τελευταῖα καὶ τὸ πτυχίον Μηχανικοῦ ἤλεκτρολόγου τοῦ Πολυτεχνείου.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

Ὁ κ. ΜΠΙΛ ΚΑΚΟΥΡΟΣ

Ἡ Δίδα ΕΛΣΗ Ι. ΦΩΣΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐτέλεσαν τοὺς γάμους τῶν στὴν Ἀθήνα τὴν 24-11-45. Τὰ «Χρ. τ. Π.» τοὺς εὐχονται καθεὺς χαρὰ καὶ εὐτυχία.

ΔΙΔΑΞΕΙΣ

Στις 4—1—46, ἡμέρα Παρασκευὴ καὶ ὥρα 5 μ. μ. ὁ συμπατριώτης μας μουσικοδιδάσκαλος κ. Δ. Κουτσογιαννόπουλος ἔκαμε διάλεξη γιὰ τὸ «Ἅγιον Ὄρος» στὴν αἴθουσα τοῦ Παρνασσοῦ. Τὴν ὁμιλία παρακολούθησε πολὺς κόσμος.

ΒΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

(Τὰ χειρόγραφα ποὺ μᾶς στέλνονται, εἴτε δημοσιεύονται εἴτε ὄχι, δὲν ἐπιστρέφονται)

Τὰ «Χρονικά τοῦ Πόντου» εὐχονται σὲ ὅλους τοὺς συνεργάτες, τοὺς ἀναγνώστες καὶ τοὺς συμπατριώτες μας εὐτυχισμένο τὸν καινεύργιο χρόνο.

Εὐξείνων Λέσχην. Θεσ/νίκην. Λάβαμε δυὸ ἐπιταγὰς σας δραχ. 47.000.

Στ. Μανουσarıδην. Κιλκίς. Λάβαμε μέσῳ Σ. Παστιάδην δραχ. 2.000.

Κ. Τριανταφύλλου. Πάτρα. Λάβαμε δραχ. 2.250 γιὰ 15 ἀντίτυπα τοῦ 14ου τεύχους.

Δ. Κωνσταντινίδην. Δράμα. Λάβαμε δραχ. 4.000 γιὰ 40 ἀντίτυπα τοῦ 13ου τεύχους.

Χαρ. Ἑρμέπουλον. Βέροιαν. Λάβαμε ταχ/κή σας ἐπιταγὴν δραχ. 3.000.

Δ. Παπαδόπουλον. Ἀλεξ/πολιν. Λάβαμε δυὸ ταχ/κές ἐπιταγὰς σας δραχ. 6.000 γιὰ ἀντίτυπα τοῦ 13ου καὶ 14ου τεύχους.

Σ. Ἐσπινλίδην. Γιαννιτσά. Λάβαμε δυὸ ταχ/κές σας ἐπιταγὰς δραχ. 8.000.

Ι. Παπαδόπουλον. Ἀρδέαν. Λάβαμε ἐπιταγὴν σας δραχ. 4.000.

Γ. Ἡλιάδην. Ἀρδέαν. Λάβαμε ἐπιταγὴν σας δραχ. 5.900.

Βασ. Κωνσταντίνου. Καβάλλαν. Λάβαμε ἐμβόλημα σας δραχ. 10.000.

Χρ. Περδικόπουλον. Σκύδραν. Λάβαμε ἐπιταγὴν σας δραχ. 12.500. Μᾶς ἔχετε στείλει ἐπιπλέον δραχ. 6.500 μὲ τὶς ὁποῖες σᾶς φέρουμε πιστωμένον.

Π. Μελανοφρύδην. Πτολεμαῖδα. Λάβαμε δραχ. 17.000 καὶ πιστώσαμε τὸ λογαριασμό σας.

Σᾶς εὐχαριστοῦμε ὅλους γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἀγάπην σας στο περιοδικό μας.

Ι. Σ. Ἀβραμίδην. Ἀνω Καρυόφυτον—Ξάνθης. Λάβαμε ἐπιταγὴν σας δραχ. 2.200.

Ι. Ἀβραμάντην. Βατερὸ—Κοζάνης. Λάβαμε

δραχ. 9.200 καὶ ἐγγράψαμε συνδρομητὲς τοὺς κ. κ. Ν. Μανουσarıδην, Ε. Σαλλαπασίδην, Ι. Ἀμνατιδην, Γ. Εὐκελίδην, Ι. Ἀβραμάντην, Κ. Παρχαρίδην, Κ. Ἰερδανίδην καὶ Π. Χαραλαμπίδην. Ἐπίσης λάβαμε τὴν ἐπιστολὴν σας καὶ δυὸ φακέλους μὲ συνεργασίας σας. Σᾶς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον σας. Σᾶς γράφουμε καὶ ἰδιαιτέρως.

Χρυσ. Δημητριάδην. Γιαννιτσά. Τὸ καταστατικό τοῦ Συλλόγου μας δὲν ἔχει ἀκόμα τροποποιηθεῖ. Θὰ φροντίσουμε νὰ βροῦμε καὶ νὰ σᾶς στείλωμε ἓνα παλαιὸ καταστατικό, ποὺ θὰ τὸ παραλάβετε ἀπὸ τὸν ἐκεῖ ἀνταποκριτὴν μας Σάββα Ἐσπινλίδην. Γιὰ τὰ καλὰ λόγια καὶ τὶς εὐχές σας θερμὰ σᾶς εὐχαριστοῦμε.

Σπύρον Χρ. Κωφίδην. Θεσ/νίκην. Λάβαμε τὸ γράμμα σας κοθῶς καὶ τὸ σχεδίασμα τῆς ἀνάγλυφης πανοραμικῆς μορφῆς τῆς περιοχῆς τῆς Τραπεζούντας. Ὁραία ἡ πρωτόβουλή ἐμπνευσή σας καὶ συγκινητικὴ ἡ προθυμία σας νὰ προσφέρετε τὶς ὑπηρεσίες σας στο περιοδικό μας ἀπὸ τὴ σκοπιά τῆς εἰδικότητός σας. Ὅμως ἔχομε λόγους νὰ μὴ ἐμπιστευόμαστε στὴν ἀκρίβεια τῶν χαρτῶν ποὺ μνημονεύετε. Γι' αὐτὸ, καλὸ θὰ εἶναι, γιὰ κάθε σας σχεδίασμα, νὰ συμβουλευέστε καὶ συμπατριῶτες μας ποὺ νὰ θυμούνται καλὰ τὰ ἀντίστοιχα μέρη, μὲ ὅσο μπορεῖ περισσότερες λεπτομέρειες τῆς μορφολογίας τοῦ ἐδάφους. Ἔτσι θὰ μπορέσουμε νὰ ἐπιτύχουμε τὴ μεγάλυτερη δυνατὴ προσέγγιση πρὸς τὴν ἀκρίβεια. Τὰ ἐκπληκτικὰ σχεδιάσματα μποροῦν νὰ βγοῦνε σὲ κλίσε καὶ νὰ τυπωθοῦν μὲ τὴ σειρὰ στὰ «Χρ. τ. Π.» ἂν σχεδιαστοῦν μὲ μαῦρην σινικὴ μελάνην. Γιὰ τὰ καλὰ σας λόγια θερμὰ σᾶς εὐχαριστοῦμε.

Σημείωση. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ βρίσκεται στὰ γραφεῖα μας Μενάνδρου 4, κάθε Δευτέρα, Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ, ὥρα 10—11.

"ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ,,

Α' ΤΟΜΟΣ

ΤΕΥΧΗ 1-12

ΔΡΑΧ. 12.000

ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΑΥΤΟΥ ΔΡΑΧ. 1.000

ΕΚΔΟΤΙΚΑΙ - ΚΑΛΑΙΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

Ν. ΑΠΑΤΣΙΔΗ

ΟΔΟΣ ΜΕΝΕΑΝΔΡΟΥ 4 - ΤΗΛΕΦ. 29.193